

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SAHÂBÎ HANIMLAR VE HADİS İLMİ

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hatice KURT

109178

109178

Enstitü Anabilim Dalı : TEMEL İSLAM BİLİMLERİ
Enstitü Bilim Dalı : HADİS

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Abdullah AYDINLI

SAKARYA-2001

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SAHÂBÎ HANIMLAR VE HADİS İLMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hatice KURT

Enstitü Anabilim Dalı : TEMEL İSLAM BİLİMLERİ

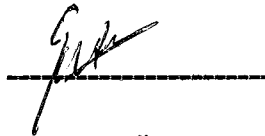
Enstitü Bilim Dalı : HADİS

Bu tez/..../200.. tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / ~~Oyçokluğu~~
ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Prof. Dr. Abdullah AYDINCI

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Feriye AHATLI

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Levent ÖZTÜRK

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
KISALTMALAR.....	v
ÖZET.....	vi
SUMMARY.....	vii

GİRİŞ

SAHÂBE

1. TANIMI.....	1
2. FAZİLETİ.....	3
3. SAYISI	7
4. HADİS RİVÂYET EDEN SAHÂBÎ SAYISI.....	9
5. SAHÂBE VE HADİS İLMİ	10

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLAMDA KADININ EĞİTİMİ

1. CAHİLİYE DEVRİNDE KADIN.....	14
2. İSLAM DİNİ VE KADIN	17
2. 1. KADINLARIN EĞİTİMİ İLE İLGİLİ AYETLER.....	21
2. 2. HZ. PEYGAMBER VE KADIN EĞİTİMİ	23
2. 2. 1. Toplu Eğitim.....	26
2. 2. 2. Husûsî Eğitim	31
2. 2. 3. Kız Çocuklarının Eğitimi	36
2. 2. 4. Câriyelerin Eğitimi	37

İKİNCİ BÖLÜM

HADİS İLMİNDE SAHÂBÎ HANIMLAR

1. SAYILARI.....	41
2. HOCA-TALEBE İLİŞKİLERİ	43
3. SAHABÎ HANIMLARIN NASIL HADİS RİVÂYET ETTİKLERİ	45
4. HANIM RAVİLERİN CERH VE TA'DİLİ.....	46
5. HZ. PEYGAMBERİN (s.a.s) HANIMLARI.....	47
6. DİĞER SAHÂBÎ HANIMLAR	58
SONUÇ.....	151
BİBLİYOGRAFYA.....	153
ÖZGEÇMİŞ.....	160

ÖNSÖZ

Hz. Peygamberin (s.a.s.) sünnetinin sağlıklı bir şekilde günümüze intikalini sağlayan sahabenin, kadını erkeği ile büyük bir ibadet ve ilim şuurunu içerisinde hizmet ettiklerini ve birbirleriyle adeta yarıştıklarını biliyoruz ve bundan ötürü olmalı ki, Hz. Peygamber'i (s.a.s.) yaşatan, O'nun hayatını en ince ayrıntısına kadar takip eden ve devam ettiren nesil olma şerefi onlara verilmiş, ayet ve hadislerde başka hiçbir müslüman nesle verilmeyecek olan şeref onlara layık görülmüştür. Onların Kur'an ve sünnetin anlaşılması yolundaki gayretleri olmasa günümüzde bir çok konuyu anlamaktan aciz kalır, zorlanırdık.

Kur'an-ı Kerîmden sonra İslâm dininin en önemli esaslarından biri olan hadislerin daha sonraki nesillere intikalinde erkek sahabîlerin yanısıra hanım sahabîlerin de büyük hizmetleri olmuştur.

İslâm dini, kadının eğitim ve öğretimine oldukça önem vermiştir. İlim öğrenmeyi kadın erkek herkese farz kılan bu anlayış sayesinde sahabî hanımlar da hep bir şeyler öğrenme gayreti içerisinde olmuşlardır.

Eğitilmiş bir kadının, cahil bir kadına göre ibadetlerini yerine getirme, çocuklarına, eşine ve toplumun diğer fertlerine karşı davranışları ve toplumun ilerlemesi bakımından pek tabii ki farklılıkları olacaktır.

Günümüzde kadın eğitim ve öğretiminin lüzumunu belirtip benimsetebilmek için böyle bir çalışmayı seçtim. Bu hususta kadınlara ve erkeklere ilk örnek nesil olan sahabî hanımların eğitim ve öğretiminin ve eğitime katkılarının bilinmesinin faydalı olacağı kanaatindeyim.

Özellikle Ümmehatü'l-mü'minîn, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) sağlığında ve vefatından sonra ashaba örnek olmuşlar, bir çok konuda onları aydınlatmışlardır. Hz. Aişe ve Hz.

Ümmü Seleme'nin Peygamberimizin hanımları arasında ayrı bir yeri vardır. Tarih boyunca kadınların en çok hizmet verdikleri alanlardan biri de hadis alanı olmuştur. Ümmehatü'l-mü'minîn'in yanısıra pek çok sahabî hanım ilmin kaynağı olan Hz.Peygamber'den (s.a.s.) bir şey işitmek, öğrenmek için ellerinden gelen her fırsatı değerlendirmişlerdir. Günümüz hanımlarına en güzel örnek tabî ki onlardır. Hz. Peygamberin emri üzerine ashab, hanımları ilim öğrenmekten alıkoymamış, onların önünü açmışlardır.

Araştırmamızın amacı, sahabî hanımların hadis ilmindeki yerini tesbit etmektir. Çalışmamız giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, Sahabe'nin tanımı, fazileti, sayısı, hadis rivâyet eden sahâbe sayısı ve hadis rivayeti üzerinde durulmuştur. Birinci bölümde, İslâm'da kadın ve kadın eğitimi incelenmiştir. İkinci bölümde ise hadis ilminde başta Ümmehatü'l-mü'minîn olmak üzere sahabî hanımların yeri, hoca talebe ilişkileri, hadis eda etme yolları, ilmî gayretleri, hadis rivayet sayıları belirtilmiş olup, hadis rivayeti ile meşgul olmuş sahabî hanımların isimleri alfabetik olarak sıralanmıştır.

Hadis rivâyet eden sahâbî hanımların isimleri tespit edilirken İbn Hacer'in Takrîbü't-Tehzîb, Tehzîbü't-Tehzîb ve el-İsâbe isimli eserlerinden, İbn Sa'd'ın Tabakatü'l-Kübra'sından, Müsnedü Ahmed'den, Müsnedü Abd b. Humeyd'den, et-Taberânî'nin el-Mü'cemü'l-Kebîr'inden, İbnü'l-Esir'in Üsdü'l-Ğabe'sinden ve az miktarda da İbn Abdilberr'in el-İstîab'ından yararlanılmıştır.

Birden fazla kaynaklı dipnotlarda sıralama kronolojik olarak değil, alfabetik olarak verilmiştir.

Konuyu seçmemde ve çalışmalarımda yardımını esirgemeyen, muhterem hocam Prof. Dr. Abdullah AYDINLI'ya ve çalışmamızın ortaya çıkmasında emeği geçen herkese teşekkürü borç bilirim.

Hatice KURT
SAKARYA-2001

KISALTMALAR

- a.g.e. : Adı geçen eser
AÜİF : Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
b. : Bin
bnt : Binti
Bkz. : Bakınız
b.y.y. : Basım yeri yok
C. : Cilt
c.c. : Celle Celalühü
D.İ.B. : Diyanet İşleri Başkanlığı
h. : Hicrî
Haz. : Hazırlayan
Hz. : Hazreti
İFAV : İlahiyat Fakültesi Vakfı
M.Ü. : Marmara Üniversitesi
m. : Milâdî
r.a : Radiyallahu anh
S. : Sayı
s. : Sayfa
s.a.s : Sallallahu aleyhi ve sellem
T.D.V. : Türkiye Diyanet Vakfı
Tahk. : Tahkik eden
Terc. : Tercüme eden
ts. : Tarihsiz
y. : Yıl

ÖZET

“Sahabî Hanımlar ve Hadis İlmî” adındaki bu tez çalışması, bir giriş ve iki ana bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde, sahabenin tanımı, fazileti, sayıları ve hadis rivayeti hakkında bazı bilgiler verilmiştir.

Birinci bölümde, İslâmda kadın eğitiminin önemi belirtilmiştir. Bu konu hadisler ve Kur’an’dan ayetlerle açıklanmıştır.

İkinci bölümde, hadis ilminde sahabî hanımlarının yeri hakkında bilgi verilmiştir. Bu konuda Peygamberimizin hanımlarının ve diğer sahabî hanımların hadis ilmine katkıları, hoca-talebe ilişkileri açıklanmıştır. Ayrıca, alfabetik sırayla hadisci sahabî hanımlar incelenmiştir.

SUMMARY

This thesis study is called “The Sahabe Women and The Hadith Science” consists of one introduction and two main branches.

Some information was given in introduction about the definition of “sahabe”, their virtues, numbers and the hadith rivayets. In the first part, it has been emphasized the importance of woman’s education in Islam. This subject, has been explained with hadiths and the verses of the Koran.

In the second part, it has been given information, about the position and the role of the sahabe womwn in the hadith science. In this subject, was explained the contributions to the hadith science of our prophet’s wives and other women. Also, It has been studied, the hadither sahabe women with alphabetical number.

GİRİŞ

SAHÂBE

1. TANIMI

Sahâbî, lügât yönünden, bir arada bulunmak, sohbet veya arkadaşlık etmek manasına gelen “sahibe” fiilinden müştak bir kelime olup¹, zaman ve mekan tahdidi olmaksızın, bir kimse ile sohbeti bulunan kişiye nisbet edilen isimdir.² Sahâbî, sahâbeye mensub olan³ Hz. Peygamber’i mü’min olarak gören ve bu imanıyla ölen kimseye⁴ denir. Sahâbe, bu fiilin ism-i mensubu olan “sahâbî”nin çoğuludur. Sahâbî, aynı fiilden türemiş bir kelime olan “sahb”la aynı anlamdadır. Sahâbe, “Sahb” kelimesinin cem’i olan ashâb kelimesi ile de aynı anlamda kullanılmaktadır.⁵ Bazılarına göre sahâbe, sâhibin çoğulu olup⁶, hüsnü muâşeret eden yâr ve dost demektir.⁷ “Sahâbî” kelimesinin, müennesi sahâbîyye olup, bu kelimenin çoğulu ise, “sahâbîyyât” olarak zikredilmektedir.⁸

Hadis ıstılâhı yönünden sahâbî; Hz. Peygamber’i (s.a.s) gören her müslümана denir; ancak bu tarifte bazı görüş farklılıkları bulunmaktadır. Buhârî (256/869)⁹ gibi bazı alimlere göre Hz. Peygamber’le sohbeti bulunan yahut O’nu gören her müslüman O’nun ashâbından sayılmaktadır. Ahmed b. Hanbel (241/855) de bu görüştedir; Bedir harbine iştirak edenleri ve fazilet yönünden bunları takip eden diğer sahâbeyi zikrettikten sonra, Hz. Peygamber’le bir sene, yahut bir ay, yahut bir gün, yahut bir saat sohbet eden, yahut da O’nu gören her müslümanın O’nun ashâbından olduğunu

¹ er-Râzî, et-Tâhir Ahmed, Tertibü’l-Kâmûsi’l-Muhîd, “sahibe fiili” II, 798; Koçyiğit, Talat, Hadis Tarihi, s.69; Uğur, Mücteba, Hadis İlimleri Edebiyatı, s.230.

² Hatib, el-Kifâye, s.51; İbn Hacer, el-İsâbe, I, 4-5; İbnü Menzur, Lisânü’l-Arab, “sahibe fiili”, I, 519; Koçyiğit, a.g.e., s.69;

³ el-Müncid, “sahâbî maddesi”, s.416.

⁴ Mes’ud, Cübran, er-Râid, “sahâbî maddesi”, II, 912.

⁵ Uğur, Hadis İlimleri Edebiyatı, s.230.

⁶ İbnü Menzur, Lisânü’l-Arab, “sahâbe maddesi”, I, 520; Kâmil Miras, Tecrid-i Sarih, IX, 325.

⁷ Kâmil Miras, a.g.e., IX,325.

⁸ Uğur, Hadis İlimleri Edebiyatı, s.230.

⁹ İbnü’s-Salah, Ulûmu’l-hadis, s.263; Kâmil Miras, a.g.e., IX, 326.

söylemektedir.¹⁰ Aynı görüşte olan Sem'ânî'(h.562)ye göre de, hadisçiler, sahâbe ismini, Hz. Peygamber'den (s.a.s) bir hadis, yahut bir kelime rivâyet eden, hatta bunu daha geniş tutarak, Hz.Peygamber'in (s.a.s) üstün mertebesi dolayısıyla O'nu bir defa da olsa gören kimseye itlak etmişlerdir.¹¹

Suyûtî'(911/1505) nin naklettiği bir görüşe göre ise, akıl bâliğ olarak, Hz.Peygamber'i (s.a.s) gören kimseye sahâbî ismi itlak olunur.¹²

Nevevî (m.673) ve Irâkî (m.806) gibi bazı alimler de, sahâbî olabilmek için, bulûğ yaşına gelmiş olmak gerekmediğini, temyiz yaşında bulunmanın kâfi olduğunu söylemektedirler. Bu alimler, sözü anlayıp, karşılık verebilen çocuk, sahâbî sayılır, demişlerdir.¹³

Bazılarına göre ise sahâbî olabilmek için sadece O'nu görmek yeterli değildir. Aynı zamanda O'nunla sohbet te gerekmektedir.

Meşhur sahâbî Enes b. Mâlik'(h.90)e “Şu zamanda Hz. Peygamber'in (s.a.s) ashâbından senden başka kimse var mıdır?” diye sordukları zaman, “O'nu gören birkaç Arap vardır; fakat O'nunla sohbeti bulunan kimse yoktur”, cevabını vermiştir.¹⁴

Tâbiun imamlarından Said İbnü'l-Müseyyeb'(h.94)den olan rivâyete göre ise, sahâbî; Hz. Peygamber'le (s.a.s) bir veya iki sene beraber bulunan yahut O'nunla beraber bir veya iki gazveye iştirâk eden kimsedir.¹⁵

Bir başka görüş daha vardır ki, diğerlerinden farklı olup Hz.Peygamber'i görmeyen ve O'nunla sohbeti bulunmayan, muhadram denilen kişileri de tanımın içine almaktadır. Yahya b. Osman b. Salih el-Mısri'den nakledildiğine göre,

¹⁰ Hatib, el-Kifâye, s.51; Ahmed Naim, Tecdîd-i Sarih, I, 13.

¹¹ İbnu's-Salah, Ulûmu'l-hadis, s.263.

¹² es-Suyûtî, Tedrîbü'r-râvî, I,399.

¹³ Subhi es-Salih, Hadis İlimleri ve Hadis Istulahları, s.286.

¹⁴ İbnu's-Salah, a.g.e., s.264; Şâkir, Ahmed Muhammed, el-Bâisü'l-hasis, s.133.

¹⁵ İbnu's-Salah, a.g.e., s.263; Şâkir, a.g.e., s.133.

Hz.Peygamber devrini idrâk eden her müslüman, O'nu görmese bile sahâbî sayılmaktadır.¹⁶

İbn Hacer (852/1448) bu konuda şöyle demiştir; “Sahâbî, Hz.Peygamber’e (s.a.s) mü'min olarak mülâkî olan, sahih görüşe göre, araya irtidat devri girmiş olsa bile, müslüman olarak ölen kimseye denmektedir. İbn Hacer'e göre, az bir müddet olsa da Rasûlullah'la (s.a.s) görüşmek şarttır.İbn Hacer'(852/1448) in yapmış olduğu bu tanım ise en kapsamlı ve en güzel tanımdır. Mülâkî olmaktan maksat, birarada oturmak, beraber yürümek, birbiriyle konuşmalar bile birinin diğerine kavuşması gibi tabirlerden daha umumî gelen bir kelimedir.Bu bakımdan sahâbînin tarifinde “mülâkât” tabirini kullanmak, “sahâbî, Hz. Peygamber'i gören kimsedir.”, demelerinden daha iyidir. Çünkü görme lafzıyla yapılan tanım âmâları içine almaz. Yine tanımda geçen “mü'min” olarak ifadesi de kâfir oldukları halde Hz. Peygamber'e mülâkî olan kimseleri tanımın dışında bırakan ayırdedici bir ibaredir.¹⁷

İslam alimlerinin vermiş olduğu tanımlardan anlıyoruz ki, Hz. Peygamber'den (s.a.s) bir hadis ya da kelime rivâyet eden, mevkiindeki yüceliği göz önünde tutularak, O'nunla konuşmaksızın O'nu kısa bir süre gören her müslüman sahâbeden sayılmaktadır.

2. FAZİLETİ

Sahâbîlik, insana derece, mertebe ve yüksek şeref kazandıran bir sıfattır. Kur'an-ı Kerim ayetlerinde ve Hz. Peygamber'den (s.a.s) sâdır olan hadislerle sahâbenin faziletleri dile getirilmiş ve bu neslin diğer müslüman nesillere üstünlüğü açıkça belirtilmiştir.

Nitekim, Hz. Peygamber'in (s.a.s) şahsiyetinin incelikleri araştırıldığı zaman, O'nunla ilgili bugün bize ulaşan bütün bilgileri, hep ashâbına borçlu olduğumuzu

¹⁶ es-Suyûtî, a.g.e., I, 399.

¹⁷ Koçyiğit, Nuhbetü'l-fiker şerhi, s.75-76'dan naklen' Koçyiğit, Hadis Tarihi, s.70

görürüz. Bugün müslümanlar olarak, Kur'an-ı Kerim'den başka yazılı kaynaklara sahipsek, elbette ki bunu Rasûlüllah'ın (s.a.s) ashâbına borçluyuz.

Kur'an-ı Kerim'de çeşitli vesilelerle övülen, tebcil, tebşîr ve tezkiye edilen¹⁸ bu feyizli ve bereketli nesil, erkeği kadını, büyüğü küçüğü, genci ihtiyarı ile, Hz. Peygamber'den almış oldukları bilgileri, bıkmadan, usanmadan, bir ibadet vecdi ile anlatıp durmuşlardır.

Bugün elimizde bulunan, hadis külliyatlarının hepsini onlara borçluyuz. Kur'an-ı Kerim'i daha iyi anlamamızda önemli bir kaynak olan ayet ve sûrelerin sebab-i nuzûllerini ve hadisleri daha iyi anlamamızı sağlayan sebab-i vurûdleri, uygulanmış islam modeli olan yaşanan islamı, ve daha nice nice inceliklerinin hepsini altın nesil olan ashâb nesli sayesinde öğrenme şansına sahip olabilmışiz.

Nitekim, Allahü Teala (c.c.) bir ayet-i kerimede sahâbe için; "Siz, beşeriyet için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz"¹⁹ buyurarak onları övmüştür.

Başka bir ayet-i kerimede ise, "Müslümanlar, böylece sizi seçkin ve şerefli bir ümmet kıldık ki, bütün insanlar üzerine adalet örneği ve hak şahitleri olasınız"²⁰ buyurmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de sahâbenin faziletine dair daha pek çok sayıda ayet-i kerime bulunmaktadır.²¹

Hiz. Peygamber de (s.a.s) en hayırlı ümmetin kendi asrı, sonra onu takip eden asır, sonra da onu takip eden asır²² olduğunu beyân buyurarak, sahâbe neslini en hayırlı ümmet olarak ilan etmiştir.

Başka bir hadisinde ise Hz. Peygamber (s.a.s.) ; "Ashâbıma sebbetmeyin (dil uzatmayın). Nefsim elinde olan Zat-i Zulcelal'e yemin olsun (sizden) biri, Uhud dağı

¹⁸ Bkz. Âl-i İmrân, 3/110; Bakara, 2/143; Enbiyâ, 21/101; Enfâl, 8/64; Fetih, 48/18, 29; Hadid, 57/10; Haşr, 59/8-10; Neml, 27/59; Tevbe, 9/100.

¹⁹ Âl-i İmrân, 3/110.

²⁰ Bakara, 2/143. Haşr, 59/8-10;

²¹ Bkz. Enfâl, 8/64-74; Fetih, 48/29; Fetih, 48/118; Haşr, 59/8-10; Tevbe, 9/100.

²² el-Buhârî , Eyman, 27 , Fedailü'l-Ashâb, 1, Rikâk, 727, Şehâdet, 9; Ebû Dâvud, Sünnet, 10; Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 214; en-Nesâî, Eyman 29; et-Tirmizî, Fiten, 45, Şehâdet, 4.

kadar altın iniifak etse, onlardan birinin infak ettiği bir mudd'e hatta yarım mudd'e bedel olmaz." ²³ buyurmuştur.

Ebu Musa el-Eş'arî (r.a) anlatıyor: "Rasûlullah aleyhissalatu vesselam ile beraber aksam namazı kılmıştık. Aramızda "Burada oturup yatsıyı da O'nunla birlikte kılsak", dedik ve oturduk. Derken yanımıza geldi ve "Hâlâ burada mısınız?", buyurdular. "Evet! dedik." İyi yapmışsınız!" buyurdu ve başını semaya kaldırdı. Başını sıkça semaya kaldırdı ve şöyle buyurdu "Yıldızlar, semanın emniyetidir. Yıldızlar gitti mi, vaadedilen şey semaya gelir. Ben de Ashâbım için bir emniyetim. Ben gittim mi, onlara vaadedilen şey gelecektir. Ashâbım da ümmetim için bir emniyettir. Ashâbım gitti mi ümmetime vaadedilen şey gelir." ²⁴

Sadece zikrettiğimiz bu hadis-i şerifler bile sahâbenin faziletini gözler önüne sermeye yetmektedir. Allah'ın (c.c.) ve Rasûlü'nün (s.a.s) bu derece övgüsüne ve güzel sözlerine muhatap olma şerefi başka hiçbir nesle nasip olmamış ve olmayacaktır.

Onlara duyduğumuz sevgi, Allah Rasûlüne (s.a.s) ve dolayısıyla Allah'a olan sevgimizi ifade ettiği için ve Allah Rasûlü'nü bize en güzel şekilde aktaran kişiler olmaları dolayısıyla onları ne kadar hayırla یاد etsek azdır.

Muhaddis, fakih ve usulcülerin cumhuruna göre sahâbilerin tamamı adalet sahibi kimselerdir. Bundan maksat, onların sahip oldukları kuvvetli iman, takva, mürüvvet, yüce ahlâk gibi vasıflara sahip olmaları ve kötü işlerden uzak olmaları dolayısıyla kasten Hz. Peygamber'e yalan isnadda bulunmamalarıdır. Yoksa adaletten maksat onlar bütün masiyetlerden hata ve nisyandan masumdurlar, demek değildir. ²⁵

Ehli sünnet ve'l-cemaate mensup olan bütün mü'minler sahâbenin hâiz olduğu yüce makamda müttefik olup, kıyamete kadar gelecek olan mü'min nesillerin hiçbiri,

²³ Müslim, Fedâilü's-Sahâbe, 220.

²⁴ Müslim, Fedâilü's-Sahâbe, 207.

²⁵ Ateş, Ali Osman, Ehli Sünnet ve Şıamın Delil Olarak Aldığı Bazı Hadisler, s.171, Muhammed Ebû Şehbe, Sünnet Müdafaası, I,181.

ashâba mensup herhangi bir kimseye karşı fazilet noktasında üstünlük iddia edemez. Onların efdâliyeti bizzat Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber (s.a.s) tarafından ifade edilmiştir.

Ehli sünnet, ashâbı bir bütün kabul etmekte de müttefiktir. Hususî ferdi fezâilde aralarında dereceleme yaparsa da sahâbelik faziletinde hepsini bir görür. Rasûlüllah'ın (s.a.s) sohbetiyle müşerref olan hiç kimseye yakışık almayan, saygısızlık, güvensizlik, ittiham ifadeleri taşıyan sıfatlar izâfe etmez. Hepsini ayrı ayrı sever ve sayar, hangisinin ismi geçerse geçsin "Allah O'ndan razı olsun" duasını okur.

Ashâbı bir bütün olarak sevmek, hepsine ayırım yapmadan güvenmek Kur'an-ı Kerim ve Rasûlüllah'ın (s.a.s) emirleri gereğidir. Ashâbı ta'dil, onların islama mallarını, canlarını feda ederek yaptıkları hizmetin kadrini bilmek, Kur'an ve sünnete getirdikleri açıklamaları benimsemek demektir.²⁶

Zaman zaman Hz. Peygamber'in ve sahâbenin hata işlemiş bir sahâbîye karşı tutumu çok toleranslı olabilmiştir. Hz. Peygamber'in kendisine ihanet eden Hâtıb'ı bağışlamış olması²⁷ ve Hz. Ömer'in (r.a) Ensarı hicveden bir bedeviyi, Rasûlüllah'ın (s.a.s) ashâbından olması dolayısıyla affetmesi, bırakın cezalandırmayı, kınama cezası bile vermemesi,²⁸ Rasûlüllah'ın (s.a.s) ve ashâbın, ashâba karşı takındıkları tutumu aşikâre olarak ortaya koymaktadır.

Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şeriflerde sahâbenin yeri kesin bir şekilde tesbit edilmiş ve ashâbın adaleti hususunda, diğer insanların fikir beyan etmesine ihtiyaç bırakılmamıştır. Bu sebeble Ehl-i Sünnet ulemâsı, ashâbın adaleti hususunda münakaşa kapısının açılmasını yersiz görmüş ve bunun ispatı sadedinde gösterilen gayretleri de fuzûlî bir çaba addetmiştir. Daha ileri gitmeyi ise, Allah'ın (c.c.) ve Peygamber'in (s.a.s), verdiği hükmü beğenmeme gibi bir hadsizlik telakki etmiştir.²⁹

²⁶ Canan, İbrahim, Sahâbe Dünyası, s.16,17.

²⁷ Canan, a.g.e., s.24-29.

²⁸ Canan, a.g.e., s.27; Muhammed Ebû Şehbe, Sünnet Müdafaası, I,183.

²⁹ Koçkuzu, Hadis İlimleri ve Hadis Tarihi, s.227-228; Uğur, Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü, s.12-13; Yardım, Ali, Hadis I, s.62.

3. SAYISI

Hz. Peygamber'in (s.a.s) vefat ettiği sıralarda sahâbenin sayısı hakkında elimizde kesin bir rakam yoktur. Bununla beraber islamda ilk nüfus sayımının yine Hz. Peygamber'in emri ile yapıldığını unutmamak lazımdır. Buhârî (256/869)³⁰ ve Müslim'(261/875)in³¹ Huzeyfe b. el-Yeman'dan (r.a) naklettikleri bir hadisten anlaşıldığına göre, Hz. Peygamber, "Din olarak İslamı kabul eden ve müslüman olan kimselerin isimlerini yazıp getiriniz.." buyurmuş ve bu emir üzerine bin beş yüz kişi sayılıp yazılmıştır.³²

Bu nüfus sayımının ne zaman yapıldığı hakkında kesin bir bilgi yoktur. Bazı müelliflere göre, Uhut gazvesine çıkıldığı sıralarda, bazılarına göre hendek kazıldığı sıralarda, bazılarına göre ise Hudeybiye seferinde Hz. Peygamber (s.a.s) bu sayım emrini vermiştir.³³

Muhammed Hamidullah'a göre ise bu sayım, Medine'ye hicretten hemen sonra vukû bulmuştur ve Buhârî (256/869) tarafından verilen bin beş yüz rakamı, erkek-kadın; ihtiyar-geç herkeşe şamil gibi görünmektedir.³⁴ Hamidullah'a göre Mekke'li yüz seksen altı aile, bir o kadar Medine'li ailenin yanına yerleştirilmiş olup, hicretin hemen başlangıcında dört yüze yakın ailenin İslâmı kabul ettiğine bakılacak olursa, müslümanların toplam sayısının bu rakamdan daha yüksek olması gerekmektedir.³⁵

Oldukça erken bir devirde yapılmış olduğu anlaşılan bir nüfus sayımı ile daha sonraki sahâbeyi tayin veya tahmin etmek elbette ki mümkün değildir. Bununla beraber takribi bazı rakamlar ileri sürülmüştür.

Ahmed Naim, Hz. Peygamber'in (s.a.s) vefatında hayatta olan sahâbe sayısının yüz binden fazla olduğunu, daha önce vefat eden birçok sahâbe olduğunun gerçek

³⁰ el-Buhârî , Cihad ve's-Seyr, 181.

³¹ Müslim, İman, 67.

³² Aynı haberin rivâyeti için Bkz. Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, V, 384.

³³ el-Aynî, Umdetü'l-kârî, VII, 98; Koçyiğit, Hadis Tarihi, s.74.

³⁴ Koçyiğit, Hemmam b.Münebbih'in Sahîfesi, s.27-28'den naklen, Koçyiğit, a.g.e., s.74.

³⁵ Hamidullah, Muhammed, İslam Peygamberi, I,183.

olduğunu, fetihler sırasında uzak diyarlara dağıldıkları için, çoğunun hüviyetlerinin tam olarak bilinemediğini, en fazla sahâbe isimlerini toplayan el-İsâbe'de yalnız onbirbin yediyüz seksen üç isimden bahsedilmekte olduğunu, bunların bazıları hakkında da sahâbî mi değil mi diye ihtilaf edildiğini söylemektedir.³⁶

İbnü's-Salah'ın naklettiği bir haberden öğrenildiğine göre, Hz. Peygamber'den (s.a.s) hadis rivâyet eden sahâbe sayısı hakkında bir suale muhatap olan Ebû Zur'a er-Razi, "Bunu kim zaptedecek? Hz. Peygamber'le (s.a.s) birlikte veda haccına kırk bin, tebük gazvesine ise yetmiş bin kişi katılmıştı." demiştir.³⁷

Bir başka rivâyette, Hz. Peygamber'den (s.a.s) yalnız dört bin hadis rivâyet olduğunu söyleyen bir kimseye şiddetle itiraz eden Ebû Zur'a bu sözün zındıklara ait olduğunu ileri sürmüş ve "Rasûlullah'ın (s.a.s), hadislerini kim saymış ki? O kabzolunduğu zaman O'nu görmüş ve işitmiş yüz on dört bin kişi vardı." demiştir. "Onlar, Hz. Peygamber'i nerede işittiler?" diye sorulduğu zaman, O da "Medine ile Mekke ahalisi ve bu iki yer arasındakiler, a'rabiler ve Hz. Peygamber'le veda haccına şahit olanlar, hepsi de Arafe'de O'nu görmüş ve O'ndan işitmişlerdir" demiştir.³⁸

Ebû Zur'a'dan nakledilmekte olan bu iki rivâyeti şu şekilde telif edebiliriz. Ebû Zur'a birinci rivâyette Hz. Peygamber'den hadis rivâyet eden sahâbe sayısının tesbitinin çok zor olduğunu ifade ederek sadece veda haccına ve tebük gazvesine katılan yüz on bin kişiden bahsetmiş, ikinci rivâyette de Hz. Peygamber'den sadece dört bin hadis rivâyet edildiğini söyleyen kişiye itiraz ederek, Hz. Peygamber kabzolunduğu zaman, 'Onu görmüş ve işitmiş yüz on dört bin kişi vardı', demiştir. Hz. Peygamber'den rivâyet eden sahâbe ve rivâyet edilen hadis sayısının çok fazla olduğunu ve bundan dolayı tesbitinin zor olduğunu ifade etmek için zikredilen bu sayıları vermiş olması muhtemeldir.

³⁶ Ahmed Naim, Tecrid-i Sarih, I, 28.

³⁷ İbnü's-Salah, Ulûmu'l-Hadis, s.267; Şakir, el-Bâisü'l-Hasis, s.137.

³⁸ İbnü's-Salah, a.g.e., s.268; es-Suyûtî, Tedrîbü'r-râvî, I, 406.

Ebû Zur'a Hz. Peygamber'in (s.a.s) vefatında yüz on dört bin sahâbînin bulunduğunu söylemekle birlikte er-Rafî (623)'ye göre, Medine'de otuz bin sair Arap kabileleri de otuz bin olmak üzere toplam altmış bin sahâbî vardır.³⁹ eş-Şafî de Hz. Peygamber'i (s.a.s) gören ve O'ndan rivâyet eden sahâbînin altmış bin kişi olduğunu söylemiştir.⁴⁰

Hamidullah da, ilk devrin alimleri olan Hz. Peygamber'in sahâbîlerinin sayısının yüzbinlerle hesaplanmakta olduğunu, yüzbinden fazla sahâbînin muallimleri Hz. Muhammed'den (s.a.s.) bize en az bir hadis nakletmiş bulunduğunu söylemektedir.⁴¹

Anlaşıldığı üzere, sahâbîlerin sayısı hakkında kesin bir rakam ileri sürmek mümkün değildir. Bu sayının bir hayli kabarık olduğunda şüphe yoktur. Fakat tabakât kitaplarında zikredilen sahâbî sayısı on bini geçmemektedir.⁴²

4. HADİS RİVÂYET EDEN SAHÂBÎ SAYISI

Yukarıda verilen rakamlara dayanarak ortalama yüz bin sahâbînin yaşadığı kabul edilmiş olsa bile, bunların hepsinin hadis rivâyet ettiğini düşünmek doğru olmaz. Baki b. Mahled, Müsned'inde, hadis rivâyet eden, takriben bin üç yüz sahâbî ismi zikretmiştir. İbnü'l- Cevzî de bu kitaba istinâden bin atmış sayısını vermiştir.⁴³

Yine verilen rakamlara göre, bunlardan bin kadarının en fazla ikişer hadis rivâyet ettiği göz önünde bulundurulursa, geride kalan üç yüz sahâbînin kısmen hadis rivâyetiyle meşgul oldukları söylenebilir.⁴⁴

Fakat bu üç yüz kişiden yalnız yedi kişinin binin, yalnız dört kişinin beş yüzün, ve yalnız yirmi yedi kişinin de yüzün üstünde hadis rivâyet ettikleri düşünülürse⁴⁵, otuz sekiz sahâbînin, yüzün üstünde hadis ezberlemek suretiyle kendilerini gerçekten bu

³⁹ es-Suyûtî, Tedrîbü'r-râvî, I, 405.

⁴⁰ es-Suyûtî, a.g.e., I, 405-406

⁴¹ Hamidullah, İslam Peygamberi, II, 708.

⁴² es-Suyûtî, a.g.e., I, 405.

⁴³ Koçyiğit, Hadis Tarihi, s.76.

⁴⁴ es-Suyûtî, a.g.e., I, 406.

⁴⁵ es-Suyûtî, a.g.e., I, 405.

işe vermiş oldukları düşünülebilir.⁴⁶ Sahâbîler rivâyetleri yönünden iki gruba ayrılırlar:

Muksir olanlar : Bunlar rivâyetlerinin miktarı bini aşan kişiler olup, rivâyet ettikleri hadis sayısına göre sıralamaları şu şekildedir; Ebû Hureyre 5374 hadis, Abdullah b. Ömer 2630 hadis, Hz. Aişe 2380 hadis, Enes b. Mâlik 2286 hadis, Abdullah b. Abbas 1660 hadis, Cabir b. Abdillâh 1640 hadis, Ebû Said el-Hudrî 1170 hadis.

Mukill olanlar:Bu sahâbîlerden başka rivâyeti bini aşan başka sahâbe yoktur. Geri kalanlara mukill denir.⁴⁷

5. SAHÂBE VE HADİS İLMİ

Sünnetin dindeki yeri ve Kur'an-ı Kerimdeki konumu dolayısıyla Sahâbîler Hz. Peygamber'in (s.a.s) hadislerine son derece büyük önem vermişlerdir. Kur'ana gösterdikleri özeni, ona da göstermiş onu lafzî ya da manasıyla ezberlemiş, anlamışlardır. Anlayamadıklarını Rasûlüllah'a sormuşlardır.⁴⁸

Bununla beraber hemen bütün sahâbîler çözmek durumunda oldukları meseleleri, eğer Kur'an'da herhangi bir işaret bulamazlarsa, Hz. Peygamber'in hadislerindeki esasa göre hallederler ve konuyla ilgili bir hadis de bulamamaları halinde, kendi fikirlerini takip ederlerdi. Fakat sonradan o konu ile ilgili bir hadisin varlığını öğrendiklerinde, gerekiyorsa derhâl hükümlerini değiştirir ve hadise uyarlardı. Hatta onların birçokları, hakkında herhangi bir hadis bilmedikleri hukûkî meseleler üzerinde fikirlerini ifade etmeyi reddetmişlerdir. Ebû'd-Derdâ ve Ebû Said el-Hudrî gibi bazı sahâbîler,kendilerine rivâyet edilmiş hadisler karşısında, şahsî fikirlerini tercih eden kimseleri gördüklerinde ikamet yerlerini terkedip başka şehirlere göçetmişlerdir.⁴⁹

⁴⁶ es-Suyûtî, Tadrîbü'r-râvî, I, 406.

⁴⁷ Canan, Sahabe Dünyası, s.34.

⁴⁸ Muhammed Ebû Şehbe, Sünnet Müdafaası, I, 59.

⁴⁹ Sıddîkî, M. Zübeyr, "İslam Hukukunda Hadisin Yeri", AÜİF Dergisi, C.XII, y.1964, s.113.

İlk müslüman nesil olan sahâbîler, sünnete sarılmayı, müslümanlığın bir gereği olarak görüyor ve imkanları nispetinde sünneti öğrenme ve uygulama gayreti içerisine giriyorlardı. Bundan dolayı ki, Hz. Peygamber'i (s.a.s) yakından takip ediyorlar, O'nun hayatının bütününü sünnet olarak gördüklerinden hiçbirşeyi kaçırmak istemiyorlardı.⁵⁰Rasûlullah'ın (s.a.s.) yanında bulunarak hadis alan sahâbîlerden bir kısmı bununla da yetinmeyip, gündüz aldıkları hadisleri akşamları iyice ezberlemek için tekrarlıyorlardı.⁵¹

Sahâbîler bütün gayretlerine rağmen Rasûlullah'ı dinleme imkanı bulamazlarsa, O'nunla görüşen sahâbîlere sorarak bilgi sahibi olmaya çalışmışlardır.Sahâbîlerin, sünneti öğrenmek için nöbet yolunu seçenleri de vardı. Böylelikle hem dünya hem de ahiret menfaatlerini birleştirmişlerdir. Hz. Ömer Medine'li bir sahâbeyle Rasûlullahı takip için anlaşmıştı.⁵²

Sahâbîler, Rasûlullah'ı (s.a.s) takip için yarışıyorlardı. Abdullah b. Ömer Mekke'nin fethinde Kabe'nin içinde namaz kılan Hz. Peygamber'in (s.a.s) namaz kıldığı yeri öğrenmek için ilk önce Ka'benin içerisine girmiş ve Hz. Bilal'e (r.a) Rasûlullah'ın (s.a.s) namaz kıldığı yeri sormuştur.⁵³ Sünnet bilgisini, asıl kaynaktan öğrenmek Onlar için büyük bir mutluluk vesilesi olurdu.⁵⁴

Sahâbîler, sünneti öğrenebilmek için hiçbir fedakarlıktan kaçınmazlardı. Hasta olduklarında bile sünneti yaşamaya gayret ederler, sünneti hiçbir şeye tercih etmezlerdi. Sahâbenin sünnet karşısındaki tereddütsüzlükleri ve sünnetin gereğini anında yerine getirmeleri müslüman olmayanları çok şaşırtmış, hayretlerini uyandırmıştır.⁵⁵Hz. Peygamber'in "öğrendiklerinizi başkalarına öğretin"⁵⁶ emri

⁵⁰ Toksarı, Ali, Delil Olma Yönünden Sünnet, s.15; Uraler, Aynur, Sünnete Bağlılık, s.153.

⁵¹ ed-Dârimî, Mukaddime, 27.

⁵² Aşık, Nevzat, Sahâbe ve Hadis Rivâyeti, s.94, 97; el-Buhârî, İlim, 27; Muhammed Ebû Şehbe, Sünnet Müdafaası, I, 60; Uraler, a.g.e., s.155.

⁵³ Muvattâ, Kur'an, 35.

⁵⁴ Uraler, a.g.e., s.159.

⁵⁵ Uraler, a.g.e., s.171.

⁵⁶ Ebû Dâvud, İlim, 10; İbn Mâce, Mukaddime, 18; et-Tirmizî, İlim, 7.

sahâbenin birbirlerine sünneti öğrenmeyi teşvik etmelerini ve sünnete ulaşma gayretlerini artırıyordu.⁵⁷

Bir sünnete ulaşabilmek için birçok meşakkate katlanıyorlardı. Cabir b. Abdullah (r.a) Hz. Peygamber'in (s.a.s) kısas konusunda bir hadisi olduğunu duymuş ve hadisin asıl râvisinin Mısır'da olduğunu öğrenmiş ve bunun üzerine Mısır'a gitmiştir.⁵⁸ Câbir b. Abdullah, Şam'da bulunan Abdullah b. Üneys'in yanına duymadığı tek bir hadisi öğrenebilmek için gitmiş, bu yolculuğu ise tam bir ay sürmüştür.⁵⁹ Ebû Kılâbe, Medine'de iken hadis rivâyet eden bir kimsenin geleceğini öğrenince, işleri bittiği halde üç gün daha fazladan kalıp, o kişiyi beklemiştir.⁶⁰ İbn Abbas, Ensar'ın hadis bilgisinden istifâde etmek için onların evine giderdi ve uyuyorlarsa uyanıncaya kadar kapıda beklerdi.⁶¹

Sahâbiler bir sünnetten mahrum kaldıklarında üzülrler, "Hz. Peygamber'den (s.a.s) bir şey işittin de haber vermedin!" diye birbirlerine sitem ederlerdi.⁶²

Onlar sünneti alma ve aktarma hususunda son derece titiz davranmışlardır. Hz Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman başta olmak üzere bazı sahâbiler hadisi hatalı alma ve nakletme endişesiyle fazla hadis rivâyet etmekten çekinmişlerdir.⁶³ Abdullah b. Mes'ud'dan uzun zaman O'nun meclisinde bulunmuş kimselerin anlattığına göre zar zor bir iki hadis duyulabilmiştir. Şayet Hz. Peygamber'den birşeyler rivâyet etse, alnından korku terleri dökülür, elinde tuttuğu asâ sallanır, vücudunun titrediği elbiseleri üzerinden bile farkedilirdi.⁶⁴ Sahâbiler, yanlış anlamaya sebep olacak şeylerin rivâyetinde dikkatli olunması hususunda birbirlerini uyarırlardı. Sünneti rivâyet konusundaki hassasiyetlerinden ötürü, Hz. Peygamber'in sağlığından itibaren O'nu koruma gayreti içerisinde olmuşlardır.⁶⁵ Bir defasında Hz. Ömer'e bir mes'ele

⁵⁷ Uraler, Sünnete Bağlılık, s.232.

⁵⁸ Muhammed Ebû Şehbe, Sünnet Müdafaası, I, 69.

⁵⁹ el-Kardâvî, Yusuf, Sünneti Anlamada Yöntem, s.101.

⁶⁰ ed-Darimî, Mukaddime, 47.

⁶¹ ed-Dârimî, Mukaddime, 47.

⁶² et-Tirmizî, Hacc, 101.

⁶³ Toksarı, Delil Olma Yönünden Sünnet, s.17-29.

⁶⁴ Goldziher, İgnaz, "İslamda Hadisin yeri", AÜİF Dergisi, C.XIX, y.1973, s.223; İbn Mâce, Mukaddime, 3; İbn Sa'd, et-Tabakât, III,110.

⁶⁵ Uraler, a.g.e., s.256.

sorulmuştur, O bu mes'ele hakkında bir hadis rivâyet edebilecek durumda olduğu halde, ziyâdelik yada noksanlık yapabileceği endişesiyle bundan vazgeçmiştir.⁶⁶ Suheyb b. Sinân, Hz. Peygamber'den hadis rivâyetini açıkça reddetmiş ve: "Bu tarafa geliniz, mağâzîlerimizden bahsedelim, fakat size şunu söylemeliyim ki 'Hz. Peygamber şöyle söyledi' demeye gelince, ben bunda yokum", demiştir.⁶⁷

Sahâbîlerin sünneti rivâyeti zevkle yaptıkları ve bunu Hz. Peygamber'in (s.a.s) şahsıyla özdeşleştirdiklerinin göstergeleri vardır. Mesela aynı hadisi yeri geldikçe tekrar etmekten memnuniyet duyarlardı. Sahâbîler, rivâyetteki titizliklerinin ve sünnet anlayışlarının gereği olarak bugün ayrıntı olarak değerlendirilebilecek şeyleri dahi rivâyet ederlerdi. Hz. Peygamber'in (s.a.s) her şeyinin zikre değer olmasının yanında, sonraları o yan bilgilerden önemli bazı hükümlerin çıkarılmasında büyük önem taşımıştır.⁶⁸

Netice olarak diyebiliriz ki, sahâbenin ilmi gayretlerinin büyüklüğü ve rivâyet konusundaki titizlikleri dolayısıyla, önceki peygamberlerin sünnetleri kaybolup, gitmiş olmasına rağmen Rasûlüllah'ın (s.a.s) sünneti çağlar boyunca koruna gelmiştir.

⁶⁶ Goldziher, "İslamda Hadisin yeri" C.XIX, y.1973, s.224; İbn Sa'd, a.g.e., III, 210.

⁶⁷ Goldziher, "İslamda Hadisin yeri", C.XIX, y.1973, s.223; İbn Sa'd, a.g.e., III, 164.

⁶⁸ Uraler, Sünnete Bağlılık, s.256.

I. BÖLÜM

İSLAMDA KADININ EĞİTİMİ

1. CAHİLİYE DEVRİNDE KADIN

Sınırlar, tam belli olmamakla birlikte “cahiliye devri” bazılarına göre islamdan önceki son bir asır, bazılarına göre ise bir buçuk asırlık bir zaman dilimi olarak kabul edilmektedir⁶⁹. Öncelikle bizim bu konuyu ele almaktaki amacımız, “Cahiliye Devrinde Kadın”ı bütün yönleriyle incelemek değil, “Hz. Peygamber Devrinde Kadın”ın durumunun daha iyi tespit edilmesine yardımcı olabilecek malzemeyi değerlendirmektir.

İslamdan önce Arabistan’da yaşama hakkı dahil olmak üzere kadının, bir çok haklardan mahrum olduğu bilinmektedir. Çünkü, çölde yaşama şartları Arap kabilelerinde erkek çocuklara daha fazla rağbet edilmesine sebep olmuştur. Çölde hangi kabile sayıca daha çok, eli silah tutan, savaşçı adam çıkarabilirse, o kabile gâlip gelir, ganimetlerden toplardı ve daha nüfuzlu olurdu. Halbuki, kız çocuğu ise bunları yapacak güçten mahrum idi.⁷⁰

Genel olarak mütâlaa edilecek olursa, cahiliye Araplarının bu tutumlarını Kur’an-ı Kerim şöyle belirtmiştir: “Onlardan biri kız çocuğu ile müjdelendiği zaman içi öfkeyle dolar, yüzü simsiyah kesilir. Kız çocuğunun kendisine müjdelenmesinden utanarak halktan gizlenmeye çalışır ve şöyle düşünür: Kız çocuğunu zillet ve ar pahasına korusun mu yoksa diri diri toprağa mı gömsün? Dikkat edin! verdikleri hüküm ne kötüdür.”⁷¹

⁶⁹ Dayf, Şevki, Tarihu’l-Edebi’l-Arab, I,39’ dan naklen Savaş, Hz. Muhammed (s.a.s) Devrinde Kadın, s.22.

⁷⁰ Şemseddin, Günaltay, İslamdan Önce Araplar Arasında Kadın, s.693-694’ den naklen Bolelli, Nusrettin, Kadınların Hadis İlmindeki Yeri, s.20.

⁷¹ Nahl, 16/58-59.

Kur'an-ı Kerim'deki daha birçok ayet-i kerimeden öğrendiğimize göre, cahiliye arapları arasında, kız çocuklarını diri diri toprağa gömerek veya başka yollarla öldürerek onlardan kurtulma adeti bulunduğu bilinmektedir.⁷²

Bu adetin sebeplerinden biri olarak Kur'an-ı Kerim'de yoksulluk gösterilmektedir.⁷³ İbn Habib'in el-Munammak adlı eserinden anlaşıldığına göre, Araplar, yoksulluk korkusuyla kızlarına bu zulmü yaparken, zengin olduğu halde Zühre b. Kilâb, peşpeşe üç erkek çocuğu öldüğü için, sonra doğan kızını diri diri toprağa gömmüştür.⁷⁴

Başka bir sebep olarak da, bazı babaların, kızlarının fuhşa düşebileceği korkusu veya evde kalıp evlenememe endişesi yüzünden kız çocuğu babası olmayı bir utanç kaynağı olarak gördükleri anlaşılmaktadır.⁷⁵

Diğer bir sebep olarak da, bazılarının göre, toplumda erkekten daha az işe yarayan kadın, esir düştüğü zaman da ailesini bir takım problemlere sokabilmektedir. Bazı kişiler bu sebeple kız çocuğunu öldürme gereği hissetmişlerdir.⁷⁶

Yeni doğan kız çocuklarını diri diri gömme adeti, Temimoğulları ve Kindeoğulları arasında yaygındır.⁷⁷ Kays, Esed, Huzeyl, Bekr b.Vâil ve Yemen tarafındaki kabilelerin bazısı ve yaygın olmamakla birlikte Kureyş kabilesinde de kızların öldürülmesi adeti vardı.⁷⁸

Temim kabilesinden olan Kays b. Asım'ın sekiz kızını, Kebîre bnt Ebî Süfyan'ın dört kızını ve bazılarının da kızlarından sadece birini öldürdükleri rivâyet edilmektedir.⁷⁹

⁷² Bkz. En'am, 67/137,140,151; İsrâ, 17/ 1; Mümtehhine, 60/12; Tekvir, 81/8-9.

⁷³ İsrâ, 17/31.

⁷⁴ İbn Habib, el-Munammak, s.336'dan naklen Savaş, Hz. Muhammed (s.a.s) Devrinde Kadın, s.29.

⁷⁵ Savaş, Hz. Muhammed (s.a.s) Devrinde Kadın, s.30.

⁷⁶ et-Taberî, et-Tefsir, XV, 56.

⁷⁷ Bolelli, Kadınların Hadis İlmindeki Yeri, s.20; Savaş, a.g.e., s.30.

⁷⁸ Savaş, a.g.e., s.30.

⁷⁹ Savaş, a.g.e., s.30

Hatta bu korkunç ve kötü adet bazı kabileler arasında cinayet değil, iyi bir adet olarak telakki edilir “Kızları diri diri gömmek iyi hasletlerdendir” sözüyle bu çirkin hareket övülürdü.⁸⁰

Bunun yanında, kız çocuklarının öldürülmesini yanlış bulan, yanında ölümden kurtardığı çok sayıda kız bulunan, insanları bu çirkin işten vazgeçirmeye çalışan hatta öldürülmek istenen kızları kurtarıp geçimlerini üzerine alan kişiler olduğu rivâyet edilmektedir.⁸¹

Bütün bunlar, kadına o günkü toplumda önem verilmediğinin eğitim hakkı bir yana, yaşama hakkının ve bundan sonra daha birçok hakkın ihlâl edildiğinin örnekleridir.

Cahiliye devrinde, kadının muayyen günlerinde onunla aynı yatakta yatmayan, hatta aynı evde oturmayan, aynı kaptan yiyip içmeyenlerin bulunması yanında kadını uğursuz sayanların olması ve hanımını şarap karşılığı rehin bırakan, hanımına kızarak onu idam eden, kız çocuğu doğurduğu için karısını terk eden kişilerin olduğu şeklindeki rivâyetler kadınların o günkü durumunu gözler önüne sermektedir.⁸²

Bütün bunlara rağmen, cahiliye devri toplumunda, çeşitli sahalarda başarılı olmuş kadınların az da olsa bulunduğu bilinmektedir. Bu kadınlar zaman zaman erkekleri de geride bırakacak kadar yükselmişlerdir.⁸³

Mekke’de okuma yazma bilen,⁸⁴ Ukaz panayırında erkeklerle birlikte imtihan edilen⁸⁵ kadınların bulunduğu anlaşılmaktadır. Tıp konusunda, şairlik ve şarkıcılık konusunda ve hatta ticaret sahasında başarılı olmuş kadınlardan bahsedilmektedir.⁸⁶

Cahiliye araplarının çoğunun kadına güvenilemeyeceği kanaatini taşıdığı ve onların dediklerinin tersinin yapılmasının daha isâbetli olacağı görüşünde oldukları

⁸⁰ Bolelli, Kadınların Hadis İlmindeki Yeri, s.20.

⁸¹ Savaş, Hz. Muhammed (s.a.s) Devrinde Kadın, s.30.

⁸² Savaş, a.g.e, s.31.

⁸³ Savaş, a.g.e., s.22

⁸⁴ İbn Sa’d, et-Tabakât, I, 96.

⁸⁵ Hamidullah, İslam Peygamberi, II, 1002-1003.

⁸⁶ Savaş, a.g.e. s.22-27.

belirtilmektedir. Ancak bununla birlikte, sayıları çok olmasa da cahiliye devrinde görüşlerine başvuru ve önem verilen kadınların bulunduğu da bir gerçektir.⁸⁷

Cahiliye devrinde, Araplar arasında okuma yazma bilen erkeklerin sayısı az olduğu gibi, kadınların sayısı da çok sınırlıydı.⁸⁸ Hz. Peygamber, Arapların okuma-yazma ve hesap bilmeyen bir ümmet olduklarını belirtmiştir.⁸⁹ Okuma-yazma yaygın olmadığı gibi, yazı malzemeleri de, ilkel maddelerden oluşmaktaydı.⁹⁰

Cahiliye döneminde önemli eğitim-öğretim müesseseleri yoktu. Ancak bazı kaynaklar, bu devirde çok az miktarda “küttâb” (mahalle mektepleri)’in bulunduğunu ve bu mekteplerde çocuklara yazı, şiir ve arap tarihi öğretildiğini belirtmektedirler.⁹¹

Bu dönemde el-Hansâ bnt Amr ve kız kardeşi Selmâ gibi çok az sayıda kadın şiirle meşgul olmuştur.⁹² Hz. Ömer’in kızı Hz. Hafsâ, cahiliye devrinde eş-Şifâ el Adeviyye’den okuma yazma öğrenmiştir.⁹³

Netice olarak, araplarda okuma-yazma ve diğer ilimler, islamiyetten sonra hızla gelişmiş ve yayılmıştır. İslam öncesi asırlarda birçok millette kadınların insanlık ve yaşama hakkına önem verilmediği gibi, eğitim ve öğretimine hiçbir şekilde önem verilmemiş, hatta bazılarında bu tamamen ihmal edilmiştir.

2. İSLAM DİNİ VE KADIN

Kur’an-ı Kerim kadın-erkek bütün insanlara gönderilen ilâhi bir kitaptır.⁹⁴ Arap dilinin özelliklerinden dolayı, erkeklere yapılan hitaplar, aynı zamanda kadınlara da

⁸⁷ Bolelli, Kadınların Hadis İlmindeki Yeri, s.24.

⁸⁸ Belâzürî, Fütuhu’l-büldan, s.459.

⁸⁹ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, III,43-52; el-Buhârî , Savm, 13; Hamidullah, İslam Peygamberi, II,758; Müslim, Sıyâm, 15.

⁹⁰ el- Buhârî, Fedâilü’l-Kur’an, 3; et-Tirmizî, Tefsir, 9.

⁹¹ Belâzürî, Fütuhu’l-büldan, s.459; Bolelli, Kadınların Hadis İlmindeki Yeri, s.21.

⁹² İbnü’l-Esir, Üsdü’l-Ğâbe, VII,88-90; ez-Zirikli, el-A’lam, II, 86.

⁹³ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI,286; İbn Sa’d, et-Tabakât, VIII,84.

⁹⁴ En’am, 6/130, İnsan mutlak olarak zikredildiği zaman hem erkeği, hem kadını ifade eder. Bkz. Bakara, 2/185; Cimm, 72/6.

yapılmıştır. Bu durumu birçok ayette görmek mümkündür.⁹⁵

Kur'ana göre kadın yaratılışta erkek gibidir. Her ikisi de aynı şeylerden yaratılmışlardır.⁹⁶ Kur'an, Hz. Adem ve Hz. Havva'nın cennetten çıkarılmalarını gerektiren suçları beraberce işlediklerini bildirir.⁹⁷

Yüce Allah, İslama davetin başında kadınla erkek arasında hiçbir ayırım yapmamış ve şöyle buyurmuştur: ... "Erkeği ve dişiği yaratana andolsun ki sizin çalışmanız çeşit çeşittir. Bundan dolayı kim fakirlere verir, (günahlardan) korunursa ve en güzel (sözü) doğrularsa, ona en kolayı kolaylaştırırız. Fakat kim cimrilik ederse kendini Allah'tan müstağni görür ve en güzel (sözü) de yalanlarsa en gücü kolaylaştırırız..."⁹⁸

Kadın da erkek gibi inanılması gereken esaslara inanmak mecburiyetindedir. Bu konuda kadınla erkek arasında hiçbir ayırım bulunmamaktadır.⁹⁹ Nitekim bir ayette şöyle buyurulmaktadır: "Ey İnananlar! Allah'a Peygamber'ine, Peygamber'ine indirdiği Kitab'a ve daha önce indirdiği kitaba inanmakta sebat edin. Kim Allah'ı (c.c.), meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve Ahiret gününü inkar ederse derin bir sapıklığa sapmıştır."¹⁰⁰

İbadetlerden namaz, belirli vakitlerde mü'minlere farz kılınmıştır.¹⁰¹ Bu ayetten anlaşıldığına göre namaz erkeğe olduğu gibi kadına da farzdır. Yine bir başka âyet-i kerimede "İnanan erkekler ve kadınlar birbirinin dostlarıdır. İyiliği emrederler, kötülükten alıkoyarlar, namazı kılarlar, zekatı verirler. Allah'a ve Râsûlüne itâat ederler. İşte onlara Allah rahmet edecektir. Allah daima üstündür, hikmet sahibidir,"¹⁰² buyrulmaktadır. Bu âyet-i kerimeye göre, mü'min erkek ve kadınların sıkı bir dayanışma içinde olmaları ve ilâhî emir ve yasakları yerine getirmeleri istenmektedir.

⁹⁵ Bkz. Al-i İmrân, 3/130; Bakara, 2/25,82,172,178,183; Enfâl, 8/74; Mâide, 5/6; Nisâ, 4/43,136.

⁹⁶ Bkz. A'raf, 7/189; En'am, 6/2; Nisâ, 4/1; Rum, 30/20.

⁹⁷ Bakara, 2/8,62; Mâide, 5/69.

⁹⁸ Leyl, 92/3-10.

⁹⁹ Bakara, 2/8,177,285; Mâide, 5/69.

¹⁰⁰ Nisâ, 4/136.

¹⁰¹ Bakara, 2/133.

¹⁰² Tevbe, 9/71.

Çünkü toplum içinde iyiliği emretmek, kötülükten alıkoymak böyle bir dayanışmayı gerekli kılmaktadır.

Bir başka âyet-i kerimede de; “Müslüman erkeklerle müslüman kadınlara, mü’min erkeklerle mü’min kadınlara ibadete devam eden erkeklerle ibadete devam eden kadınlara, sadık erkeklerle sadık kadınlara, sabırlı erkeklerle sabırlı kadınlara, Allah’tan hakkıyla korkan erkeklerle Allah’tan hakkıyla korkan kadınlara, sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlara, oruç tutan erkeklerle oruç tutan kadınlara, iffetlerini koruyan erkeklerle iffetlerini koruyan kadınlara, Allah’ı çok anan erkeklerle Allah’ı çok anan kadınlara, şüphesiz ki Allah, onların hepsine bir mağfirât ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır” buyrulmuştur.¹⁰³

Kadın, ekonomik konularda erkek gibidir. Kazandığı para kendisine ait olup, parasını ve malını tam bir yetki ile istediği gibi kullanabilir. Zengin erkeğin mes’ul olduğu mâli ibâdetlerden zengin kadın da aynı derecede mes’uldür.¹⁰⁴ Kur’an, yaşının hiçbir döneminde kadına zulmedilmesine müsâade etmez. Kadının ekonomik hakları konusunda ve özellikle yetim kızların malları hususunda,¹⁰⁵ çok titiz davranılması gerektiğini emreden Kur’an, onların mallarına tecavüzü şiddetle yasaklar.¹⁰⁶

Kur’an’ın kadına verdiği en önemli hakların başında, kadına tam bir kişilik kazandırması gelmektedir. Kadın bir insan olarak mükellef sayılmış, yapacağı iyi ve kötü işlerin sorumluluğun kendisine ait olduğu bildirilmiştir.¹⁰⁷ Kur’an-ı Kerim’de bu durum şu şekilde ifade edilmektedir: “Kim yararlı iş yaparsa kendi lehinedir; kim de kötülük işlerse kendi aleyhinedir. Rabbin kullara karşı zâlim değildir.”¹⁰⁸

Cahiliye toplumunda kadına karşı işlenen suça, çoğu kez misilleme yapılmazdı. Kur’an bu eşitsizliği kaldırdı.¹⁰⁹

¹⁰³ Ahzâb, 33/35.

¹⁰⁴ Âl-i İmrân, 3/97; Bakara, 2/43, 110, 254.

¹⁰⁵ el-Buhârî , Vesâyâ, 21; Ebû Dâvud, Nikâh, 13.

¹⁰⁶ En’am, 6/152; İsrâ, 17/34; Nisâ, 4/2,6,10,19.

¹⁰⁷ Ahzâb, 33/35; Âl-i İmrân, 3/195; Nahl, 16/97.

¹⁰⁸ Fussilet, 41/46.

¹⁰⁹ Nûr, 24/4.

Erkekler arasında tam eşitlik olmadığı görülürken, kadının erkeğe her konuda eşit olması gerektiğini söylemek ya da düşünmek tutarlı olmaz. Önemli olan kadının haklarının yükümlülüklerine denk olması, hem özel hem de genel hayatlarında kadınlara zulmedilmemesidir.¹¹⁰

Hız. Peygamber devri kadınlarının, şahsiyetlerinin şuurunda oldukları, düşüncelerini hiç korkmadan açıkça söyleyebildikleri ve bazı konularda erkeklerle aynı haklara sahip olduklarını bildikleri anlaşılmaktadır.¹¹¹

Hız. Peygamber'in hanımlarından Ümmü Seleme'nin Hız. Peygamber'e; "Ey Allah'ın Rasûlü, neden her konuda erkekler anılıyor, biz anılmıyoruz?" dediği ve bunun üzerine, Ahzab sûresinin 35. ayetinin nâzil olduğu ve bu ayette erkeklerle birlikte kadınların da zikredildiği bildirilmektedir.¹¹² Aynı zamanda Ümmü Umâre Nuseybe bnt Ka'b'ın (r.a) Kur'an'da kadınların isimlerinin geçmesini istediği bildirilmiştir.¹¹³

Yine Ümmü Seleme'nin (r.a), Hız. Peygamber'e; Kadınların hicreti konusunda bir ayet duymadığını söylediği ve "Rableri onlara karşılık verdi: Ben sizden kadın ve erkek, hiçbir çalışanın işini zâyi etmeyeceğim. Hep birbirinizdensiniz. Göç edenler yurtlarından çıkartılanlar, yolumda işkence edilenler, vuruşanlar ve öldürülenler... Elbette onların kötülüklerini örteceğim ve onları, altlarından ırmaklar akan cennetlere sokacağım. Allah (c.c.) katından bir karşılık olarak (onlara bu nimetleri vereceğim). Karşılıkların en güzeli Allah (c.c.) katındandır."¹¹⁴ ayetinin nâzil olduğu nakledilmektedir.¹¹⁵ bu âyet-i kerimede de Yüce Allah, kadın-erkek arasında amel bakımından herhangi bir ayırım yapmadığı gibi, her ikisinde birbirinden olduğunu belirtmiş, inanıp iyi iş işleyenlere hoş bir hayat yaşatacağını müjdelemiştir.

¹¹⁰ Savaş, Hız. Muhammed (s.a.s) Devrinde Kadın, s.45.

¹¹¹ Bkz. Bu tezin Hız. Peygamber ve Kadın Eğitimi Konusu, s.23.

¹¹² Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI,301; İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 200; et-Taberî, et-Tefsir, XXII,10; II, 200.

¹¹³ İbn Hacer, el-İsâbe, IV, 241-242.

¹¹⁴ Âl-i İmrân, 3/195.

¹¹⁵ et-Taberî, a.g.e., IV, 2, 5.

Yine Kur'an-ı Kerim'de "... Erkeklerin, kadınlar üzerinde bulunan hakları gibi, kadınların da erkekler üzerinde hakları vardır. Erkeklerin kadınlar üzerindeki hakları bir derece fazladır..."¹¹⁶ buyurulmaktadır.

Bu fazla olan derecenin, ailenin başkanlığı olduğu ifade edilir. Erkeğin ailenin geçimi için harcamalarda bulunması, ailenin idaresini yürütmesi ve aileyi koruması erkeğe bu dereceyi kazandırmaktadır. Bununla beraber erkeğin bu görevi kötüye kullanmaması için uyarıldığı da bir gerçektir.¹¹⁷

Ayrıca, Kur'an-ı Kerim'deki Mücâdele sûresi, örnek müslüman kadının siyâsî otorite nezdinde hakkını elde edebilmek için gösterdiği çabaları anlatan bir sûredir. Bu kadının haklarını elde edebilmek için gösterdiği örnek gayret ve çaba Allah'ın takdirine mazhar olmuştur. Bu âyet-i kerimede, Yüce Allah şöyle buyurmaktadır; "Kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikâyette bulunan kadının sözünü Allah işitmiştir, esâsen Allah konuşmalarınızı işitir, şüphesiz ki Allah işitendir, bilendir."¹¹⁸ Şu halde, kadınlar, yukarıdaki âyet-i kerime gereğince, mâruz kaldıkları haksızlıkları gidermek için otoriteler karşısında ellerinden gelen gayreti göstermek durumundadırlar. Çünkü böyle davranışlar Allah'ın takdirine mazhar olan davranışlardır.

Görüldüğü gibi, İslam Dini kadına hakettiği değeri vermiş, onu şahsiyet sahibi bir varlık olarak kabul etmiş, ona inanç, ibadet, hukûk, ekonomi ve diğer bazı konularda erkekle aynı hak ve mükellefiyeti yüklemiştir.

2. 1. KADINLARIN EĞİTİMİ İLE İLGİLİ AYETLER

İbn Mâce'nin tahrir ettiği bir hadis-i şerifte Hz. Peygamber, "Ben ancak bir muallim olarak gönderildim"¹¹⁹ buyurarak, kendisini bir eğitici, öğretici, bir terbiyeci olarak tanımlamaktadır. Bu hadis-i şeriften, terbiyenin beşer tarihinde ne kadar önemli

¹¹⁶ Bakara, 2/228.

¹¹⁷ Akdemir, Salih, "Tarih Boyunca ve Kur'an-ı Kerim'de Kadın", İslâmî Araştırmalar, C.X, S.IV, y.1997, s.255; Elmalılı, Hamdi Yazır, Hak Dini Kuran Dili, II, 785-786.

¹¹⁸ Mücâdele, 58/1

¹¹⁹ İbn Mâce, Mukaddime, 17.

olduğunu da çıkarabiliriz. Peygamberimizin en önemli gâyesi terbiye olunca, bizlerin de en mühim vazifesi tabii ki bu olmalıdır.

Kur'an-ı Kerim'de pek çok ayet-i kerimede kadınların ve kız çocuklarının eğitime işâret edilmekte olduğunu görmekteyiz. Bilmekteyiz ki, kadının eğitimi, kız-erkek çocukların eğitimi, gelişimi, şahsiyetinin oluşması noktasında ve daha bir çok hususta büyük önem arz etmektedir.

Bir ayet-i kerimede; “Ey iman edenler! Yakıtı insanlar ve taşlar olan cehennem ateşinden kendinizi ve ailenizi koruyun!¹²⁰” denmektedir. Bu ayet-i kerimede ki hitap, hem erkeklere, hem de kadınlara şamildir ki hiçbir kimse, ilim öğrenmedikçe ne kendi nefisini, ne de başkalarını ateşten koruyamaz.

Hz. Peygamber (s.a.s), çocukların terbiyesinden öncelikle babaları sorumlu tutmuş, ulemâ da baba olmadığı takdirde, dede, anne, vasi, kayyim vs. den her kim velayeti üzerine almışsa ona, hiç birisinin bulunmadığı hallerde Sultan'a tevdi ederek çocuğu mürebbisiz bırakmamıştır.¹²¹

İmam-ı Gazâlî, ayette geçen korumadan maksadın te'dib, tehzib, güzel ahlâkı ta'lim, kötü arkadaşlardan korumak, zevk için yemeye alıştırmamak, zineti ve konforu sevdirmemek gibi terbiye faaliyetleri olduğunu belirtmektedir.¹²²

Bir başka ayette de: “Ey iman edenler! Zevceleriniz ve evlâdlarınızdan bir kısmı size bir nev'i düşmandır, o halde onlardan sakının (...) mallarınız ve evladlarınız (sizin için) bir fitnedir¹²³...” İbn Kesir, buradaki fitneden maksadın “imtihan vesilesi” olduğunu belirtmiştir.¹²⁴ Bu açıklamadan da kadın ve erkeğin birbirlerine veya çocuklarına karşı imtihanı kazanabilmesinin ancak güzel bir eğitimle gerçekleşebileceği sonucu çıkarılabilir.

¹²⁰ Tahrir, 66/6

¹²¹ Canan, İbrahim, Hz. Peygamberin Sünnetinde Terbiye, s.44.

¹²² Gazâlî, İhya, III, 165.

¹²³ Teğâbûn, 64/14-15.

¹²⁴ İbn Kesir, et-Tefsir, VII, 31.

Yine bir başka ayet-i kerimede de, Hz. Peygamber'in hanımlarına evlerinde okunan ayetleri ve hikmeti (sünneti) hatırlamaları emredilerek, şöyle buyurulmuştur: "Evlerinizde okunan Allah'ın (c.c.) ayetlerini ve hikmeti, hatırlayın, Şüphesiz ki; Allah (c.c.) Latîfdir, Habîrdir."¹²⁵

Allahü Teala, Hz. Peygamber'e (s.a.s) "önce en yakın akrabalarını uyar,"¹²⁶ diye buyurunca Allah Rasûlü (s.a.s), Kureyş kabilesini bir araya toplayıp, önce genel sonra da özel olarak onları uyarılmış ve sonunda kızı Fatıma'ya (r.a) şöyle demiştir: "Ey Fatıma! Kendini ateşten koru! Çünkü Allah katında size hiçbir faydam dokunmayacaktır. Ancak akrabanız olduğum için dünyada sizinle ilişkilerimi sürdüreceğim, fakat âhirette, Allah katında size faydam dokunmayacaktır."¹²⁷

Yine Hz. Peygamber (s.a.s) "Ailene namazı emret, sen de kılmaya devam et!"¹²⁸ ayeti nâzil olduktan sonra, her sabah kızı Hz. Fatıma (r.a) ve Hz. Ali'yi (r.a) namaz için uyandırır. ¹²⁹ Hz. Ömer (r.a) ve Hz. Urve b. Zübeyr de bu ayete uyarak, ev halkını gece namazı kılmaları için uyandırır. ¹³⁰

Kur'an-ı Kerim'in pek çok ayetinde kadınlar da erkeklerle birlikte zikredilmiş ve yaptıkları salih amellerin karşılığını fazlasıyla görecekları açıkça belirtilmiştir¹³¹. Kişinin Allah'a, kendine ve diğer insanlara karşı olan hak ve vazifelerini öğrenmek, iyiyi, kötüden ayırabilmek için ilim tahsiline ihtiyaçları vardır. Toplumun temel taşı olan ailede önemli bir fonksiyona sahip olan kadının ise bu eğitimden yoksun kalması düşünülemez.

2. 2. HZ. PEYGAMBER VE KADIN EĞİTİMİ

Cahiliyede Kadın bölümünde de değinildiği üzere kadın, tarih boyunca her türlü haklardan ve hatta bazı toplumlarda yaşama hakkından bile mahrum edilen, değersiz

¹²⁵ Ahzâb, 33/34.

¹²⁶ Şu'arâ, 26/214.

¹²⁷ el-Buhârî , Edeb, 14; Vasâyâ, 11; Müslim, İmân, 348, 350.

¹²⁸ Tâhâ, 20/132.

¹²⁹ el-Buhârî , Teheccüd, 5; et-Tirmizî, Savm, 73.

¹³⁰ el-Buhârî , Teheccüd, 18; Muvattâ, Salatü'l-leyl, 5.

¹³¹ Nisâ, 4/123; Nahl, 16/97; Gâfir, 40/40; Âl-i İmrân, 3/195.

bir eşya gibi alınıp satılan bir varlık olarak görülmüştür. Kadının eğitimine asla önem verilmezken, İslam dini, bu inanışların tersine kadına oldukça değer vermiş ve kadının eğitimi hususunda özellikle titizlik göstermiş, bilhassa bunun mücadelesini vermiştir. İslam inancına göre, ilim öğrenmek, kadın ve erkek her müslümana farz görülmüş,¹³² eğitimin insan hayatı üzerindeki önemi üzerinde durulmuştur. Eğitim görmüş kadınların eşlerine, çocuklarına, topluma ve Allah'a karşı vazifelerini eğitim görmemiş kadınlara nazaran daha güzel yapacağı malumdur.

İslam dini her sahada insanlara faydalı olan esaslar ortaya koymuş, cehâletle mücadele etmeyi prensip haline getirmiş ve dolayısıyla müslümanların eğitim ve öğretimine büyük önem vermiştir. İslam erkeklerin yanı sıra kadınların eğitimine oldukça önem vermiştir. Çünkü kadının, itikâd, ibâdet ve kul haklarıyla ilgili hususları bilmesi farzdır. Birinci derecede çocukların terbiye ve eğitimiyle ilgilenen, toplum hayatında da erkeğe yardımcı olan kadınlar, bu vazifelerini, ancak kültürlü ve bilgili olmakla hakkıyla yerine getirebilirler.

Bazı kaynaklarda rivâyet edilen: “Kadınları köşklere oturtmayınız, onlara yazı yazmayı da öğretmeyiniz. Yün eğirmeyi ve Nur sûresini öğretiniz.”¹³³ şeklindeki rivâyet ise senedindeki illetten dolayı hadis otoriterleri tarafından zayıf görülerek reddedilmiştir.¹³⁴

Yeni kurulan İslam câmiası ve devletinde yazı yazan ve okuyan kadınlar da eksik olmamıştır.¹³⁵ Bir rivâyete göre, Peygamberimiz (s.a.s), Hz. Hafsa ile evlendikten sonra eş-Şifâ el-Adeviyye'den; “Hafsâ'ya yazıyı öğrettiği gibi, karınca (nemle) duasını da öğretmesini istemiştir.”¹³⁶

¹³² İbn Mâce, Mukaddime, 17.

¹³³ Gümüşhanevî, Ahmed Ziyâüddin, Râmûz el-Ehâdis, s.574; Hakim, el-Müstedrek, II, 396.

¹³⁴ Bolelli, Kadınların Hadis İlmindeki Yeri, s.28; es-Sehâvî, el-Mekâsîdu'l-hasene, s.440-442;

Topaloğlu, Bekir, İslamda Kadın, s.248-249.

¹³⁵ Okiç, Tayyib, İslamiyette Kadın Öğretimi, s.22.

¹³⁶ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI,286,372; İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 84.

Meşhur sahâbiye eş- Şifâ bnt Abdillâh el-Adeviye (r.a), islâmiyetten önce dahi okuma-yazma biliyordu. Okuma-yazmayı pek çok sahâbî hanıma öğrettiği bilinmektedir. Kendisi böylece, islâmiyette ilk kadın yazı öğretmeni olmuştur.¹³⁷

el-Belâzurî, Fütûhu'l-Buldân adlı eserinde eş-Şifâ'dan (r.a) başka okuma-yazma bilen sahâbî hanımlardan Hz. Aîşe, Hz. Hafsa, Hz. Ümmü Seleme, Hz. Kerime bintu'l-Mikdâl, Hz. Ümmü Külsüm bnt Ukbe ve Hz. Aîşe bnt Sa'd'ı zikretmektedir.¹³⁸

Başka bir rivâyete göre de, Hz. Peygamber (s.a.s), "Allah (c.c.) Bakara sûresini iki ayetle tanımlamıştır. Bu iki ayet, bana Allah'ın arşı altındaki hazinesinden verilmiştir. Onları, öğreniniz ve kadınlarınıza öğretiniz. Çünkü onlar, namaz, Kur'ân ve duadırlar."¹³⁹ buyurmuştur.

Kadın cahiliye döneminin aksine Hz. Peygamber (s.a.s) döneminde hür iradesini kullanarak istediğini yapabilmekte, yaptıkları iyiliklerin ve kötülüklerin sorumluluğu kendisi üstlenebilmektedir. Hz. Peygamber devrindeki uygulamalarda bunun pek çok örnekleri bulunmaktadır. Mesela es-Subey'a el-Eslemiyeye (r.a) iki kişi evlenme teklif eder. O genç olanı tercih edince yaşlı olanla evlenmesi için kendisine baskı yapılır. Bunun üzerine o da Hz. Peygamber'e gelir, durumu anlatır. Hz. Peygamber O'nun istediği ile evlenme hakkına sahip olduğunu ifade eder.¹⁴⁰ Hz. Peygamber ister dul, ister bekâr olsun, kadının istemediği bir kişiyle evlendirilmesini yasaklamıştır.¹⁴¹ Hz. Peygamber döneminde kadınların siyasi konularda da görüş beyan ettikleri ve yönetime yardımcı oldukları anlaşılmaktadır.¹⁴²

Yine Hz. Peygamber devrinde, ailede kadının da şahsiyet sahibi olduğunu ve kocasının yanlış gördüğü fikirlerine karşı çıktığını söyleyebiliriz.¹⁴³ Meselâ Hz.

¹³⁷ Okıç, İslamiyette Kadın Öğretimi, s.22.

¹³⁸ el-Belâzurî, Fütûh'ul-Buldân, s.458; Okıç, a.g.e., s.22.

¹³⁹ ed-Dârimî, Fedâilü'l-Kur'ân, 14.

¹⁴⁰ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğâbe, VII, 137; Mâlik b. Enes, el-Muvattâ, Talak, 29

¹⁴¹ el-Buhârî, Nikâh, 41.

¹⁴² el-Buhârî, eş-Şurû, 15.

¹⁴³ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 411; İbn Sa'd, et-Tabakât, III, 547-548.

Ömer'in hanımı, Atike bnt Zeyd (r.a),¹⁴⁴ Hz.Peygamber'in verdiği müsaâdeden istifade ederek farz namazlarını camide cemâatle kılıyordu. Hz. Ömer, hanımına bu davranışının hoşuna gitmediğini ve camide namaz kılmaktan vazgeçmesini isteyince, hanımı Atike ona şöyle cevap verdi: "Allah'a yemin ederim ki; Beni nassla iknâ etmedikçe, namazlarımı camide kılmaya devam edeceğim." Böylece O, Hz. Ömer'in hayatı boyunca camide namaz kılmaya devam etti. Hattâ Hz. Ömer camide şehid edildiğinde hanımı Atike'nin camide bulunduğu rivâyet edilmiştir.¹⁴⁵

Kadınlar, Rasûlüllah (s.a.s) tarafından özel bir ihtimam ve yetiştirilmeye tâbi tutulmuşlardır. Sahâbî hanımlar, Nebî'ye (s.a.s) gelip, "Ya Rasûlallah erkekler seni dinlemede bizden çok fazla fırsat buluyorlar, bize hususî bir gün ayır" diye talepte bulunmaları üzerine Hz. Peygamber (s.a.s) haftanın bir gününü tamamen onlara tahsis etmiş ve bu gün de sadece onlara hitap etme ve suallerine cevap vermeye çalışmıştır.¹⁴⁶ Peygamber Efendimizin eşleri de bu gayret ve çalışmada yer almışlardır.¹⁴⁷

Bu hadisten sahâbî hanımların dini emirleri öğrenme hususunda ne kadar hırslı olduklarını¹⁴⁸ ve kadınların din işlerini sormalarının ve bu hususlarda erkeklerle konuşmalarının caiz olduğunu anlıyoruz.¹⁴⁹

2. 2. 1. Toplu Eğitim

Hz. Peygamber, hem erkeklere, hem de kadınlara Kur'an-ı Kerim'i ve İslam dininin esaslarını öğretmiş, Medine'de, Mescid-i Nebevî'ye bitişik olarak ilim ve hizmete açılan ilk islam yatılı okulunu kurmuştur.¹⁵⁰ Kur'an-ı Kerim'de okuma

¹⁴⁴ İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 131.

¹⁴⁵ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, I, 40; el-Buhârî , Cum'a, 13; İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, II, 306.

¹⁴⁶ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., III, 34; el-Buhârî , İlim, 35; Müslim, Birr ve sıla, 152; Sofuoğlu, Mehmed, Sahihu Buhârî Terceme ve Şerhi, XVI,7194; Topaloğlu, İslamda Kadın, s. 249.

¹⁴⁷ Hamidullah, İslam Peygamberi, II, 698.

¹⁴⁸ İbn Hacer, a.g.e., I, 237.

¹⁴⁹ Aynî, Umdetü'l-Kârî, II, 93.

¹⁵⁰ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., V, 315; el-Buhârî , Salât, 58; İbn Sa'd, a.g.e., I, 305.

emredilmiş¹⁵¹, hatta bazı ayetlerde yazıya, kaleme -ve yazı malzemesine yemin edilmiştir.¹⁵² Hz. Muhammed (s.a.s) de kadın, erkek ayırımı yapmadan okuma yazmayı teşvik etmiştir.¹⁵³

Bazı rivâyetlerde câhiliyye devrinde kadın ve erkeğin ictimâî hayatta serbest bir şekilde ihtilat ettiklerinden ve hatta kadının erkekle serbestçe konuştuğundan, bunun bir ayıp sayılmadığından bahsedilmektedir.¹⁵⁴ Daha başka rivâyetlerden de anlaşıldığına göre¹⁵⁵ bu ilk dönemde, kadın ve erkeğin hayatın çeşitli safhalarında bu beraberliğin devam ettiği rivâyet edilir. Daha sonraki dönemlerde ise İslam Dini'nin getirdiği bir vecibe olarak kadına mahremi dışındaki erkeklerle halvet yasaklanmıştır.¹⁵⁶

Hz. Peygamber (s.a.s), camide kadın ve erkeklere müşterek hitap etmektedir. bir bayram günü Hz. Bilâl'le birlikte kadınlar kısmına geçerek onlara daha yakından hitap ettiği, onları sadaka vermeye teşvik ettiği, yüzük, küpe, bilezik nevinden sadakaları Hz. Bilal'in (r.a) eteğinde topladığı rivâyet edilmektedir.¹⁵⁷

Nevevî, bu hadisin şerhinde kadınlara vaazın, ahiret ve islam ahkâmının hatırlatılmasının ve sadaka vermeleri için teşvik edilmelerinin bir fitne ve fesad unsuru olmadıkça müstehap olduğunu söylemiştir.¹⁵⁸

İbn Hacer de Fethu'l-Bârî adlı eserinde, imamın kadınlara vaaz etmesi ve ilim öğretmesiyle ilgili bu hadisin yorumunda, kadınların eğitim ve öğretiminin eşlerinin yanı sıra büyük imamlar veya onların yerine bakan kişiler tarafından yapılmasının mendup olduğunu ve Hz. Peygamber'in (s.a.s) bu hadisle kadınlara sadaka hükümlerini öğrettiğini zikretmektedir.¹⁵⁹

¹⁵¹ Alâk, 4/1-3.

¹⁵² Tûr, 52/2-3.

¹⁵³ İbn Mâce, Mukaddime, 17.

¹⁵⁴ İbn Kesir, et-Tefsir, V, 88, 451-452.

¹⁵⁵ Canan, Hz.Peygamber'in Sünnetinde Terbiye, s.345.

¹⁵⁶ el-Buhârî , Nikâh, 112.

¹⁵⁷ Bkz. el-Buhârî , Hayz, 6; İlim, 32; Ebû Dâvud, Salât, 246.

¹⁵⁸ Aynî, Umdetu'l-Kârî, II, 80.

¹⁵⁹ İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, I, 156.

Aynî ise, bu hadisten halkı kontrol etmenin, eğitimi ve kültürlü olmalarını sağlamanın yöneticilerin görevi olduğu sonucunu çıkartmıştır.¹⁶⁰

Yine Hz. Aişe'nin rivâyet ettiği bir hadisten de mü'min kadınların sabah namazında mırırtılarını örtünerek hazır bulduklarını ve örtülerine bürünmüş olarak evlerine dönerlerken ortalığın henüz ağarmamış olduğunu öğreniyoruz.¹⁶¹ İbn Sa'd da Tabakat adlı kitabında, kadınların Cuma namazına katıldıklarını mescidde, erkeklerin arkasındaki bir safta Hz. Peygamber'in (s.a.s) hutbesini dinlediklerini nakletmektedir.¹⁶²

Enes b. Mâlik'ten rivâyet olduğuna göre, Enes (r.a), ninesi Müleyke'nin davet ettiği yemeğe gelen Rasûlüllah'ın yemekten sonra namaza durduğunu, arkasında ise kendisiyle bir yetimin onların ardında ise ceddeleri Müleyke'nin namaza durduğunu bildirmiştir.¹⁶³ Ahmed Naim, bu rivâyetten kadınların ayrı safta olmaları gerektiğini ve cemâatin arkasında kadınların münferiden namaz kılmalarında da bir beis olmadığına hükmedilebileceği sonucunu çıkarmıştır.

Hız. Peygamber zamanında kadınlar camiye gitmekte, arka taraftaki hususi mahalde namaz kılabilirlerdir. Rasûlüllah (s.a.s) mescit için izin istedikleri takdirde, gece bile olsa, kadınlara mâni olunmamasını tavsiye etmiştir.¹⁶⁴ Yine başka bir rivâyette, Hz. Peygamber (s.a.s), "Allah'ın Kadın kullarını Allah'ın mescitlerinden men etmeyin. Lâkin kadınlar koku sürünmeden çıksınlar buyurmuştur."¹⁶⁵ Başka bir rivâyette de, Rasûlüllah'ın mescidin şu kapılarını kadınlara bıraksanız daha iyi olur, buyurması üzerine İbn Ömer'in vefat edene kadar o kapıdan girmediği nakledilmektedir.¹⁶⁶ Bu hadisten Sahâbe hanımların camiye girerken erkeklere karışmadıkları ve camide kendilerine ayrılan yerde namaz kıldıkları anlaşılmaktadır.

¹⁶⁰ Aynî, Umdetu'l-Kârî, II, 124.

¹⁶¹ Ahmed Naim, Tecrid-i Sarih, II, 327; Davudoğlu, Ahmed, Müslim Terc. ve Şerhi, III, 650.

¹⁶² İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 296.

¹⁶³ Ahmed Naim, a.g.e., II, 325.

¹⁶⁴ Müslim, Salat, 138.

¹⁶⁵ Müslim, Salat, 137; Davudoğlu, Müslim Terc. ve Şerhi, III, 204, 205.

¹⁶⁶ Koçaşlı, İbrahim, Sünen-i Ebî Dâvud Tercemesi, I, 426.

Hz. Peygamber devrinde kadınların ve kızların vakit ve Cuma namazlarının dışında bayram namazlarına da katıldıkları anlaşılmaktadır.¹⁶⁷

İbn Abbas da, Hz. Peygamber'in her iki bayramda kızlarını ve hanımlarını bayram namazına götürdüğünü,¹⁶⁸ rivâyet etmiştir. Ancak Nevevî'nin belirttiğine göre, İslâm âlimleri; "Gösterişli ve güzel olmayan kadınları, bayramlarda camiye götürmenin müstehâb olduğunu söylemişlerdir." Ayrıca Nevevî, Hz. Peygamber zamanında fitne ve fesâdın bulunmadığını ifade etmiş ve Hz. Aişe'nin de belirttiği gibi¹⁶⁹ genç ve güzel kadınları camiye götürmemenin daha uygun olacağı görüşünü benimsemiştir.¹⁷⁰

Hz. Peygamber (s.a.s), mescitte farz namaz bittiği zaman kadınların mescitten ayrılmaları için biraz bekler, önce kadınlar, sonra Hz. Peygamber (s.a.s) daha sonra da erkekler mescitten ayrılırdı.¹⁷¹ Eğer Hz. Peygamber namazdan sonra konuşacaksa kadınların da O'nu dinlemek üzere mescitte bekledikleri anlaşılmaktadır. Nitekim Fatıma bnt Kays (r.a) Hz. Peygamber'in (s.a.s) bir gün namazdan sonra neler yaptığını ve neler konuştuğunu rivâyet eder.¹⁷²

Bazı hadislerden anlaşıldığına göre, Hz. Peygamber'in Cuma ve Bayram hutbeleri ilim öğrenmek ve Kur'an ezberlemek için en iyi ilim meclislerindendi.

Ümmü Hîşam bnt el-Haris b. Nu'man el-Ensâriyye, minberden insanlara Cuma günü hutbe irad ederken Hz. Peygamber'in (s.a.s) ağzından Kâf sûresini öğrendiğini söylemektedir.¹⁷³ Ümmü Hîşam, ayrıca sabah namazında da Hz. Peygamber'in (s.a.s) aynı sûreyi okuduğunu rivâyet etmektedir.¹⁷⁴ Bir kadın râvi, Hz. Peygamber'in (s.a.s)

¹⁶⁷ el-Buhârî , Salat, 2.

¹⁶⁸ İbn Mâce, İkâmetü's-salât ve's-sünnetü fihâ, 165.

¹⁶⁹ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 91, 193, 235; el-Buhârî , Ezân, 163; Müslim, Salât, 144.

¹⁷⁰ en-Nevevî, Şerhu Sahîh-i Müslim, VI, 178.

¹⁷¹ el-Buhârî , Ezan, 152,163.

¹⁷² Ebû Dâvud, Melâhim, 15.

¹⁷³ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğâbe, VII, 406; İbn Kayyim el-Cevziyye, Zâdu'l-Meâd, I, 425.

¹⁷⁴ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 463.

hanımlarından olan Safiyye bnt Huyey'in (r.a) cuma namazını cemaatle kıldığını söylemektedir.¹⁷⁵

Bu ve bunun gibi rivâyetlere baktığımızda, Hz. Peygamber (s.a.s) devri kadınlarından bazılarının Cuma namazlarına katıldıklarını hem Cuma günü, hem de diğer günlerde Hz. Peygamber'in (s.a.s) yaptığı konuşmaları dinlediklerini anlıyoruz.¹⁷⁶

Ümmü Fadl bnt el-Harise (r.a), vefatından önce, en son akşam namazında Hz. Peygamber'in (s.a.s) ağzından el-Murselât suresini dinlediğini rivâyet etmektedir.¹⁷⁷

Ayrıca, Hz. Peygamber döneminde Ramazan ve Kurban bayramlarının mescid dışında bir yerde kutlandığı ve burada namaz kılındığı rivâyet edilmektedir. Hz. Peygamber'in buralarda kılınacak namazlara katılabilecek durumda olan kadınların da gelmelerini söylediği anlaşılmaktadır. Hz. Peygamber'in burada yapılan toplantılarda genel bir konuşma yaptıktan sonra kadınlara hususen de konuştuğu ifade edilmektedir.¹⁷⁸

Hz. Peygamber'in (s.a.s) bir eğitim merkezi olan mescidlere kadınların gelmelerini yasaklamaması, bu konuda ashâbını uyarması, gerek mescitlerde ya da gerekse genel olarak yaptığı toplantılarda, genel konuşmalardan sonra, zaman zaman kadınlara özel konuşmalar yapması, O'nun kadınların eğitimine verdiği önemi açıkça göstermektedir. Belki de Hz. Peygamber (s.a.s) arka saflarda olan kadınların, konuşmaları duymamış olabileceklerini düşünmüş olabilir veyâhutta sadece kadınları ilgilendiren konuları dile getirmeyi düşündüğünden kadınlara ayrı konuşmalar yaptığı düşünülebilir. Hz. Peygamber'in sadece bu davranışı bile kadına ve kadının eğitimine verdiği önemi göstermektedir.

¹⁷⁵ İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 491.

¹⁷⁶ İbn Sa'd, a.g.e., II, 216, 252, 255.

¹⁷⁷ el-Buhârî , Meğâzi, 83; Müslim, Salat, 35.

¹⁷⁸ el-Buhârî , Hayz, 6.

Ancak görüldüğü gibi Asr-ı saâdette sahâbe hanımlar, bazen cemaâtle kılınan namazlara katılarak, bazen de Hz. Peygamber'in yanına giderek O'ndan dinin prensiplerini öğrenirler, öğrendiklerini diğer müslümanlara da öğretirlerdi. İlk asırlarda hanımlar, camilerde hadis dinlerken erkeklerle bir arada bulunmayıp, cemâatin arka tarafındaki kendilerine ayrılan bir yerde bu faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. İslam Tarihinin her devrinde müslüman kadınlar camilerde düzenlenen ders meclislerine katılmışlar, bu meclislerde rivâyet edilen hadisleri dinlemişlerdir.¹⁷⁹ Daha sonraki asırlarda hanımlar, hoca ya da talebe olarak ilim meclislerinde ve dâru'l-hadislerdeki sınıflarda erkek meslektaşlarıyla birlikte bu faaliyetlerini sürdürmüşler, kadın ve erkek talebelerin bulunduğu büyük sınıflarda dersler vermişlerdir.¹⁸⁰

2. 2. 2. Husûsî Eğitim

Hz. Peygamber (s.a.s), kadınları mescidde topluca yapılan toplantılarda eğittiği gibi aynı zamanda da ayrıca husûsî olarakta kadınlara dersler verdiği müslüman kadınlarla sohbet ettiği, Kur'an-ı Kerim okuduğu ve böylece O'ndan pek çok bilgi öğrendikleri anlaşılmaktadır.¹⁸¹

Bütün bu anlatılanlardan yola çıkarak, Hz. Peygamber'in (s.a.s), kadınlara ilim öğretmek adına her fırsatı değerlendirdiğini, Hz. Peygamber devri kadınlarının da ilim öğrenmenin en büyük ibadet olduğunu anlayarak, hiç çekinmeden her ortam ve zeminde Hz. Peygamber'den (s.a.s) ilim öğrenme fırsat ve bereketini değerlendirdiklerini ve oldukça gayretli ve hırslı olduklarını görüyoruz. Sahâbî hanımlar Hz. Peygamber'den değişik yollarla ilim öğrenmişlerdir.

a) Hz. Peygamber'in vermiş olduğu rahatlıkla, bazı sahâbî hanımların hiç çekinmeden soru sordukları¹⁸² ve ibadet için gerekli olan temizliğin yapılması ile

¹⁷⁹ Sıddîkî, Hadis Edebiyatı Tarihi, s.130.

¹⁸⁰ Sıddîkî, a.g.e., s.137.

¹⁸¹ el-Buhârî , Fedâilü'l-Ashâb, 6; İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 181,236,320.

¹⁸² el-Buhârî , İlim, 50; Ebû Dâvud, Taharet, 95; İbn Mâce, Taharet, 115; Mâlik b. Enes, Muvattâ, Taharet, 84; et-Tirmizî, Taharet, 82.

ilgili Hz. Peygamber'e (s.a.s) pek çok sorular yönelterek bilgi aldıkları ve öğrendikleri ve kendilerinden sonrakilere aktardıkları anlaşılmaktadır.¹⁸³

Hz. Peygamber'in kadınlarla diyalogu çok iyi olduğu için kadınlar, pek çok konuda Hz. Peygamber'e başvururlardı. Hz. Peygamber'in (s.a.s) kadınların rahat hareket etmeleri için onlara bazı açıklamalar yapması da oldukça dikkat çekici bir husustur. Ümmü Kesir bnt Zeyd isimli sahâbî hanım, kız kardeşiyle birlikte Hz. Peygamber'e gelmiş, kız kardeşinin bir şey sormak istediğini, fakat utandığını söylemiştir. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.s) o kişiye: "Soracağın şeyi sor, çünkü ilim talebi farzdır," demiş ve bunun üzerine kadın sorusunu sormuştur.¹⁸⁴

Ümmü Süleym'in (r.a), Hz. Peygamber'e gelip, kadının ihtilam olunca yıkanıp yıkanmayacağını sorması üzerine, Hz. Peygamber'in (s.a.s) hanımlarından Ümmü Seleme, utanmış, yüzünü örtmüştür. Hz. Peygamber (s.a.s) bu soruya kadının da yıkanması gerektiğini söyledikten sonra, bunun sebebini Ümmü Seleme'ye (r.a) çocuğun annesine benzemesi misaliyle açıklamıştır.¹⁸⁵

Ensar kadınlarının, hemen her konuda gelip, Hz. Peygamber'e soru sorup bilgilerini artırdıkları bilinmektedir. Hz. Aişe (r.a) bu konuda: "Ensar kadınları ne iyi kadınlardır. Hayaları dinlerini öğrenmelerine engel olmaz." demiştir.¹⁸⁶

Hz. Peygamber'in Esmâ bnt Umeys'e (r.a) sıkıntılı zamanlarında okuyacağı bir dua öğrettiği nakledilmektedir.¹⁸⁷

b) Hz. Peygamber (s.a.s), kadınlara sadece kendisi birşeyler öğretmemiş, ayrıca kadınların eğitim ve öğretimleri için özel öğretmenler de görevlendirmiştir. Özellikle Mekke döneminde müslümanlığını gizleyen insanların bulunması, özel hocaların görev yapmasını gerektirmiştir. Hz. Peygamber, Hz. Ömer'in (r.a) kızkardeşi Fatıma bnt el-Hattab'a ve kocasına Habbab b. Eret'i (r.a) göndermişti. Habbab (r.a), Fatıma

¹⁸³ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 148; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğâbe, VII, 34, 93, 155.

¹⁸⁴ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğâbe, VII, 406; İbn Hacer, el-İsâbe, IV, 464.

¹⁸⁵ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 304; el-Buhârî, İlim, 50; Hayz, 8; et-Tirmizî, Taharet, 93.

¹⁸⁶ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., I, 279.

¹⁸⁷ Ebü Dâvud, Salât, 361.

bnt el-Hattab'a (r.a) Kur'an-ı Kerimi öğretmek için O'nun evine giderdi.¹⁸⁸ Yine başka bir rivâyette Havlân kabilesinden bir kadın, Yemen'e öğretmen olarak gönderilen Muaz b. Cebel'den (r.a) kocanın hanımı üzerindeki haklarını sormuş ve öğrenmiştir.¹⁸⁹

c) Bir diğer husus da Hz. Peygamber (s.a.s), zaman zaman sahâbî hanımların, hata ve yanlışlıkların düzelterek onları eğitirdi. Dilinde tutukluk bulunan Ümmü Eymen'in (r.a) Hz. Peygamber'in yanına geldiği zaman "Selamün lâ Aleyküm" diyerek yanlış selam vermesi üzerine, Hz. Peygamber (s.a.s), O'na sadece es-Selam demesini söylemiştir.¹⁹⁰

Kadın eğitimi, çocuk eğitimi açısından da oldukça önemli olduğu için, Hz. Peygamber'in (s.a.s) bu konuda son derece itinalı ve ihtimamlı davrandığını görmekteyiz. Hz. Peygamber (s.a.s), zaman zaman sahâbîlerin evlerine gittiği zaman ve kadınların yanlış davranışlarını gördüğü zaman, bunları düzeltmiştir. Bir gün Hz. Peygamber (s.a.s), evlerinde olduğu sırada Leyla bnt Ebî Hasme'nin (r.a), oğlunu hurma vereceği va'diyle çağırdığını ve yalan söylediğini farkeder. Onu uyarır ve kendisine yalan söyleme günahının yazılacağını söyler.¹⁹¹

d) Sahâbî hanımların bazıları, Hz. Peygamber'e hanımları vasıtasıyla sorular sormuşlardır.¹⁹² Böylelikle, Hz. Peygamber'in (s.a.s) hanımları, sahâbî hanımlarla Hz. Peygamber arasında bir köprü vazifesi görmüşler ve böylece bilgilerini daha da artırmışlardır.

Öte yandan Hz. Peygamber, hanımlarına birşeyler öğreterek onlar vasıtasıyla da sahâbeye dini öğretirdi. Buhârî ve Müslim tarafından nakledilen Ümmü Zerr (r.a) hadisi¹⁹³ ve cinler tarafından kaçırıldığı ve bir müddet sonra yeryüzüne tekrar getirilip, bırakıldığı iddia edilen Hunafenin hadisi gibi daha bir çok bu çeşit olayları

¹⁸⁸ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, V, 239.

¹⁸⁹ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., I, 279.

¹⁹⁰ İbn Sa'd, et-Tabakât, VII, 224, 225.

¹⁹¹ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., III, 447; Ebû Dâvud, Edeb, 88; İbnü'l- Esir, Üsdü'l-Ğâbe, VII, 256.

¹⁹² Bkz. Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 305; et-Taberî, et-Tefsir, II, 397.

¹⁹³ Buhârî, Nikah, 82; Müslim, Fedâilu's-Sahâbe, 92.

Rasûlullah (s.a.s) zevcelerine boş vakit bulabildiği zamanlarda anlatıyordu.¹⁹⁴Yine vahiy meleği Cebrâilden (as) abdest almayı ve namaz kılmayı öğrenen Hz. Peygamber'in (s.a.s), bu öğrendiklerini eşi Hz. Hatice'ye öğrettiği rivâyet edilmektedir.¹⁹⁵

Hız. Peygamber'in hanımlarının eğitim-öğretim açısından dinin anlaşılmasına katkıları çoktur. Hız. Peygamber, eğitim faaliyetlerine hanımlarından başlamış, onları en güzel şekilde yetiştirmiştir. Hız. Peygamber'in (s.a.s), Hız. Aişe'nin (r.a) yetişmesine ayrı bir önem verdiği bilinmektedir. Hız. Aişe'nin (r.a) hiç kimsenin sormadığı soruları Hız. Peygamber'e hiç çekinmeden yönelttiği ve Hız. Peygamber'in (s.a.s) bu soruları cevapladığı nakledilmektedir.¹⁹⁶ Hız.Peygamber, sabah namazının sünnetini kıldıktan sonra Hız.Aişe uyanmışsa, O'nunla sohbet ederdi¹⁹⁷

Yine Hız. Peygamber'in (s.a.s) hanımlarından Ümmü Seleme anlamadığı konuları Hız. Peygamber'e (s.a.s) sorardı.Bu sebeple, bazı konularda Hız. Aişe'den (r.a) daha bilgili olduğu rivâyet edilmektedir.¹⁹⁸ Yine başka bir rivâyette Hız. Peygamber'in (s.a.s), Ümmü Seleme'ye (r.a), akşam ezanında okunacak bir duayı öğrettiği nakledilmektedir.¹⁹⁹

e) Bazen müslüman kadınlar kendi aralarında seçtikleri bir kadını Hız. Peygamber'e (s.a.s) elçi olarak gönderirlerdi.Ensar kadınlarından olan Ümmü Âmir bntYezid b. es-Seken, ashâbın arasında bulunan Hız. Peygamber'e gelir ve şöyle der: "Anam babam sana feda olsun ya Rasûlallah! Ben kadınların temsilcisiyim. Beni sana onlar elçi olarak gönderdiler. Allah seni erkek ve kadınların tamamına peygamber olarak gönderdi. Sana ve ilahına inandık. Biz kadınlar, evlerinizin temeli, şehvetlerinizi tatmin eden ve çocuklarınızı taşıyan kimseler olarak evlere kapandık, kaldık. Buna rağmen siz cuma, cemaat, hastaları ziyaret, cenâzelere katılma ve hac yaptıktan sonra tekrar hac yapma konularında bizden daha faziletlisiniz. Bunlardan ayrı Allah

¹⁹⁴ Hamidullah, İslam Peygamberi, II, 751.

¹⁹⁵ Savaş, Hız.Peygamber (s.a.s.) Devrinde Kadın, s.110.

¹⁹⁶ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 101, 218.

¹⁹⁷ el-Buhârî , Teheccüd, 24.

¹⁹⁸ el-Buhârî , Meğâzî, 69.

¹⁹⁹ İbn Kayyim el-Cevziyye, Zadu'l-Mead, II, 393.

yolunda cihad da var. Siz erkekler hac veya umre veya cihada çıktığınız zaman mallarınızı korur, elbiselerinizi diker ve çocuklarınızı terbiye ederiz. Bu hayır ve ecir işlerinde size ortak mıyız?” Hz. Peygamber (s.a.s) Ümmü Âmir’i (r.a) dinledikten sonra arkadaşlarına döner ve “Dini konusunda bundan daha güzel problemini ortaya koyan bir kadın gördünüz mü?” diye sorar. Onlar da görmediklerini ifade ederler. Hz. Peygamber (s.a.s) kadına dönerek şöyle der: “Ey kadın! Dinle ve seni elçi olarak gönderen kadınlara bildir: Kadın, kocasıyla iyi geçinmesi, O’nun rızasını kazanması ve O’nun muvafakatına uyması halinde, kocasının yaptıklarına denk sevap alır,” cümlesini tekrarlayarak geri döner.²⁰⁰ Bu hadiste Ümmü Amir (r.a), bilmediklerini öğrenmiş ve ayrıca tebliğ görevini yerine getirmiştir.

Özellikle belirtilmesi gereken bir husus daha var ki o da şudur: İslam dini, ilmi,dinî ve dünyevî diye ayırmadığı için, sahâbî hanımların sadece dini konularda eğitildikleri, sadece dini konularda soru sordukları anlaşılmalıdır.Pek çok alanda başarılı olmuş sahâbe hanım mevcuttur. Hz.Aişe burada örnek verilebilecek çok yönlü bir şahsiyettir. O’nun bilgisi sadece dinî ve hukûkî mevzûlara inhisar etmiyordu O, en çok hadis rivâyet eden sahâbî hanım olmasının yanısıra edebiyat, tarih, şiir, tıp alanlarıyla da oldukça ilgiliydi.²⁰¹ Hz. Fâtıma da âlim sahâbiyyelerden olup aynı zamanda bir hadisçi ve aynı zamanda bir duygulu şairedir.²⁰²

Bütün bu zikredilen hadisler çerçevesinde, kadının itibarının ve kültür seviyesinin yükselmesi ve İslam kültürüyle yetişmesi için, fitne ve fesada mahal vermemek kaydıyla, evinden çıkıp faydalı toplantılara katılabileceği, Hz. Peygamber (s.a.s) devrinde kadınların zaman zaman camilere namaz, vaaz, dinlemek için gittikleri, arka safta, erkeklerden ayrı bir yerde hutbe dinledikleri anlaşılmaktadır.

2. 2. 3. Kız Çocuklarının Eğitimi

Dinimiz çocuğu yetiştirme konusunda aileye büyük sorumluluklar yüklemiş olup, çocuğu bir çok hususta eğitime görevini aileye ve özellikle aile reisine vermiştir.Bir

²⁰⁰ İbnü’l- Esir, Üsdu’l-Gâbe, VII, 19; İbn Hacer, el-İsâbe, IV, 229.

²⁰¹ İbn Sa’d, et-Tabakât, VIII, 58-81; Okiç, İslâmda Kadın Öğretimi, s.23.

²⁰² İbn Sa’d, a.g.e., III, 19-30; Okiç, a.g.e., s.22.

hadis-i şerifinde Peygamber Efendimiz (s.a.s); Hiçbir baba çocuğa güzel terbiyeden daha değerli bir bağışta bulunamaz.”²⁰³ buyurmuştur.Başka bir hadis-i şerifinde ise “Çocuklarınıza ikram edin ve terbiyelerini güzel yapın”²⁰⁴ buyurmaktadır.Bir başka hadiste ise Hz. Peygamber: “Kişinin öldükten sonra geride bıraktığı şeylerin en hayırlısı, kendisine dua eden sâlih bir evlâd, sevabı kendisine ulaşan sadaka-ı câriye, kendisinden sonra amel edilen ilimdir.”²⁰⁵ buyurmuştur. Hz. Peygamber, başka bir hadis-i şerifte de belirtildiğine göre: “Kişinin çocuğunu te'dib etmesi, kendisi için bir sa'²⁰⁶ miktarında (yiyecek) tasadduk etmesinden daha hayırlıdır.”²⁰⁷ demektedir. Hz. Peygamber çocuğun babası üzerindeki haklarını sayarken; “... çocuğa yazıyı öğretmesini ve onu iyi terbiye etmesini” de bu haklardan saymıştır.²⁰⁸

Zıkredilen bu hadisler, hem kız hem de erkek çocuğunu kapsamaktadır.Ayrıca kız çocukları terbiye etmek ve onları eğitmekle ilgili bazı hadisler de bulunmaktadır.

Hz. Peygamber bir hadiste de: “Kimin üç kızı veya üç kız kardeşi, ya da iki kızı veya iki kız kardeşi bulunur da onları eğitip terbiye ederse, iyilikte bulunur ve evlendirirse, o kimse cennete girecektir.”²⁰⁹ buyurmuştur. Bu hadiste, Hz. Peygamber, özellikle kız çocuklarının eğitimi vurgulamış, onların eğitilmelerini, onlara iyilik yapılmasını ve himâyeye edilip evlendirilmelerini teşvik etmiş ve böyle yapanları cennetle müjdelemiştir.

Konuyla ilgili bir diğer hadiste de: “Her kim üç kız çocuğunun geçimini sağlar,onları terbiye eder ve evlendirirse ve onlara iyi muâmelede bulunursa o cennete girecektir,”²¹⁰ buyurulmuştur.

Bütün bu rivâyetlere baktığımızda, müslümanların ilk zamanlardan itibaren kız ve erkek ayırımı yapmadan çocukların eğitimine ayrı bir önem verdiklerini görüyoruz.

²⁰³ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, IV, 77-78; et-Tirmizî, Birr, 33.

²⁰⁴ İbn Mâce, Edeb, 3.

²⁰⁵ Bkz. Ebû Dâvud, Vesâyâ, 14.

²⁰⁶ Sa' ; Üzüm, hurma, buğday gibi yiyecek türünden kuruların ölçüğü olup dört müdd ağırlığındadır. 1 müdd=530 gr, 1 sâ=2120 gr. Fazla bilgi için Bkz. Ahmed Naim, Tecrid-i Sarih, I,166-167.

²⁰⁷ et-Tirmizî, Birr, 33.

²⁰⁸ Münâvî, Fezû'l-kadir, V, 503.

²⁰⁹ Ebû Dâvud, Edeb, 126; en-Nesâî, Buyû, 77.

²¹⁰ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, III, 97; Ebû Dâvud, Edeb, 121.

Özellikle de Hz. Peygamber'in kız çocuklarının eğitimini tavsiye etmesi, bu işi üstlenen kişileri cennetle müjdelemesi, bu konunun önemini ayrıca vurgulamaktadır.

2. 2. 4. Câriyelerin Eğitimi

İslam dini sadece kız çocuklarının eğitimi üzerinde durmamış, önceleri toplumda pek önem verilmeyen cariyelere de eğitim, öğretim faaliyetlerinde bulunma imkânı tanımış, hatta câriyelerin eğitilmesi ve terbiye edilmesi hususunu teşvik etmiştir. Hz. Peygamber bu konuda şöyle buyurmuştur: “Bir kimse, cariyesini güzel terbiye eder, ona gerekli bilgileri öğretir ve iyi yetiştirirse, sonra da azad ederek O'nunla evlenirse Allah tarafından iki katıyla mükafatlandırılacaktır.”²¹¹ Aynî, bu hadisin şerhinde, câriyeyi eğitmenin ve ona ilim öğretmenin, efendisinin büyük sevap kazanmasına sebep olacağını söylemiş, eğitilmiş bir kadınla evlenmenin bereket ve faydasının çok olduğundan ve kocasına dini konularda yardımcı olabileceğinden bahsetmiştir.

Müslümanlar, konuyla ilgili olarak zikredilen hadise uymuşlar ve câriyelerin eğitim öğretimlerine önem vermişlerdir. Tarih ve ricâl kaynakların da, çeşitli ilim dallarında şöhret kazanmış cariyelerden bahsedilmektedir.²¹² Ayrıca hadis kaynaklarında, hadis ilmiyle uğraşan pek çok cariyeden bahsedilir.²¹³

²¹¹ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., III, 102, 186; IV, 315, 398; el-Buhârî , İlim, 3; Enbiyâ, 38; Nikâh, 12.

²¹² Bolelli, Kadınların Hadis İlmindeki Yeri, s.37; Müslim, İmân, 241; en-Nesâî, Nikâh, 65; et-Tirmizî, Nikâh, 25; ed-Dârimî, Nikah, 46; Ebû Dâvûd, İmâre, 21; İbn Mâce, Nikâh, 42.

²¹³ Bolelli, a.g.e., s.37.

İKİNCİ BÖLÜM

HADİS İLMİNDE SAHABİ HANIMLAR

Hadis ilmi, başlangıçtan itibaren erkeklerle beraber kadınların da hizmet verdiği ilimlerden biri olmuştur. Müslüman kadınlar, islamın getirdiği ve kadın-erkek her müslümana ilim öğrenmeyi ve emr-i ma'ruf ve nehy-i ani'l-münker yapmayı farz kılan²¹⁴ yeni anlayış sayesinde hadislerin öğrenilip, öğretilmesi ile meşgul olmuşlardır.

Asr-ı Saadette bir çok sahâbî hanım da Hz. Peygamber'de, ümmehatü'l-mü'minin'den ve diğer sahâbelerden hadis rivâyet etmişlerdir. Bu hanım sahâbîler, rivâyet ettikleri hadisleri, tabiûn nesline intikal ettirmede küçümsenmeyecek derecede rol oynamışlardır. Muteber hadis kitaplarında hanım sahâbîlerin rivâyet ettikleri pek çok hadis bulunmaktadır. Genellikle rical kitaplarının son kısımları ve tabakat kitaplarının son ciltleri sahâbî hanımlara ayrılmıştır.²¹⁵

Tarih boyunca kadının ilmî faâliyetinin en çok hadis-i şerif sahasında olduğu görülmüştür. Yüzlerce kadın hadis-i şerif rivâyeti, hıfzı ve tedrisi ile meşgul olmuşlar ve icazet vermişlerdir. Bu faaliyet bilindiği gibi Hz. Peygamber (s.a.s.) devrinde başlamış, asırlar boyunca devam edegelmiştir. Eğitilmiş müslüman kadınlar sahâbe döneminden bu yana eğitim ve öğretime büyük katkıda bulunmuşlardır. Hanım sahâbîler, bütün kadınlar için örnek bir tablo oluşturmuşlardır.

Sahâbî hanımlar, bir çok ilim dalıyla ilgilenmişlerdir. Bazı hanımlar sırf hadis ilmi ile meşgul olmuşlar, bazıları ise diğer ilim dalları yanında hadisle meşgul olmuşlardır.²¹⁶ Sahâbî hanımlardan oldukça fazla sayıda diyebileceğimiz kişi, hadis rivâyetiyle meşgul olmuşlardır. Onlardan bazıları, şiirle meşgul olmuşlardır: Bunlar arasında, Hz Peygamber'in kızı Fâtımatü'z-Zehrâ'yı, Hz. Peygamber'in süt kardeşi

²¹⁴ İbn Mâce, Mukaddime, 17.

²¹⁵ Bolelli, Kadınların Hadis İlimindeki Yeri, s.3-7.

²¹⁶ Okıç, İslamiyette Kadın Öğretimi, s.49-50.

Hz. Şeymâ bnt el-Hâris'i, Hz. Hansâ' Tümadır bnt Amr'ı, Hz. Âtike bnt Zeyd'i ve Hz. Nâciye bnt Cündüb'ü zikredebiliriz.²¹⁷

Peygamberimizin (s.a.s) hanımlarından Hz. Aişe, yalnız en büyük kadın âlim değil, aynı zamanda umumiyetle sahâbî alimlerin en büyüklerinden sayılır. En meşhur sahâbîler dâhî, bazı dini meselelerde O'nun bilgisine müracaat edip, tatminkâr cevaplar alırlardı. O'nun fetvaları meşhurdur. Aynı zamanda da en çok hadis rivâyet edenlerden biridir. Hz. Aişenin bilgisi yalnız dini ve hukuki mevzulara inhisar etmiyordu. Edebiyat, bilhassa şiir, tarih ve hatta o zamanki tıp mevzularında da bilgisi yüksekti.²¹⁸

Hz. Peygamber'in hanımları – başta Hz. Aişe ve Ümmü Seleme olmak üzere- dini esasları insanlara tebliğde ve hadis ilminde önemli bir rol üstlenmişlerdir. Bir çok sahâbî onların yanında Hz. Peygamber'e soru yöneltmiş, ya da onları sorarken duymuştur. Dolayısıyla Hz. Peygamber'i yakından dinleme ve yakınında bulunma fırsatını bulmuşlardır. Bundan dolayıdır ki hadisleri iyice anlama ve nakletme gayreti içinde olmuşlardır. Mescid-i Nebvî'ye bitişik olan Hz. Peygamber'in hanımlarının odaları da ayrıca birer ilim mekanı idi. Sahâbe, Hz. Peygamberi her gördüğü yerde bir şeyler sormuş, bir şeyler öğrenmiş ve başkalarına da öğretme gayretinde olup, bu hizmete kendilerini adanmışlardır. Ayrıca bazı sahâbî hanımlar da Hz. Peygamber'e (s.a.s.) doğrudan, bazı soruları sormaya çekiniyorlardı. Bu sebeple bu soruları, Hz. Peygamber'in hanımlarına soruyorlardı.²¹⁹

Ümmü Seleme'nin kızı Zeyneb, zamanının en iyi alimlerinden biri olarak kabul edilmektedir.²²⁰ Yine er-Rubeyy' bnt Muavviz'in (r.a) ve Ümmüd-Derda'nın (r.a) Hz. Peygamber hakkında bilgi edinmek isteyen kimselere yardımcı olduğu nakledilmektedir. Tabiûn'dan bir grup insan, Ümmüd-Derda'dan (r.a) hadis rivâyet etmiştir. Emevi halifesi, Abdülmelik b. Mervan, eşlerinin eğitim ve öğretimi için Ümmü'd-Derda'yı (r.a) özel hoca olarak evine getirtmiş ve O da bu kadınlara Hz.

²¹⁷ Okiç, İslamiyette Kadın Öğretimi, a.g.e., s.24.

²¹⁸ Okiç, a.g.e., s.23.

²¹⁹ el-Buhârî , İlim, 50; Ebû Dâvud, Tahâret, 95; İbn Mâce, Tahâret, 107; et-Tirmizî, Tahâret, 107.

²²⁰ Savaş, Hz. Peygamber (s.a.s.) Devrinde Kadın, s.155.

Peygamber hakkında bilgiler vermiştir. Şam'da vefat ettiği söylenen Ümmü'd-Derda'nın (r.a), hadis ve diğer konularda sahip olduğu ilimleri Medine dışına taşıyarak ta ilmin yayılmasına katkısı olduğu söylenebilir. Dımaşk'a yerleşen, Umeyme bnt Abd'in (r.a), burada ilmi faaliyetlerde bulunduğu söylenmektedir.²²¹

Gerek Hz. Peygamber devrinde, gerekse daha sonraki dönemlerde yetişen alimlerin eğitim ve öğretimlerinde kadınların katkılarının ne kadar fazla olduğu görülmektedir. Abdullah b. Abbas'ın (r.a) yetişmesinde ikinci iman eden kadın olduğu söylenen annesi Ümmü'l-Fadl'ın katkısı olmuştur.²²²

Ümmü Yakub adlı sahâbiyyenin, büyük müfessir Abdullah b. Abbas'la (r.a) tartışacak kadar ilmi derinliğe sahip olduğu rivâyet edilmektedir.²²³

Hız. Ümmü Atiyye de daha sonraları Basra'ya yerleşmiş ve ilmin yayılması noktasında da hizmetleri olmuştur. Hız. Peygamber'le (s.a.s) diyalogu çok iyi olan Ümmü Atiyye, Hız. Peygamber devrinde cenaze yıkarmış, bu konudaki bilgileri ve Hız. Peygamber'den (s.a.s) işittiklerini ashâba ve daha sonraki nesle aktarmıştır. Basra da kendisinden Enes b. Mâlik, Muhammed b. Sirin ve Hafsa bnt Sirin hadis rivâyet etmişlerdir.²²⁴

Esmâ bnt Ebî Bekir'den (r.a) Said b. el-Müseyyeb²²⁵, Esmâ bnt Umeyy's'den de Hız. Ömer (r.a)²²⁶, rüya yorumuyla ilgili bilgiler öğrenmişlerdir. Ebû Bekr'in terbiyesi altında yetişen Ümmü Sa'd isimli sahâbi hanım, torunu ile birlikte başka çocuklara da Kur'an öğretmiştir.²²⁷ Ümmü Hânî bnt Ebî Talib'ten, Hız. Ali, İbn Abbas, Mücahid, İkrime, Urve, Ata ve eş-Şa'bi gibi çok ünlü alimlerin hadis aldıkları ifade edilmiştir.²²⁸

²²¹ Savaş, Hız. Peygamber (s.a.s.) Devrinde Kadın, s.156.

²²² el-Buhârî , Ezan, 98; Cenaiz, 80, Hamidullah, İslam Peygamberi, I, 182; Savaş, a.g.e., s.156.

²²³ el-Buhârî , Tefsir, 4.

²²⁴ İbn Abdilber, el-İstiâb, IV, 452, Savaş, a.g.e., s.157.

²²⁵ İbn Sa'd, et-Tabakât, V, 124; Savaş, a.g.e., s.157.

²²⁶ İbn Hacer, el-İsâbe, VI, 225; Savaş, a.g.e., s.157.

²²⁷ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, VII, 338.

²²⁸ Hamidullah, İslam Peygamberi, II, 836; Savaş, a.g.e., s.158.

Erkeklerle kıyaslandığında kadınların hadis ilmine katkısı azalmış gibi görülse de, bazı dönemlerde zamanlarının en meşhur hadisçileri olarak bilinen kadınların olduğu da görülmüştür.

1. SAYILARI

İbn Hacer, Takribü't-Takrib'te, künyelerle birlikte yüz otuz bir hadis rivâyet eden hanım sahâbîyeden bahsetmektedir. Müsnedü Ahmed'de ise, künyelerle, birlikte yüz bir hadis rivâyet eden hanım sahâbîyenin ismi geçmektedir. el-Mu'cemü'l-Kebîr'de ise, künyelerle birlikte toplam yüz seksen yedi hadis rivâyet eden sahâbî hanımın ismi zikredilmektedir. Müsnedü Abd b. Humejd'de ise sadece otuz bir hanım sahâbînin ismi geçmektedir.

Yapmış olduğumuz çalışmanın asıl temel kaynaklarını oluşturan İbnü'l-Esir'in, Üsdü'l-Ğâbesi, İbn Hacer'in el-İsâbesi ve İbnü Sa'dın et-Tabakat'ına da baktığımızda Hz. Peygamber'in hanımlarıyla birlikte dört yüz beş sahâbî hanımın hadis rivâyet etmiş olduğunu gördük.

Ayrıca belirtilmesi gereken bir diğer husus daha var ki, o da şudur: Az sayıda da olsa bazı hanımların müslüman yada sahâbe olup olmadığı, rivâyetinin ya da rivâyetlerinin zayıf olduğu veyahut da isminin tam olarak ne olduğu konusunda ihtilaf edilmiştir. Bir kısım alim bu kişileri sahâbe olarak kabul edip, rivâyetlerini almış, bir kısmı da tâbiûn ya da üçüncü tabakadan olduğu görüşünü ileri sürmüşlerdir.

Müslüman olup olmadığı konusunda ihtilaf edilen isimler şunlardır: Âtike bnt Abdilmuttalib Âtike bnt Ebî's-Salt,

Sahâbe olup olmadığı hususunda ihtilaf edilen kişiler ise şunlardır: Aişe bnt Mes'ud, Azîze bnt Ebî Tecra, Cesra bnt Dücâce, Esmâ bnt Sard b. Zeyd, Esmâ bnt Zeyd, Kebşe bnt Ka'b, Lüheyne, Müleyke b. Amr, Nudbe, Safiyye bnt Ubeyd,²²⁹Safiyye

²²⁹ Yukarıda zikredilen isimler için "Diğer Sahâbî Hanımlar" bölümüne bakınız.

bnt el-Hâris, Safiyye bnt Büceyr, Selma bnt Nasr, Su'da bnt Avf, Ümmü Bilâl bnt Hilâl, Zefra bnt Ğalib, Zeyneb b. Ka'b b.Ucrâ.

İsimleri ihtilafli olan hadis rivâyetiyle uğraşmış hanım sahâbîler ise şunlardır: Esmâ bnt Nu'man, Havle, Nuseybe bnt Ka'b, Ümmü Umare mi yoksa Ümmü Atiyye mi olduğu bilinmiyor, Nüveyle – isminin Tüveyle olduğu da söylenmektedir.

Rivâyetin o kişiye ait olup olmadığı ya da zayıflığı konusunda ihtilaf olan isimler ise şunlardır: Azze bnt Habîl, Ervâ bnt Rebîa, Esmâ bnt Mersed, Esmâ bnt Nu'man, Esmâ bnt Selâme, Leylâ Mevlâtü Aişe, Selma el-Evdiyye, Ümeyme bnt Kays, Ümmü Acrad el-Huzâiyye.²³⁰

Müslüman olup olmadığı, sahâbe olup olmadığı, isimleri ve rivâyetleri ihtilafli olan tüm bu kişileri hadis ilmiyle meşgul olmuş hanım sahâbîler arasından çıkardığımızda elimizdeki sayı üç yüz altmış dört olarak kalmaktadır.

Baki b. Mahled, Müsned'inde, hadis rivâyet eden, takriben toplam olarak bin üç yüz sahâbînin ismini zikretmiştir ki, bu sayının içinde kadın ve erkek ayrımı yapılmamıştır. İbn Cevzi de bu kitaba istinaden bin altmış sayısını vermiştir.²³¹

Yine verilen rakamlara göre, bu sahâbîlerin bin kadarının en fazla ikişer hadis rivâyet ettiği düşünülürse, geride kalan üç yüz sahâbînin kısmen hadis rivâyetiyle meşgul oldukları söylenebilir. Bu üç yüz sahâbînin yalnız yedisinin binin, yalnız dördünün beş yüzün ve yalnız yirmi yedisinin de yüzün üstünde hadis rivâyet ettikleri düşünülürse, toplam otuz sekiz sahâbînin, yüzün üstünde hadis ezberlemek suretiyle kendilerini gerçekten bu işe vermiş olduğunu, geri kalan iki yüz altmış iki kişinin de ellerinden geldiğince ve fırsat bulabildikçe kendilerini bu işe verdikleri düşünülebilir.

Bizim tespitimize göre on hadisten fazla hadis rivâyet eden hanım sahâbîlerin - rivâyet ettikleri hadis sayısı kitaplara göre farklı olmakla birlikte, isimleri şu şekildedir:

²³⁰ Yukarıda zikredilen isimler için "Diğer Sahâbî Hanımlar" bölümüne bakınız.

²³¹ Koçyiğit, Hadis Tarihi, s.76.

Hız. Aişe, Hız. Ümmü Seleme, Hız. Fatıma bnt Kays, Hız. Meymûne bintü'l-Hâris, Hız. Hafsa bnt Ömer, Hız. Fahite bnt Ebî Talib, Hız. Esmâ bnt Umeys, Hız. Esmâ bnt Ebî Bekri's-Sıddık, Hız. Lübabe bnt el-Hâris, Hız. Sübey'a bntü'l-Hâris, Hız. Büşra bnt Safvan, Hız. Er-Rübeyya bnt Muavviz, Hız. Remle bnt Ebî Süfyan, Hız. Ümmü Hânî, Hız. Ümmü Külsüm bnt Ebî Bekri's-Sıddık, Hız. Ümmü Süleym (Rumeysa), Hız. Ümmü'l-Fadl, Hız. Havle bnt Kays, Hız. Meymûne bnt Sa'd, Hız. Zeynep bnt Muaviye, Hız. Fatıma bnt el-Yemân, Hız. Ümmü Süleym bnt Milhan, Hız. Eş-Şifa bnt Abdillâh, Hız. Ümmü Atiyye, Hız. Fatıma bnt Hamza, Hız. Cüveyriye bnt el-Hâris, Hız. Havle bnt Hakim, Hız. Ümmü Mübeşşir el-Ensâriyye, Hız. Sevde bnt Zem'a, Hız. Ümmü Humejd, Hız. Ümmü Cays bnt Mihsan, Hız. Zeyneb bnt Cahş, Hız. Hüceyme, Hız. Ümmü Kürze el-Ka'biyye, Hız. Safiyye bnt Huyey, Hız. Ümmü Ma'kûl, Hız. Ümmü Muhammed, Hız. Fatimatü'z-Zehra, Hız. Dubaa bnt ez-Zübeyr.

Yukarıda da görüldüğü gibi, hadis ilminde ve diğer bir çok ilimde otorite olan Hız. Aişe, binden fazla hadis rivâyet eden yedi kişinin arasına girmiştir. Ümmü Seleme de beş yüz civarında hadis rivâyet ederek kadınlar arasında Hız. Aişe'den sonra gelmektedir. Bunun dışındaki ismi zikredilen sahâbî hanımlar on ile yüz arasında değişen sayıda hadis rivâyet etmişlerdir.

2. HOCA-TALEBE İLİŞKİLERİ

Sahâbe hanımların hadis aldıkları hocalarına ve verdikleri talebelerine baktığımızda, onların daha çok yakın akrabaları olduklarını görmekteyiz. İleride bunlar ayrıntılı olarak belirtileceği için burada kısaca bu konuya değinmek istiyoruz.

Sahâbe hanımların hocaları arasında, daha çok, babaları, anneleri ve eşleri bulunmaktadır. Bu konuda örnek verecek olursak, Cemile bnt Sa'd ve Büheyse,²³² babalarından, Kureybe, Ümmü Süleyman annelerinden, Ümmü Seleme ve Hukeyme eşlerinden hadis rivâyet etmişlerdir. Ayrıca Hız. Aişe gibi bazıları da hizmetçilerinden de hadis almışlardır.

²³² Yukarıda zikredilen isimler için "Diğer Sahâbî Hanımlar" bölümüne bakınız.

Sahâbe hanımların talebeleri arasında ise, öncelikle çocukları, torunları, hizmetçileri, kardeşleri, kardeş çocukları ve eşleri bulunmaktadır.

Garibe'den kızı Ukayla, Ümmü Seleme'den çocukları Ömer ve Zeyneb, Ümmü'l-Fadl'dan oğulları Abdullah ve Nemmam, Hayra el-Ensariyye'den oğlu Yahya hadis rivâyet etmişlerdir.

Rukayye bnt Sa'd, ninesi Havle bnt Abdillâh'tan, İbnü Büceyd el-Ensârî, ninesi Havva'dan, Uleyke bnt el-Kümeyyit ninesi Huleyse'den, Câbir b. Abdîrrahman ninesi, Kebşe bnt Sabit'ten el-Müsenna b. Sâlih, ninesi Mâriye'den hadis almıştır.

Ümmü'l-Fadl'dan kölesi Umeyr, Ümmü Seleme'den köleleri Abdullah b. Râfi, Nâfi ve Süfeyne, Sukeyne'den, kölesi Ebû Salih, Ümmü Habibe'den köleleri, Sâlim b. Sevâl ve Ebû'l-Cerrah, Ümmü Atiyye'den hizmetçisi Leylâ hadis rivâyet etmişlerdir.

Ümmü Habibe'den kardeşleri Muaviye ve Utbe, Hafsa bnt Ömer'den kardeşi Abdullah, Ümmü Atiyye'den kızkardeşi Dubaa bintü'l-Hâris, Büheyre'den erkek kardeşi Abdullah b. Büsr hadis almışlardır.

Cüveyriye'den erkek kardeşinin oğlu Tufeyl, Azze bnt Habil'den erkek kardeşinin oğlu Ata b. Mes'ud, Furey'a'dan kızkardeşinin oğlu, Sa'd b. İshâk b. Ka'b, Esmâ bnt Umeys'den, kızkardeşinin oğlu Abdullah b. Abbas, Ümmü Haramdan yeğeni Enes b. Mâlik, Ümmü Habibe'den yeğeni Abdullah hadis rivâyet etmişlerdir.

Hiz. Fatıma bntü'z-Zehra'dan eşi Hiz. Ali, Cemile bnt Ebî Cehl'den eşi hadis rivâyet etmişlerdir.²³³

²³³ Teferruatlı bilgi için "Diğer Sahâbi Hanımlar" bölümüne bakınız.

3. SAHABİ HANIMLARIN NASIL HADİS RİVÂYET ETTİKLERİ

Hz. Peygamber hayatta iken O'nun evleri dini konularda bir şeyler öğrenmek isteyen herkese açıktı. Vefatından sonra hanımları, kadınlarla ilgili şer'î mes'elelerde ve Hz. Peygamber'in hadislerini nakletme hususunda bütün müslümanlar için birer hoca, birer örnek kişi oldular. Dini konularda bir şeyler öğrenirken ashâb ve tâbiûn, Hz. Aişe ve diğer Ümmehâtü'l-mü'minîn'den perde arkasından hadis rivâyet ederlerdi.²³⁴ Hicâb ayeti nazil olduktan sonra ashâb, Hz. Aişe'ye (r.a) gelip soru sorduklarında, O perde arkasından onların sorularına cevap veriyordu.²³⁵ Hz. Peygamber'in hanımlarıyla ilgili pek çok ayet-i kerime bulunmaktadır. Bu ayetlerde onların diğer kadınlar gibi olmadığı, Hz. Peygamber'in vefatından sonra onlarla evlenilemeyeceği, mü'minlerin anneleri olduğu, onların herhangi bir kadın gibi olmadıklarından dolayı yabancı erkeklerle konuşurken hoş bir eda ile konuşmamaları, daima doğru ve ciddi konuşmaları evlerinde oturup açılıp saçılmamaları istenmiştir.²³⁶ yine Hz. Peygamber'in hanımlarıyla ilgili olarak başka bir ayet-i kerimede bu husus şu şekilde anlatılmaktadır. "Peygamber'in hanımlarından bir şey isteyeceğiniz zaman, perde arkasından isteyin. Böyle davranmak gerek sizin kalpleriniz , gerekse onların kalpleri için daha temiz bir yoldur."²³⁷ İşte onlar, bu fedakârlıkları sayesinde, bu dünyada bütün mü'minlerin annesi olma şerefine nâil olmuşlardır. Anlaşılacağı üzere, bu ayet ve hadislerde belirtilen husus, Ümmehâtü'l mü'minîn'le ilgilidir.

Bu hükümleri genelliyerek sahâbî hanımların hepsinin perde arkasından hadis rivâyet ettiklerini söyleyemeyiz. Ancak Hz. Peygamber'in hanımlarını bu konuda da örnek alanlar olabileceği gibi, dînî ölçülere uyararak, fitne ve fesada mahal vermeden bu faaliyetlerini sürdürenler de olmuştur. Yüce Allah, "mü'min erkeklerle mü'min kadınlar birbirinin dostlarıdır. İyiliği emrederler; kötülükten alıkoyarlar,"²³⁸

²³⁴ ez-Zehebî, Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ, II,179, 182, 185, 197.

²³⁵ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI,130-190; el-Buhârî , Edâhî,15; Tefsir, 33.

²³⁶ Ahzâb, 33/32-34/54-55, 6.

²³⁷ Ahzâb, 33/53.

²³⁸ Tevbe, 9/71.

buyurarak, kadın ve erkeğin adab-ı muâşeret ve iffet kâidelerine uymak kaydıyla, sürekli dayanışma içinde bulunmalarını istemektedir.²³⁹

4. HANIM RAVİLERİN CERH VE TA'DİLİ

Büyük ve meşhur ricâl alimi ez-Zehebî de hanımların hadis ilmindeki müstesna yerlerine, “Kadınların arasında, ittiham edilen veya alimlerin rivâyetlerin terk ettiği bir kimse tanımıyorum”²⁴⁰ diyerek işaret etmiştir. Bununla beraber kadınların bu ilme katkılarının tarihi seyri değişmiş, zaman ilerledikçe, isimleri ilgili kitaplara geçen kadın hadisçilerin sayısı azalmış ve hatta zaman zaman yok olma noktasına gelmiştir.

Muhaddislerin cerh ve ta'dili için yazılmış olan eserler incelendiğinde hanım muhaddisler içinde ağır bir şekilde cerhedilenlerin sayısının yok denecek kadar az olduğu görülecektir.²⁴¹ Çünkü bu konuyla ilgili matbu eserlerin çoğunda hanım muhaddislerin isimlerine yer bile verilmemiştir.

Ebû İshâk el-İsferayînî'ye göre: “Erkek ve hanım muhaddislerin rivâyet ettikleri hadisler arasında çelişki olduğunda kadınların rivâyeti tercih edilir,” çünkü kadınların çoğu erkeklerden daha fazla zabt sahibidir. O'nun bu görüşü, el-İrâkî ve ez-Zerkeşî tarafından da kabul edilmiştir.²⁴²

İbnü'l-Kayyım el-Cevziyye de bu konuda: “Bütün muhaddislerin üzerinde ittifak ettikleri bir görüşe göre hanım muhaddisler içinde yalancılıkla itham edilen birisi yoktur,” demiştir. Ancak hanım râvilerden tenkid edilenlerin çoğunun tanınmamaktan dolayı zayıf kabul edildikleri görülmektedir.²⁴³

²³⁹ Akdemir, “Tarih Boyunca veKur'an-ı Kerim'de Kadın”, İslâmî Araştırmalar, C.X, S.IV, y.1997, s.257.

²⁴⁰ ez-Zehebî, Mizânü'l-i'tidâl, VII, 465.

²⁴¹ Dârekutnî, Kitâbü'd-du 'afâ'dan naklen Bolelli, Kadınların Hadis İlmindeki Yeri, s.221.

²⁴² Kettânî, et-Terâtüb, II, 235'ten naklen Bolelli, Kadınların Hadis İlmindeki Yeri, s.121.

²⁴³ İbn Kayyım el-Cevziyye, Zâdü'l-meâd, V, 534-536.

Konumuz sahâbe hanımların hadis ilmindeki yeri olunca, hanım sahâbîlerin bu konuda ne kadar hassas olabileceklerini tahmin etmemiz mümkündür.

5. HZ. PEYGAMBER'İN (S.A.S) HANIMLARI

Hz. Peygamber'in hanımları her konuda hadis rivâyet ettikleri gibi, özellikle Peygamberimizin (s.a.s.) hanımlarla ilgili sözlerini, davranışlarını, müslümanlara anlatırdı. Hz. Peygamber'in çok kadınla evlenmesinin sebeplerinden birisi de O'nun ashâbını ve ümmetini eğitime isteği göze çarpmaktadır.²⁴⁴ Birçok erkek ve kadın sahâbî ve tâbiûn çeşitli şer'i hükümlerde ve özellikle hanımlarla ilgili meselelerde Hz. Peygamber'in (s.a.s) hanımlarında hadis rivâyet etmişlerdir²⁴⁵

Dini konularda bir şeyler öğrenirken ashâb ve tâbiûn, Hz.Aişe ve diğer Ümmetâtü'l müminîn'den perde arkasından hadis rivâyet ederlerdi.²⁴⁶

Yaş , huy, mizaç ve kültür yönlerinden birbirinden farklı olan kadınların aynı aile çatısı altında bir araya gelmesi çok farklı ailevi hadiselerin doğmasına sebep olmuş, böylece çok daha zengin bir sünnet hazinesinin bize intikaline zemin hazırlamıştır.²⁴⁷

Rasullulah'ın (s.a.s) aile içi hayatıyla ilgili sünneti özellikle hanımları vasıtasıyla kaynaklara ve ümmete intikal etmiştir.²⁴⁸

Böylelikle Peygamberimizin hayatta kalan hanımları, özellikle Peygamberimiz'in (s.a.s) vefatından sonra kadın-erkek bütün müslümanlar için kadınlara ait meselelerde, hadis rivâyeti hususunda ve diğer hususlarda, birer hoca, birer örnek kişi oldular.²⁴⁹

²⁴⁴ Bolelli, Kadınların Hadis İlmindeki Yeri, s.40.

²⁴⁵ Bolelli, a.g.e., s.41.

²⁴⁶ ez-Zehebî, Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ, II, 179-182-185, 197.

²⁴⁷ Uraler, Ümmü Habîbe ve Rivâyetleri, s.20.

²⁴⁸ Uraler, a.g.e., s.20.

²⁴⁹ Bolelli, a.g.e., s.42.

AİŞE bnt EBİ BEKRİ'S-SİDDİK (r.a)(57/679)

Hadis rivâyetinde kadınların özellikle de ümmehâtü'l-mü'minîn'in büyük hizmeti geçmiştir. Ümmehâtü'l-mü'minîn Hz. Aişe bnt Ebî Bekri's-Sıddık, mutlak olarak kadınların en fakihî olup, Hz. Hatice'den sonra Nebî'nin (s.a.s) hanımlarının en faziletlisidir. Ümmehâtü'l-mü'minîn içinde de Hz.Aişe (r.a); "A'lemu'n-Nâs" yani insanların en bilgini olarak vasıflandırılmış ve ashâbın büyükleri O'na başvurarak ferâizden sorular sormuşlardır.²⁵⁰

Hz. Peygamber, O'nun hakkında hiçbir kadına yapmadığı övgüyü yapmış ve "Aişe'nin kadınlara üstünlüğü, tiridin diğer yemeklere üstünlüğü gibidir", demiştir.²⁵¹ Ayrıca Hz. Peygamber, O'nun sorduğu bir soruya karşılık olarak, O'na, "Bu soruyu senden başka, ümmetimden hiç kimse sormadı" diyerek, O'nun ilim noktasındaki istisna yerine dikkat çekmiştir. Hz. Peygamber'in bu sözünden dolayı, O'nu, insanların en bilgini²⁵² görenlerin yanısıra, dinin öğrenilmesi ve O'nun müslümanlara anlatılması konusunda, O'na ortak olabilecek hiçbir kimsenin bulunmadığı düşüncesinde olanlarda olmuştur.²⁵³

Hz. Ömer, Hz. Osman (r.a) gibi büyük sahâbîlerin sünnet konusunda Hz. Aişe'ye sorular sordukları ve O'ndan bilgiler aldıkları bilinmektedir.²⁵⁴

Hz. Aişe (r.a) Hz. Peygamber'den (s.a.s) pek çok hadis rivâyet etmiştir. O'ndan hadis rivâyet edenler arasında, Ömer b. el-Hattab (r.a),²⁵⁵ Yahya b. Abdirrahman b. Hadic ve İbnü Ebî Müleyke,²⁵⁶ Ebû Hureyre (r.a), Abdullah b. Ömer (r.a), Abdullah b. Abbas (r.a), Ebû Musa el-Eş'arî olmak üzere Hz. Aişe'den (r.a) rivâyet eden kişilerin 200'den çok olduğu rivâyet edilmektedir.

²⁵⁰ İbn Hacer, Tehzîbü't-Tehzîb, XII, 1428.

²⁵¹ el-Buhârî, Fedâilü's-Sünne, 30; Müslim, Fedâilü's-Sünne, 12.

²⁵² İbn Sa'd, et-Tabakât, III, 375.

²⁵³ Savaş, Hz.Peygamber (s.a.s.) Devrinde Kadın, s.136.

²⁵⁴ İbn Sa'd, a.g.e., III, 375.

²⁵⁵ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 192.

²⁵⁶ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 17; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 192.

Onlar arasından Şu kişileri sayabiliriz. Kızkardeşi Ümmü Gülsüm, erkek süt kardeşi Avf b. el-Hâris, O'nun erkek kardeşinin oğulları Kasım ve Abdullah b. Muhammed b. Ebî Bekr, diğer kızkardeşinin kızları Hafsa ve Esmâ bnt Abdirrahman b. Ebî Bekr ve erkek kardeşi Abdurrahman b. Ebî Bekr'in torunu Abdullah b. Ebî Atık Muhammed b. Abdirrahman ve kızkardeşi Esmâ bnt Ebî Bekr'in oğulları, Abdullah ve Urve İbnü'z-Zübeyr b. el-Avvam ve Esmâ bnt Ebî Bekr'in torunları, Abbad ve Habîb b. Abdillâh b. Zübeyr ve Abdullah'ın torunu, Abbad b. Hamza b. Abdillâh b. ez-Zübeyr ve kızkardeşinin kızı Aişe bnt Talha ve kölelerinden Ebû Ömer, Zekevân, Ebû Yunus ve İbnü Fervah O'ndan hadis rivâyet etmişlerdir.

Ayrıca Tabiünun büyüklerinden, Said b. el-Müseyyeb, Amr b. Meymun, Alkame b. Kays, Mesruk, Abdullah b. Hakim, el-Esved b. Yezid, Ebû Seleme b. Abdirrahman ve Ebû Vâil ve daha bunlar dışındaki pek çok kiŐide O'ndan hadis rivâyet eden kişiler arasındadır.²⁵⁷

İbn Sa'd'ın Tabakât'ında Abdullah b. Urve'nin, Amre bnt Abdirrahman'ın Abbad b. Hamza b. Abdillâh b. ez-Zübeyr'in, Kasım b. Muhammed'in, Abdü'l-Melik b. Umeyr'in ve başka bir çok kişinin Hz. Aişe'den hadis rivâyet ettiklerini görüyoruz.²⁵⁸

Hz. Aişe'nin (r.a), büyük talebelerinden olan, Amre bnt Abdirrahman (h.153), Hz. Aişe'den bir çok hadis rivâyet etmiş ve O'ndan aldığı bilgileri daha sonraki nesle aktarmada büyük rol oynamıŐtır.²⁵⁹

Yine yeğeni, Aişe bnt Talha, O'nun talebelerinden olup, Hz. Aişe'ye (r.a) gönderilen mektuplara ve hediyelerine O'nun adına cevap verirdi. Hz. Aişe'den (teyzesinden) çok istifade etme imkanı bulmuŐ olan Aişe bnt Talha, kurak bir senede yardım almak için Emevi halifesi HıŐama elçi olarak Şam'a gider. Hışam, Emevilerin yaŐlılarına Aişe bnt Talha'nın geldiğini ve gece bir sohbet toplantısı yapacağını bildirir. Akşam, yapılan toplantıda, Arap tarihinden, Őiirden konuŐulurken Aişe bnt Talha da bu

²⁵⁷ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 20.

²⁵⁸ İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 58-71.

²⁵⁹ el-Buhârî , Tevhid, 1; Müslim, Kusuf, 45, 263.

konuşmalara katılır. Gece doğup kaybolan yıldızlar hakkında bilgi veren Aişe'ye Hışam: “Önceki konularda bilgili olmana şaşmıyorum. Ama yıldızlar konusundaki bilgileri nereden öğrendin?” diye sorunca, Aişe : “Bu bilgileri teyzem Aişe bnt Ebî Bekr'den öğrendim” deyince, Hışam bilgisine hayran olduğu Aişe bnt Talha'ya bin dirhem verir ve Medine'ye uğurlar.²⁶⁰

Hz. Aişe'nin (r.a) kız öğrencilerin arasında yetim bir kız olan SümeYTE el-Leysiyye²⁶¹, Ümmü Külsüm bnt Ebî Bekr²⁶², Hz. Aişe'den (r.a), hadis ezberlediği açıkça zikredilen Safiyye bnt Şeybe²⁶³, Muhammed bnt Ebî Bekr'in kızları²⁶⁴ ve daha başka kızlar da sayılabilir.²⁶⁵

Hz. Aişe'nin erkek öğrencilerin başında kız kardeşi Esmâ'nın (r.a) oğlu, Urve b. ez-Zübeyr (h.94) gelmektedir. Urve (r.a), teyzesi ve hocası Hz.Aişe gibi büyük talebeler yetiştirmiştir. Urve (h.94) (r.a), büyük hadis alimi İbn Şihab'ı (124/741) yetiştirmiştir.²⁶⁶

Hz. Aişe'nin (r.a) öğrencisi tâbiünun büyüklerinden Said b. el-Müseyyeb'in öğrencileri arasında da, büyük hadisci Zührî (124/741) yer almaktadır. Zührî (124/741) Kureyş'in dört büyük aliminden biri olan Said b. el-Müseyyeb'e yetiştiğini ve ona on yıl öğrencilik yaptığını söylemiştir.²⁶⁷

Hz. Aişe'nin ne kadar büyük bir ilmî şahsiyet olduğunu O'nun yetiştirdiği öğrencilerin yaptığı hizmetlere baktığımızda daha iyi anlıyoruz.

Hz. Aişe (r.a), 2380²⁶⁸, hadis rivâyetiyle muksirun arasında dördüncü sırayı alan bir hadis otoritesidir.²⁶⁹ Bizim tesbitimize göre, Hz. Aişe'nin (r.a) Müsnedü Ahmed'de

²⁶⁰ Savaş, Hz.Peygamber (s.a.s.) Devrinde Kadın, s.143-144.

²⁶¹ Savaş,a.g.e., s.144.

²⁶² İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 20.

²⁶³ Ebû Dâvud, Talak, 8.

²⁶⁴ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 20.

²⁶⁵ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 20.

²⁶⁶ Savaş, Rıza, a.g.e., s.144.

²⁶⁷ Savaş, Rıza, a.g.e., s.145.

²⁶⁸ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VII, 29-282.

²⁶⁹ es-Suyutî, Tedrîbü'r-râvî, II, 217; Ahmed Naim, Tecrîd-i Sarih, I, 26.

2380²⁷⁰, Müsnedü Abd b. Humeyd'de, 62²⁷¹, el-Mu'cemü'l-Kebîr'de ise 108²⁷² rivâyeti bulunmaktadır.

CÜVEYRİYE BİNTÜ'L-HÂRİS b. EBÎ DIRÂR el-HUZÂİYYE (r.a)(50/670)

Ümmehâtü'l-mü'minîn'dir. İsmi Berre idi. Hz. Peygamber O'nun ismini değiştirmiştir.²⁷³ Cüveyriye (r.a), Nebî'den (s.a.s) hadis rivâyet etmiştir. O'ndan da İbn Abbas, Cabir, İbnü Amr, Ubeyd b. es-Sibak ve kardeşinin oğlu Tufeyl hadis rivâyet etmiştir.²⁷⁴ Müsnedü Ahmed'de geçen rivâyet sayısı toplam olarak ondur.²⁷⁵ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı on ikidir.²⁷⁶ Müsnedü Abd b. Humeyd de geçen hadi sayısı ise ikidir.²⁷⁷ O, ezberlediği hadisleri rivâyet ederek hadis ilmine hizmet etmiştir.²⁷⁸

HAFSA bnt ÖMER b. el-HATTAB (r.a)(45/665)

Ümmehâtü'l-mü'minîndir. Nebî'den (s.a.s) ve babası Ömer'den (r.a) hadis rivâyet etmiştir. Genç sahâbî hukukçulardan ve iyi bir hadisci olduğu rivâyet edilen Abdullah b. Ömer'in (r.a), kız kardeşi Hafsa'dan (r.a) hadis aldığı anlaşılmaktadır.²⁷⁹ O'ndan rivâyet edenler arasında, Hamza'nın kızı ve zevcesi Safiyye bnt Ebi Ubeyd, Harice bnt Vehb, el-Hâris, Abdullah b. Safvan İbni Ümeyye ve daha pek çok kişi vardır.²⁸⁰ Müsnedü Ahmed'de geçen rivâyet sayısı kırk beştir.²⁸¹ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı doksandır.²⁸² Abd b. Humeyd'in Müsned'inde ise dört rivâyeti bulunmaktadır.²⁸³

²⁷⁰ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 29-282.

²⁷¹ Abd b. Humeyd, el-Müsned, II, 523.

²⁷² et-Taberânî, el-Mü'cemü'l-Kebîr, XXIII, 16.

²⁷³ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 521.

²⁷⁴ İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 566.

²⁷⁵ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 324-325, VI, 429-430.

²⁷⁶ et-Taberânî, el-Mü'cemü'l-Kebîr, XXIV, 61.

²⁷⁷ Abd b. Humeyd, a.g.e., II, 552.

²⁷⁸ el-Buhârî, Vudû, 51; Ğusl, 1, 3, 5, 7, 8, 10, 11, 16; Hayz, 5.

²⁷⁹ Savaş, Hz.Peygamber (s.a.s.) Devrinde Kadın, s.155.

²⁸⁰ İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 582.

²⁸¹ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 283.

²⁸² et-Taberânî, a.g.e., XXIII, 185.

²⁸³ Abd b. Humeyd, a.g.e., II, 548.

HATİCE bnt el-HUVEYLİD (r.a)(m.619)

Hz. Peygamber'in ilk eşi olan Hz. Hatice'de Hz. Peygamber'den vahyle ilgili bir kaç tane hadis rivâyet etmiştir.²⁸⁴ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de de iki rivâyeti geçmektedir.²⁸⁵

MEYMÛNE BİNTÜ'L HÂRİS el-HİLÂLİYYE (r.a)(51/671)

Resulullah'ın (s.a.s) hanımıdır. İsmi Berre idi. Nebi (s.a.s) O'nun ismini Meymûne olarak²⁸⁶ değiştirdi. O'nun öğrencileri arasında devirlerinin büyük alimlerinden olan Ata b. Yesar ve Süleyman b. Yesar bulunmaktadır ki bunların bu seviyeye ulaşmalarında kendilerini hürriyete kavuşturan ve kendilerinden hadis rivâyeti aldıkları insanların katkısı oldukça fazla olmalıdır.²⁸⁷ Yine Meymûne'nin (r.a) öğrencileri arasında kız kardeşi Berze'nin oğlu Yezid b. Es'am ve erkek kardeşinin oğlu Abdurrahman b. es-Sarb'in²⁸⁸ ve Abdullah b. Abbas'ın da²⁸⁹ bulunduğu rivâyet edilmektedir. Müsnedü Ahmed'de yetmiş altı rivâyet vardır.²⁹⁰ el-Mü'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı ise yüz yirmi dördtür.²⁹¹ Müsnedü Abd b. Humeyd de ise dört hadisi geçmektedir.²⁹²

Hz. Meymûne'nin de sünneti anlamakta yapılan hataları düzeltme noktasında oldukça hassas olduğu anlaşılmaktadır.²⁹³

Hz. Meymûne teyzesi olduğu Abdullah b. Abbas'ın (r.a) yetişmesinde önemli bir role sahiptir. Abdullah b. Abbas'ın Hz. Peygamber'in (s.a.s) vefatından önce de teyzesinin yanına gidip kaldığı ve Rasûlullah'ı (s.a.s) yakından takip etme fırsatı bulduğu anlaşılmakta olup²⁹⁴ Meymûne'den (r.a) gelen rivâyetlerin çoğunu bize

²⁸⁴ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 289-320.

²⁸⁵ et-Taberânî, el-Mü'cemü'l-Kebîr, XXIII, 7, 248.

²⁸⁶ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 132; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğâbe, VII, 276.

²⁸⁷ İbn Sa'd, et-Tabakât, V, 173, 175.

²⁸⁸ İbn Sa'd, a.g.e., V, 479-480.

²⁸⁹ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 329-332.

²⁹⁰ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 329, 336.

²⁹¹ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 7-29.

²⁹² Abd b. Humeyd, el-Müsned, II, 549.

²⁹³ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 337; Savaş, Hz.Peygamber (s.a.s.) Devrinde Kadın, s.153.

²⁹⁴ el-Buhârî, İlim, 41; Vudû, 5, 36; Savaş, a.g.e., s.154.

Abdullah b. Abbas (r.a) nakletmiştir. Hz. Meymûne, Hz. Peygamber'in abdest alması, gusül alması ve kadınların temizliğ hususunda hadisler rivâyet etmiştir.²⁹⁵

SAFİYYE bnt HUYEY b. EHTAB el-İSRÂİLİYYE (r.a)(36/656)

Ümmü'l-Müminindir. Hicri otuzaltı yılında, Muaviye'nin halifeliği döneminde vefat etmiştir. Kınâne, O'ndan hadis nakletmiştir.²⁹⁶ Hac için Hicaz'a gelen ve dönüşte Medine'ye uğrayıp Safiyye bnt Huyey'den (r.a), bazı konularda bilgi almak isteyen Suheyre bnt Ceyfer, O'nun yanında Kufeli bir grup kadının bulunduğunu ve onların, kadın-erkek ilişkileri, hayz ve içecekleri konusunda bilgi aldıklarını rivâyet etmektedir.²⁹⁷ Müsnedü Ahmed'deki hadis sayısı ondur.²⁹⁸ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de de, on tanedir.²⁹⁹ Müsnedü Abd b. Humejd de ise bir rivâyeti geçmektedir.³⁰⁰

SEVDE bnt ZEM'A b. ABDİ ŞEMS el-AMİRİYYE el-KURASHİYYE (r.a)(55/675)

Ümmehâtü'l-mü'minîndir. Hicri elli beş senesinde vefat etmiştir.³⁰¹ O'ndan Abdullah b. ez-Zübeyr³⁰² ve Atâ³⁰³ hadis rivâyet etmiştir. Müsnedü Ahmed'de³⁰⁴ geçen hadis sayısı üç, el-Mü'cemü'l-Kebîr'de³⁰⁵ geçen hadis sayısı ise on iki tanedir. Buhârî'de Kitâbü'l-Eyman ve'n-Nuzûr'da İbn Abbas'ın O'ndan rivâyetleri zikredilmektedir.³⁰⁶

²⁹⁵ el-Buhârî, Vudû, 51; Ğusl, 1, 3, 5, 7, 8, 10, 11, 16; Hayz, 5.

²⁹⁶ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğâbe, VII, 170.

²⁹⁷ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 337.

²⁹⁸ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 336-337.

²⁹⁹ et-Taberani, el-Mü'cemü'l-Kebîr, XXIV, 71.

³⁰⁰ Abd b. Humejd, a.g.e., II, 552.

³⁰¹ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 525.

³⁰² İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 158.

³⁰³ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 379.

³⁰⁴ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 429.

³⁰⁵ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 3 3.

³⁰⁶ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 166.

ÜMMÜ HABİBE (r.a)(44/664)

Ümmehâtü'l-mü'minîn'dir. İsmi Remle ve Dürre olarak geçmektedir.³⁰⁷ Ümmü Habîbe elli ile yüz arasında hadisi bize ulaşmış olan sahâbî hanım arasında yer almaktadır ki, bu gruba giren sadece yirmi yedi sahâbî hanım bulunmaktadır. Ümmü Habîbe, Ümmehâtül-mü'minîn arasında üçüncü ya da dördüncü sırada yer almaktadır.

Nebi'den (s.a.s) ve Zeyneb bnt Cahş'dan (r.a) hadis rivayet etmiştir. O'ndan ise, kızı Habibe, kardeşleri, Muaviye, Utbe, kardeşi, Utbe'nin oğlu Abdullah, Ebu Süfyan b. Said b. el-Muğire b. el-Ehnaş es-Sekafi ve köleleri, Salim b. Seval, Ebu'l-Cerrah, Safiyye bnt Şeybe, Urve b. ez-Zübeyr, Ebu Salih es-Selman,³⁰⁸ ve Zeyneb bnt Ümmi Seleme, Anbare b. Ebi Süfyan,³⁰⁹ daha bunlar dışında pek çok kişi hadis rivayet etmiştir. Müsnedü Ahmed'deki hadis sayısı, altmış beştir³¹⁰

ÜMMÜ SELEME (r.a)(h.62)

Hz. Peygamber'in hanımlarındandır. İsmi Hinddir.³¹¹ Diğer bir ismi de Remle olarak geçmektedir.³¹² Ümmü Seleme Hz. Peygamber'den (s.a.s) ve Ebû Seleme'den (r.a) çok hadis rivâyet etmiştir. O'ndan rivâyet edenler arasında, çocukları Ömer, Zeyneb, oğlu Ömer'in (kızı) Zeyneb'i, kölesi Nebhan'ı, erkek kardeşi Âmir b. Ebî Ümeyye ve Âmir'in oğlu Mus'ab b. Abdillâh'ı ve köleleri Abdullah b. Râfi ve Nâfi ve Sefine'yi ve O'nun oğlu Ebu Kesir'i ve Hasan'ın annesi Hayra'yı ve sahâbeden sayılamayacak kadar çok kişiyi, Safiyye bnt Şeybe'yi, Hind bnt el-Hâris'i ve Abdurrahman b. el-Nehdi'yi, Ebu Vâili, Said b. el-Müseyyeb'i, Abdurrahman b. Avf'ın iki oğlu Ebu Seleme ve Humeyd'i, Urve'yi, Ebu Bekr b. Abdurrahman'ı, Süleyman b. Yesar'ı ve daha birçok kişiyi zikredebiliriz.³¹³ İbnü Şebbe, Cesre'nin,

³⁰⁷ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, VII, 106, 316.

³⁰⁸ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 325-328, 425-428.

³⁰⁹ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, VII, 316.

³¹⁰ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 325-328, 425-428.

³¹¹ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 534

³¹² İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 152.

³¹³ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 225

Ümmü Seleme ile beraberliğini ve O'ndan hadis rivâyet ettiğini kaydeder. Müsnedü Ahmed'e bakıldığında Ümmü Seleme' den (r.a) yirmiye yakın kadının hadis rivâyet ettiği görülmektedir.³¹⁴ Ayrıca ondan rivâyet edenler arasında İbnü Abbas, Aişe, Ebu Said el-Hudri, Kabisa bnt Züeyb, İbnü Ömer'in kölesi Nafi, Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişam ve daha pek çok kişi vardır.³¹⁵ Ümmü Seleme'nin (r.a) Hz. Peygamber'den beş yüz sekiz³¹⁶ hadis rivâyetiyle, Hz Aişe' den (r.a) sonra ikinci sırada yer almaktadır. Müsnedü Ahmed'de iki yüz yetmiş dokuz,³¹⁷ Abd b. Hümejd'in Müsned'inde on üç³¹⁸, el- Mu'cemü'l-Kebir' de ise beş yüz sekiz³¹⁹ hadis rivâyeti bulunduğu tespit ettik.

Hz. Peygamber'in (s.as) hanımlarından Hz. Ümmü Seleme'nin (r.a) de Kur'an'ın muhtevasını çok iyi bildiği, öğrenmeye çok meraklı olduğu, Hz. Peygamber'e yönelttiği sorulardan anlaşılmaktadır.³²⁰ O, Hz. Peygamber'e : "Neden Kur'an'da erkekler gibi biz de zikredilmiyoruz?" diye sorar... ve bunun üzerine Ahzâb sûresinin 35. ayetinin nâzil olduğu rivâyet edilir.³²¹ Hz. Ümmü Seleme (r.a), hem Kur'an hem de hadisler³²² hakkında Hz. Peygamber'e (s.a.s) sorular sorup anlayamadığı hususların açıklığa kavuşmasını sağlar. Bunları bütün müslümanların da öğrenmesini sağlayarak, İslamın daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmuştur.

Ümmü Seleme'nin (r.a) kadın öğrencilerinin başında kızı Zeyneb gelmektedir ki, annesinin terbiyesi altında yetişen Zeyneb için "Zamanın kadınları arasında dini en iyi bilen kadındır" denmektedir.³²³ O'nun öğrencileri arasında, Cesre, Abdurrahman'ın oğulları İkrime ve Muhammed ve el-Muğire gibi hadis rivâyetinde isimleri geçen önemli şahsiyetler bulunmaktadır.³²⁴ Ahmed b. Hanbel, O'ndan Hz.

³¹⁴ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 289- 324.

³¹⁵ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 152; İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 86.

³¹⁶ et-Tâberâni, el-Mü'cemü'l-Kebîr, XXII, 246

³¹⁷ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 288- 364

³¹⁸ Abd b. Hümejd, el- Müsned, II, 543

³¹⁹ et-Tâberâni, a.g.e., XXII, 246

³²⁰ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 301, 305.

³²¹ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 301; İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 200; et-Taberî, et-Tefsir, XXII, 10.

³²² Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VII, 304.

³²³ İbn Abdilber, el-İstiâb, IV, 312-313; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğâbe, VII, 132; İbn Sa'd, a.g.e., VIII, 87, Savaş, Hz.Peygamber (s.a.s.) Devrinde Kadın, s.148.

³²⁴ İbn Sa'd, a.g.e., V, 209-210.

Peygamber'in (s.a.s) ashâbından bir grup insanın hadis öğrendiklerini³²⁵, hatta Abdurrahman ve Hz. Ömer gibi büyük sahâbîlerin de O'ndan bazı bilgiler aldıklarını³²⁶ söylemiştir.

Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inden öğrendiğimize göre, İbn Abbas ve Ebû Hureyre, kocası öldükten sonra doğum yapan kadının iddeti hususunda fikir ayrılığına düşmüşler ve bu durumu Ümmü Seleme'ye (r.a) sorarlar. Hz. Ümmü Seleme onlara Hz. Peygamber'in (s.a.s) uygulamasını söyleyerek onların fikri ayrılığını ortadan kaldırmıştır.³²⁷

Ümmü Seleme'nin (r.a) ne kadar seçkin bir ilmi şahsiyete sahip olduğunu Hz. Aişe gibi âlim bir sahâbîyyenin belirli hususlarda bu soruları O'na sorunuz, demesiyle de anlıyoruz..

Hz. Aişe'ye (r.a) ikinci namazından sonra iki rekat nafile namazı kılınıp kılınamayacağı sorulduktan sonra, bu konunun Ümmü Seleme'ye (r.a) sorulmasını ister. Yine Ümmü Seleme (r.a) bu konuda Hz. Peygamber'in uygulamasını söyleyerek meseleyi açığa çıkartır.³²⁸ Ümmü Seleme'nin (r.a), ayet ve hadislerin yanlış anlaşılmasını önleyen ve yanlışlıkları ortaya koyan Hz. Aişe'ye (r.a) destek olduğu bilinmektedir.³²⁹ Bilhassa kadınları ilgilendiren konularda çok hassas olup, Hz. Peygamber'e (s.a.s) sorular yönelttiği,³³⁰ Hz. Peygamber'den sonra ise bu konularda fetvâ veren ve görüşüne başvurulmuş önemli bir kişi olduğu rivâyet edilmektedir.

ZEYNEB bnt CAHŞ b. REBAB b. YA'MER el- ESEDİYYE (r.a)(20/641)

Ümmehâtü'l-mü'minîndir. Annesi, Ümeyme bnt Abdilmuttalib'tir. Hz. Ömer'in hilafeti zamanında h.20 senesinde vefat ettiği söylenilmektedir.³³¹ Muhammed b. Abdullah b. Cahş, Ümmü Habibe bnt Süfyan, Zeyneb bnt Ebî Seleme, Külsüm bnt el-

³²⁵ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 309; Savaş, Hz. Peygamber (s.a.s.) Devrinde Kadın, s.149.

³²⁶ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 317; Savaş, a.g.e., s.149.

³²⁷ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 312-319.

³²⁸ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 299,303; el-Buhârî , Meğâzi, 69.

³²⁹ el-Buhârî , Savm, 32.

³³⁰ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 301; Mâlik b. Enes, el-Muvattâ, Taharet, 2.

³³¹ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 524.

Mustalak O'ndan hadis rivâyet etmişlerdir. ³³² Müsnedü Ahmed'de on ³³³ el-Mu'cemü'l-Kebir'de ise oniki ³³⁴ rivâyeti bulunmaktadır.

Hiz. Peygamber'le (s.a.s) kısa süre evli kalmış olan Zeynep bnt Huzeyme'den bize ulaşmış herhangi bir rivâyete kaynaklarda rastlanılmamaktadır. ³³⁵ Sonuç olarak, şunları rahatlıkla söyleyebiliriz ki, Hiz. Peygamber'in hanımları Kur'an ve Sünnetin doğru anlaşılması noktasında elinden geleni fazlasıyla yapmış olup, sahâbe ve tâbiûn onların Hiz. Peygamber'e (s.a.s) yakın olmaları dolayısıyla kafalarına takılan ve öğrenmek istedikleri herşeyi onlara rahatlıkla sormuşlar, bunun için bütün fırsatları değerlendirmişlerdir.

Hiz. Peygamber'in (s.a.s) hanımları hadis ilmine ve sünnetin anlaşılmasına son derece büyük katkıları olmuştur. Sadece hadis rivâyetiyle de kalmayıp, Hiz. Peygamber'in Hiz. Aişe Hz. Ümmü Seleme gibi bazı hanımları da pek çok hanım ve erkek muhaddisler yetiştirmişlerdir. Bu yönleriyle de yetiştirdikleri talebeleri ve onların yetiştirdikleri önemli şahsiyetler açısından da, sünnetin intikâlinde büyük hizmetler yapmışlardır.

Fakat onların dışında pek çok sahâbî hanımda hadis ilmiyle meşgul olmuş, Hiz. Peygamber'i (s.a.s) dinlemek için her fırsatı değerlendirmişler, Hiz. Peygamber'e (s.a.s), dini daha iyi anlamak için sorular sormuşlar ya da hanımlarından konuyu açıklamalarını istemişler böylece sünneti anlama ve anlaşılmasına katkıda bulunma adına adeta yarışmışlardır. Hiz. Peygamber'in (s.a.s), kadın, erkek ayrımı yapmak sizin ilmi teşvik edici sözleri, hanım sahâbîleri de bu ilimle meşgul olmaya yönlendirmiştir ve oldukça da başarılı olmuşlardır.

³³² İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 668 .

³³³ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 324(4) ; VI, 428(4).

³³⁴ et-Taberânî, el-Mü'cemü'l-Kebîr, XXIV, 51.

³³⁵ Uraler, Ümmü Habîbe ve Rivâyetleri, s.21.

6. DİĞER SAHÂBİ HANIMLAR

el-ACMÂ el-ENSARİYYE (r.a)

el-Mu'cemü'l-Kebîr'de rivâyet ettiği hadis sayısı bir olup,³³⁶ Üsdü'l-Ğabe'de ve el-İsâbe'de geçen rivâyetlere bakıldığında yeğeni Ebû Umâme'nin, teyzesi el-Acmâ'dan (r.a) bir hadis rivâyet ettiği görülmektedir.³³⁷

AİŞE bnt KUDÂME b. MAZ'UN el-CUMHİYYE

el-Mu'cemu'l-Kebîr'de rivâyet ettiği hadis sayısı dört olup³³⁸, Usdü'l-Ğabe'de ve el-İsâbe'de geçen bir haberde O'nun hadislerini, Abdurrahman b. Osman b. İbrahim b. Muhammed b. Hatib'in babasından, babasının da annesi Aişe bnt Kudame'den aldığı bir tarikle verildiğini görüyoruz.³³⁹ Aişe bnt Kudâme babasından da hadis rivâyet etmiştir.³⁴⁰ Aişe bnt Kudâme'nin babasının hadis rivâyeti noktasında, O'nun hocası olduğunu, oğlu-torunu Abdurrahman b. Osman'ın da O'nun talebelerinden olduğunu görmekteyiz.

AİŞE bnt MES'UD b. el-ESVED (r.a)

Babası Mes'ud b. el-Acmâ'dır.³⁴¹ Tehzîbü't-Tehzîb'te O'nun sahâbîyyattan olduğu zikredilmektedir.³⁴² Müsnedü Ahmed'de, bir tane rivâyeti geçtiğini görmekteyiz.³⁴³

AMRE bnt el-HÂRİS b. EBÎ DIRÂR el- HUZÂİYYE (r.a)

Üsdü'l-Ğabe'de ve el-İsâbe'de geçen rivâyetlerde, Muhammed b. Amr b. Ebî

³³⁶ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXIV, 350.

³³⁷ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 23.; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 190.

³³⁸ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 343.

³³⁹ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 22; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 194.

³⁴⁰ İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 468.

³⁴¹ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 526.

³⁴² İbn Hacer, Tehzîbü't-Tehzîb, II, 437.

³⁴³ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 329.

Dırâr'ın, halası Amre bnt el-Hâris'ten hadis rivâyet etmiş olduğunu görüyoruz.³⁴⁴
Ayrıca, el-Mu'cemü'l-Kebîr'de, rivâyet ettiği hadis sayısı ikidir.³⁴⁵

AMRE bnt HIZÂM el-ENSÂRİYYE (r.a)

Usdü'l-Ğabe'de ismi, Amre bnt Hizem³⁴⁶, el-İsâbe'de Amre bnt Haram³⁴⁷ olarak geçmektedir. Üsdü'l-Ğabe'de, Cabir'in (r.a) O'ndan rivâyet ettiğini görmekteyiz.³⁴⁸
el-Mu'cemü'l-Kebîr'de geçen rivâyet sayısı ise birdir.

AMRE bnt KAYS el-ADEVİYYE (r.a)

İbn Hacer, O'nun Hz. Aişe'den (r.a) hadis rivâyet ettiğini ve ayrıca İbnü Huzeyme'nin Sahih'inde Cafer b. Keysan'ın Amre bnt Kays'dan hadis rivâyetinin bulunduğunu belirtmiştir.³⁴⁹

AMRE bnt REVÂHA (r.a)

Künyesi Ümmü'n-Numan b. Bişr'dir. el-Mu'cemü'l-Kebîr'de tespit ettiğimiz hadis sayısı üçtür.³⁵⁰ Müsnedü Ahmed'de "Uhtü Abdillâh b. Revâha" olarak geçmektedir. Müsnedü Ahmed'de tespit ettiğimiz hadis sayısı ise birdir.³⁵¹

AMRE bnt SA'D b. AMR (r.a)

Usdü'l-Ğabe'deki bir rivâyetten O'nun meşhur bir hadisinin olduğunu öğreniyoruz.³⁵²

³⁴⁴ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII,30; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 200.

³⁴⁵ et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXIV, 340.

³⁴⁶ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 201.

³⁴⁷ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 28.

³⁴⁸ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 201.

³⁴⁹ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 527.

³⁵⁰ et-Taberânî, a.g.e., XXVI, 338.

³⁵¹ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI,358.

³⁵² İbnü'l-Esir, a.g.e., VII,203.

AMRE bnt SEHL (r.a)

el-Mu'cemu'l-Kebîr'de hadis rivâyet eden sahâbîyyat arasında geçmekte olup, bir tane hadis rivâyeti olduğunu görmekteyiz.³⁵³

AMRE el-EŞHELİYYE (r.a)

O'nu İbn Mende ve Ebû Nuaym kitabında zikretmiştir.³⁵⁴ İbn Mende, O'nun hadisini, Yusuf b. Nâfi'nin, Ubeyde el-Raî'den³⁵⁵, O'nun da Amre el-Eşheliyye'den aldığı bir senedle rivayet etmiştir.³⁵⁶

ÂTIKE bnt ABDİLMUTTALİB (r.a)

Rasûlüllah'ın (s.a.s) halasıdır ve et-Taberânî, O'nun üç hadis rivâyetini kitabına almıştır.³⁵⁷ O'nun müslüman olduğu konusunda ihtilaf edilmiştir. O'ndan Ümmü Külsüm bnt Ukbe b. Ebî Muayd ve başkaları da hadis rivâyet etmiştir.³⁵⁸

ÂTIKE bnt EBİ'S-SALT es-SEKÂFİYYE (r.a)

Ümeyye bnt Ebî's-Salt'ın kızkardeşidir. Ebû Ömer, O'nun müslümanlığı konusunda ihtilaf etmiştir. Darekutnî, Uhuvvet bölümünde O'nun rivâyeti olmadığını söylemiştir. Fakat İbnü Mende, O'nu sahâbe arasında zikretmiş ve O'ndan Ümmü Külsüm bnt Ukbe'nin hadis rivâyet ettiğini söylemiştir.³⁵⁹

³⁵³ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXIV, 339.

³⁵⁴ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 200.

³⁵⁵ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 35.

³⁵⁶ İbn Hacer, a.g.e., VIII,35; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII,200.

³⁵⁷ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 344.

³⁵⁸ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII,185.

³⁵⁹ İbn Hacer, a.g.e., VIII,13.

AZÎZE bnt EBÎ TECRÂ el-ABDARÎYYE (r.a)

Belazûrî, O'nu kitabında zikretmiş olup, İbn Sa'd ve Velid b. Salih, Vakidî'den Umeyra bnt Abdillâh b. Ka'b'ın Azize bnt Ebî Tecra'dan rivâyetini tahrir etmişlerdir.³⁶⁰

ÂTIKE bnt NUAYM b. ABDİLLAH el-ADEVİYYE (r.a)

Zeyneb bnt Ebî Seleme O'ndan hadis rivâyet etmiştir.³⁶¹

AZZE el-EŞÂİYYE (r.a)

Rivâyet ettiği hadis sayısı, el-Mu'cemü'l-Kebîr'de iki olarak geçmektedir.³⁶² Ebû Hazım'ın efendisi Azze'den hadis rivâyet ettiğini görüyoruz.³⁶³ Ebû Ömer de bu görüştedir.³⁶⁴

AZZE bnt HÂBİL el-HUZÂİYYE (r.a)

Rivâyet ettiği hadis sayısı, el-Mu'cemü'l-Kebîr'de bir tanedir.³⁶⁵ İbnü'l-Esir ve İbn Hacer, Ata b. Mes'ud el-Ka'bî'nin halası, Azze bnt Habil'den bir rivâyetini zikretmektedirler.³⁶⁶ Bu konuda Ebû Ömer de Ata b. Mes'ud'un halasından sadece tek bir hadis rivâyet ettiğini, bunun da senedinin sahih olmadığını söylemektedir.³⁶⁷

³⁶⁰ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 13.

³⁶¹ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 187.

³⁶² et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXIV, 349.

³⁶³ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 195; İbn Hacer, a.g.e., VIII, 25.

³⁶⁴ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 25.

³⁶⁵ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 341.

³⁶⁶ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 24; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 196.

³⁶⁷ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 24.

BÂDİYE bnt ĞAYLAN b. SELEME en-NEKAFÎ (r.a)

İbnü Mende, O'nun hadislerini, Ahmed b. Halîd el-Vehbi'nin, Muhammed b. İshâk'tan, O'nun da Zührî'den, O'nun da Kasım b. Muhammed'den rivâyet ettiği târikle tahrir etmiştir.

Ebû Nuaym Taberânî târikiyle birde Amr b. Hâşim'in, İbn İshâk'a O'nun da Hz. Aişe'ye dayandırdığı târikle O'nu tahrir etmiştir.ⁱ

BERİRE (r.a)

Hız. Aişe'nin (r.a), hizmetçisidir. Nesâî, Urve'nin Berire'den rivâyetini tahrir etmiştir.³⁶⁸ İbn Sa'd da Hz. Aişe'nin (r.a) Berire'den hadis rivâyetini vermektedir.³⁶⁹ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı, iki tanedir.³⁷⁰ Meşhur bir sahâbiyye olup, Yezid b. Muaviye zamanına kadar yaşamıştır.³⁷¹

BERRE (r.a)

Ümmehâtü'l-mü'minîn Ümmü Seleme'nin (r.a) hizmetçisidir.³⁷² el-Mu'cemu'l-Kebîr'de rivâyet ettiği hadis sayısı bir olarak geçmektedir.³⁷³

BERRE bnt EBÎ TECRÂ b. EBÎ FÜKEYHE (r.a)

Rasûlüllah'dan (s.a.s) hadis rivâyet etmiştir.³⁷⁴ O'ndan da Umeyra bnt Abdillâh b. Ka'b b. Mâlik hadis rivâyet etmiştir. Ayrıca el-İsâbe'de geçen bir rivâyette oğlu Mansur b. Abdirrahman'ın da annesi Berre'dan (r.a) hadis rivâyet ettiğini görüyoruz.³⁷⁵

³⁶⁸ İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 535.

³⁶⁹ İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 259.

³⁷⁰ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXIV, 204.

³⁷¹ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 520.

³⁷² et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 205.

³⁷³ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 205.

³⁷⁴ İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 246.

³⁷⁵ İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 532.

BERSÂ (r.a)

Abdurrahman b. Ebî Amre'nin ninesidir. O'ndan torunu Abdurrahman b. Ebî AMRE hadis rivâyet etmiştir. İbnü Mende ve Ebû Nuaym O'nu kitaplarında zikretmişlerdir.³⁷⁶

BERVA bnt VAŞIK el-KÛLABİYYE (r.a)

Ma'kıl el-Eşcaî'nin ve başkalarının hadisinde O'ndan bahsedilmektedir. İbn Ebî Asım O'nun hadislerini tahrir etmiştir. Said b. el-Müseyyeb'in, Bervâ bnt Vaşık'tan (r.a) hadis rivâyet ettiğini söylemiştir.³⁷⁷

BÛDEYLE bnt MÛSLİM (r.a)

Torunu, Ca'fer b. Mahmud b. Muhammed b. Müslime, (babasının annesi) ninesinden hadis rivâyet etmiştir ve O'nun hadislerini Vakidî rivâyet etmiştir.³⁷⁸

BÛHEYSE (r.a)

Babasından hadis rivâyet etmiştir. Ayrıca oğlu Seyyar b. Manzur, O'ndan hadis rivâyet etmiştir.³⁷⁹ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı bir tanedir.³⁸⁰

BÛKAYRA (r.a)

Ahmed b. Hanbel Müsned'inde Muhammed b. İshâk'm, Muhammed b. İbrahim b. el-Hâris et-Teymi'den rivâyet ettiği tarikle Bukayra'nın (r.a) hadislerini tahrir etmiştir.³⁸¹

³⁷⁶ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 36.

³⁷⁷ İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 534.

³⁷⁸ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 36.

³⁷⁹ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 41.

³⁸⁰ et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXVI, 206.

³⁸¹ İbn. Hacer, a.g.e., VII, 538.

Müsnedü Ahmed'de iki³⁸², el-Mu'cemü'l-Kebîr'de³⁸³ de iki hadisi bulunmaktadır.

BUSAYRA (r.a)

Hümeida bnt Yasir'in ninesidir. Rasûlüllah'tan (s.a.s) hadis rivâyet etmiştir. Hümeida bnt Yasir, ninesi Bûsayra'dan hadis rivâyet etmiştir.³⁸⁴

BÛŞRÂ bnt SAFVAN b. NEVFEL b. ESED .b. ABDÎ'L-UZZA el-ESEDİYYE (r.a)

Sahâbiyyedir ve Muaviye'nin (r.a), halifelğine kadar yaşamıştır.³⁸⁵ Nebî'den (s.a.s) hadis rivâyet etmiştir. O'dan Mervan b. Hakem, Ümmü Külsüm bnt Ukbe, Said b. el-Müseyyeb³⁸⁶, Urve b. ez-Zübeyr, Muhammed b. Abdirrahman ve başkaları da hadis rivâyet etmiştir.³⁸⁷

et-Tabakat'ta Mervan b. Hakem'in Bûşra'dan (r.a) hadis rivâyet ettiğini görüyoruz.³⁸⁸ Bûşra (r.a), Mervan b. el-Hakem'in teyzesi ve Abdümelik b. Mervan'ın ninesidir.³⁸⁹ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı otuz sekiz olup³⁹⁰, Müsnedü Ahmed'de geçen hadis sayısı ise üçtür.³⁹¹

CEBELE bnt el-MESFEH (r.a)

O'ndan Fudayl b. Merzuk hadis rivâyet etmiştir.³⁹²

³⁸² Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 378-379.

³⁸³ et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXIV, 203.

³⁸⁴ İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 310.

³⁸⁵ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 520.

³⁸⁶ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 40.

³⁸⁷ İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 537; İbn Sa'd, a.g.e., VIII, 245.

³⁸⁸ İbn Sa'd, a.g.e., VIII, 245.

³⁸⁹ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 520.

³⁹⁰ et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXIV, 192.

³⁹¹ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 406-407.

³⁹² İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 47.

CEHDEME (r.a)

Beşir b. el-Hassasiyye'nin hanımıdır.³⁹³ Sahâbiyyedir, Hz. Peygamber'in O'nun ismini Leylâ olarak değiştirdiği söylenmektedir.³⁹⁴ İyad b.Lakîd, O'ndan hadis rivâyet etmiştir. el-Mu'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı iki tanedir.³⁹⁵

CEMİLE bnt EBÎ CEHL b. HİŞÂM b. e-NUĞİRE el-MAHZUMİYYE (r.a)

Nebî'den (s.a.s) hadis rivâyet etmiştir. Kocası da O'ndan hadis rivâyet etmiştir. İbn Mende ve İbn Ebî Asım, O'nun hadislerini Semmâk b. Harb'ın, Abdullah b. Umeyra'dan, O'nun da Cemile bnt Ebî Cehl'in kocasından, O'nun da Cemile bnt Ebî Cehl'den rivâyet ettiği tarikle, tahrir etmişlerdir.³⁹⁶ el-Mu'cemu'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı birdir.³⁹⁷

CEMİLE bnt EVS (r.a)

O'nun tahrir ile ilgili bir hadisi vardır.³⁹⁸

CEMİLE bnt SÂBİT b. EBÎ'L-EFLAH el-ENSÂRÎ (r.a)

Ömer b. el-Hattab'ın (r.a) hanımıdır. el-Mü'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı ikidir.³⁹⁹

³⁹³ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 521; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 55.

³⁹⁴ İbn Hacer, a.g.e., II, 521.

³⁹⁵ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXIV, 29.

³⁹⁶ İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 560.

³⁹⁷ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 210.

³⁹⁸ İbn Hacer, a.g.e., VII, 557.

³⁹⁹ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 212.

CEMİLE bnt SA'D b. er-RÜBEYYA' el-ENSARÎ el-LEYSÎ (r.a)

Künyesi, Ümmü Sa'd bnt Sa'd'dır. Zeyd b. Sâbit'in hanımıdır. O'ndan, torunu İbrahim b. Yahya b. Zeyd b. Sâbit hadis rivayet etmiştir.⁴⁰⁰ el-Mu'cemü'l-Kebîr' de bir rivâyeti geçmektedir.⁴⁰¹

Babasından hadis rivâyet etmiştir. O'ndan ise Sabit b. Ubeyd el-Ensarî hadis rivâyet etmiştir. İbn Mende O'nun hadislerini Mesar'ın, Sabit b. Ubeyd'den rivâyet ettiği tarikle tahrir etmiştir.⁴⁰²

CEMİLE bnt UBEYY b. SELÛL el-ENSARİYYE (r.a)

Sâbit b. Kays b. Şemmas'ın hanımıdır. el-Mu'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı ikidir.⁴⁰³

CEMRE bnt ABDİLLAH el-YERBÛİYYE (r.a)

Atavan b. Müskan, Cemre bnt Abdillâh'tan "hadis rivâyet etmiştir."⁴⁰⁴ İbn Mende, O'nun hadislerini, Hasan b. Süfyan ve Ebû Ya'la Müsnedlerinde Atavan b. Müskan, tarikiyle, tahrir etmişlerdir, demiştir.⁴⁰⁵

CEMRE bnt KUHAFA (r.a)

İbn Mende, Şebîb b. Ğarkaden'in O'ndan hadis rivâyet ettiğini söylemiştir. Ebû Ömer de O'ndan kızı Ümmü Külsüm'ün hadis rivâyet ettiğini söylemiştir.⁴⁰⁶ İbnü'l-

⁴⁰⁰ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 218

⁴⁰¹ et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXV, 137

⁴⁰² İbn Hacer, a.g.e., VII, 560.

⁴⁰³ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 211.

⁴⁰⁴ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII,50.

⁴⁰⁵ İbn Hacer, a.g.e., VII, 554.

⁴⁰⁶ İbn Hacer, a.g.e., VII, 554.

Esir, Şebîb b. Ğarkade'nin, Cemre'den (r.a) hadis rivâyet ettiğini bildirmiştir.⁴⁰⁷ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı ikidir.⁴⁰⁸

CEMRE bnt en-NU'MAN el-ADEVİYYE (r.a)

Vâkidî, O'ndan Şuayb b. Meymun el-Mahzumiyye'nin Ebî Mürabetü'l-Belva'dan O'nun da Cemre bnt en-Nu'man'dan rivâyet ettiği hadisi nakletmiştir.⁴⁰⁹

CESRA bnt DÜCÂCE el-AMİRİYYE el-KUFİYYE (r.a)

Cesra (r.a), Ebû Zer'den (r.a) hadis rivâyet etmiştir. O'ndan da Kudâme hadis rivâyet etmiştir.⁴¹⁰ Iclî, O'nun, sika olduğunu ve tâbiûn'dan olduğunu söylemiştir. Ebû Nuaym ise O'nu sahâbe bölümünde zikretmiştir.⁴¹¹

CÜDÂME bnt VEHB el-ESEDİYYE (r.a)

İsmi Cüzâme olarak da geçmektedir. Kendisine Cendel el-Esediyye de denilir. Annesi tarafından Ukkâşe b. Mihsan'ın kızkardeşidir. Sahâbiyyedir.⁴¹² Nebî'den (s.a.s) hadis rivâyet etmiştir. O'ndan hadis rivâyet edenler arasında, Hz. Aişe (r.a) da bulunmaktadır.⁴¹³ Hadisleri Muvattâ da geçmektedir.⁴¹⁴ Müsnedü Ahmed'de rivâyet ettiği hadis sayısı beş tanedir.⁴¹⁵

⁴⁰⁷ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 51.

⁴⁰⁸ et-Tâberâni, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXV, 210.

⁴⁰⁹ İb Hacer, el-İsâbe, VII,555; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII,50.

⁴¹⁰ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 48.

⁴¹¹ İbn Hacer, Tehzîbü't-Tehzîb, XII, 406.

⁴¹² İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 520.

⁴¹³ İbn Hacer, a.g.e., VII, 553; İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 243; İbnü'l-Esir, a.g.e., VI, 48.

⁴¹⁴ İbn Hacer, a.g.e., VII, 553.

⁴¹⁵ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 361; VI, 434.

CÜMLE bnt YESÂR el-MUZENİYYE (r.a)

O'nun hadislerini Buhârî (256/869), İbrahim b. Tahmân'ın, Yunus b. Abid'den, O'nun da Hasan'dan rivâyet ettiği tarikle tahrir etmiştir. Taberî, İbnü Cureyc tarihiyle tahrir etmiştir. O'ndan İbn Abbas ve Abdullah b. Rebah hadis rivâyet etmiştir.⁴¹⁶

ed-DAHĦÂK bnt MES'UD (r.a)

Yezid b. İyâd, Sehl b. Abdillâh'tan, O da Selh b.Ebî Hasme'den hadis rivâyet etmiştir.⁴¹⁷

DİKRÂ (r.a)

Hiz. Aişe'den (r.a) hadis rivâyet etmiştir. Ebû Nuaym ve Ebû Musa münhasıran O'nun hadislerini tahrir etmişlerdir.⁴¹⁸

DUBÂA bnt el-HÂRİS el-ENSÂRİYYE (r.a)

O'ndan Ümmü Atiyye (r.a) abdestin terkedilmesini gerektirecek durmlarla ilgili hadis rivâyet etmiştir. Ebû Nuaym, et-Taberânî'den Ümmü Atiyye'nin kızkardeşi Dubâa'dan hadis rivâyet ettiğini nakleder. İshak b. Ziyad ise Ümmü Hakim'in, kızkardeşi Dubaa'dan hadis rivâyet ettiğini söyler. Ebû Ömer, Dubâa bintü'l-Hâris'le, Dubaa bntü'z-Zübeyr'in aynı kişi olduğunu söylemektedir.⁴¹⁹

⁴¹⁶ İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 555-556.

⁴¹⁷ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 179.

⁴¹⁸ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 104.

⁴¹⁹ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 7.

DÜRRA bnt EBÎ LEHEB b. ABDİLMUTTALİB (r.a)

Nebî'nin (s.a.s) amcasının kızıdır. Bir diğer adı Subey'a'dır.⁴²⁰ Semmâk b. Harb, Dürra'nın (r.a) kocasından, O da Dürra'dan hadis rivâyet etmiştir. Ebü Hureyre de O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁴²¹ Müsnedü Ahmed'de geçen hadis sayısı ikidir.⁴²² el-Mu'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı ise altıdır.⁴²³

DÜRRA bnt EBÎ SELEME (r.a)

Künyesi, Ümmü Habibe'dir. Irak b. Mâlik, Zeynep bnt Ebî Seleme'ye Ümmü Habibe'nin Rasulullah'a şöyle şöyle dediğini haber verir.⁴²⁴

EMETÜ bnt HÂLİD b. SAİD b. el-ÂSİ b. ÜMEYYE (r.a)

Sahâbî kızı olup sahâbîyattandır. Rasûlüllah (s.a.s) bir çok hadis rivâyet etmiştir⁴²⁵ İsmi, Emetü ve Ümeyye olarak geçmektedir.⁴²⁶ Habeşistan'da doğdu. Zübeyr b. Avvam'la evlendi. Musa b. Ukbe'ye ulaşıncaya kadar yaşadı.⁴²⁷ Künyesi Ümmü Halid'dir. O'ndan Ukbenin oğulları Musa ve İbrahim⁴²⁸ Said b. Amr, el-Esrâk b. Said b. el-As⁴²⁹, Küreyb b. Süleym el-Kindî ve başkaları da⁴³⁰ hadis rivâyet etmiştir. Sahihu Buharî'de O'nun hadisleri geçmektedir.⁴³¹ Müsnedü Ahmed de geçen hadis sayısı üç olup⁴³², el-Mu'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı yedidir.⁴³³

⁴²⁰ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 138.

⁴²¹ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 104, 138.

⁴²² Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 431.

⁴²³ et-Tâberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXIV, 257.

⁴²⁴ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 107.

⁴²⁵ İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 234.

⁴²⁶ İbn Sa'd, a.g.e., VIII, 234, İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 325.

⁴²⁷ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 519.

⁴²⁸ İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 507; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 24.

⁴²⁹ İbn Hacer, a.g.e., VII, 507.

⁴³⁰ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 24.

⁴³¹ İbn Hacer, a.g.e., VII, 507.

⁴³² Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 364.

⁴³³ et-Tâberânî, a.g.e., XXV, 94.

EMETÜLLAH bnt EBÎ BEKRA es-SEKAFÎ (r.a)

Ebû Ömer⁴³⁴ O'ndan Atâ b. Ebî Meymûne'nin hadis rivâyet ettiğini söylemiştir. Ayrıca Ebû Ömer O'nun hadislerini tahric etmiştir.⁴³⁵

ESMA AİŞE (r.a)

Ca'fer el-Müsteğfiri, O'nun hadisini ortaya çıkartmıştır. Külab b. Telad, O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁴³⁶

ESMÂ bnt ABDİLLAH b. OSMAN et-TEYMIYYE (r.a)

Nebî'den (s.a.s) birçok hadis rivâyet etmiştir. Bu hadisler, sahihayn ve sünenlerdedir.⁴³⁷ İbn Sa'd, Fatıma bnt el-Münzir'in O'ndan hadis rivâyet ettiğini söylemiştir. Urve de O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁴³⁸ O'ndan hadis rivâyet edenler arasında, oğulları; Abdullah ve Urve, torunları; Abbad b. Abdillâh ve Abdillâh b. Urve ve Fatıma bintü'l-Münzir b. ez-Zübeyr, Abbad b. Hamza b. Abdillâh b. ez-Zübeyr, iki kölesi, Abdillâh b. Keysan ve İbnü Abbas ve Safiyye bnt Şeybe ve İbn Ebî Müleyke ve Vehb b. Keysan ve başka bir çok kişi bulunmaktadır.⁴³⁹

ESMA bnt EBÎ BEKR es-SİDDİK (r.a)

ez-Zübeyr b. el-Avvam'ın hanımı olup, sahâbenin büyüklerindedir. Yüz yıl yaşamış, yetmiş üç ya da yetmiş dört senesinde vefat etmiştir.⁴⁴⁰ Abdillâh b. Abbas, oğlu Urve ve Abbad b. Abdillâh b. ez-Zübeyr, Abdillâh b. ez-Zübeyr'in iki oğlu Ebu Bekr ve Amir, el-Muttalib b. Handab, Muhammed b. el-Mündekir, Fatıma bnt el-Münzir ve başka bir çok kişi O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁴⁴¹ Abbad b. Abdillâh b.

⁴³⁴ İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 523.

⁴³⁵ İbnü'l-Esir, , Üsdü'l-Ğabe, VII, 23.

⁴³⁶ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 13.

⁴³⁷ İbn Hacer, a.g.e., VII, 488.

⁴³⁸ İbn Hacer, a.g.e., VII, 487.

⁴³⁹ İbn Hacer, a.g.e., VII, 488.

⁴⁴⁰ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 519.

⁴⁴¹ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 11.

ez-Zübeyr, Umeyr, Hişam b. Urve, Abdullah b. Numeyr, hadis rivâyet etmişlerdir.⁴⁴² Müsned Ahmed'de geçen hadis sayısı seksen dört'tür.⁴⁴³ el-Mucemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı yüz elli beş'tir.⁴⁴⁴ Müsnedü Abd b. Humejd'de geçen hadis sayısı dördtür.⁴⁴⁵

ESMÂ bnt MERSED (r.a)

Ebû Ömer, O'nun naklettiği hadisin sahih olmadığını söylemiştir.⁴⁴⁶ İbnü'l-Esir ise Cabirin naklettiği hadiste, bu durumun açığa kavuştuğunu söyler. Esmâ bnt Mersed'e, Esmâ bnt Mürşide de denir.⁴⁴⁷

ESMÂ bnt MUHARRİBE (r.a)

O'ndan Abdullah b. Ayyaş ve er-Rübeyy b. Muavviz hadis rivâyet etmiştir.⁴⁴⁸

ESMÂ bnt en-NUMÂN el-HÂRİS b. ŞERAHİL (r.a)

İsminde, rivâyetlerde geçen kişinin bu kişi olup olmadığına, rivâyetin keyfiyetinde ihtilaf bulunmaktadır.⁴⁴⁹ Buhârî, Ebu Nuaym, Ebû Ömer, Ebu İbn Mende, O'nu Ümeyme olarak isimlendirmişlerdir. Ona Amra da denilmiştir.⁴⁵⁰

ESMÂ bnt SAİD b. ZEYD b. AMR b. NÜFEYL (r.a)

Buhârî (256/869) ve Müslim de ismi geçmemektedir. Beyhakî O'nu zikretmiştir ve O'nun sahâbî olduğunu söylemiştir.⁴⁵¹ Darekûtnî, İlel'inde O'nun hadisini Rebah

⁴⁴² İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 251-255.

⁴⁴³ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned , VI, 344-355.

⁴⁴⁴ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXIV, 77.

⁴⁴⁵ Abd. b. Humejd, el-Müsned, II, 559.

⁴⁴⁶ İbn Hacer, el-İsabe, VII,493; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 16.

⁴⁴⁷ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 16.

⁴⁴⁸ İbn Hacer, a.g.e., VII, 493.

⁴⁴⁹ İbn Hacer, a.g.e., VII, 494.

⁴⁵⁰ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 18.

⁴⁵¹ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 519.

b.Abdirrahman'ın ninesinden rivâyet etmiştir. Beyhâkî de O'nun ninesinin Esmâ bnt Said b. Zeyd olduğunu ortaya çıkarmıştır.⁴⁵²

ESMÂ bnt SELÂME (r.a)

Kendisine Seleme bnt Muharribe ve Ümmü'l-Cülas da denilir. Ebu Âmir⁴⁵³ O'nun Nebî'den (s.a.s) hadis rivâyet ettiğini, oğlu Abdullah b. Ayyaş b. Ebî Rebîa'nın da O'ndan hadis rivâyet ettiğini söylemiştir.⁴⁵⁴

ESMÂ bnt ŞEKEL el-ENSARİYE (r.a)

Sahâbîyyedir. Dedesine nisbet edilerek O'na Bintü Yezid b. Es-Seken de denilir.⁴⁵⁵ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de bintü Zeyd olarak geçmektedir. Sahih-i Müslimde, Kitabü'l-Hayz da Aişe tarikiyle O'nun zikredildiği tesbit edilmiştir. Ebu Musa da "zeyl" hakkında, el-Müsteğfirî'nin, Müslim'in hocası Ebu Bekr b. Ebî Şeybe'ye kadar uzanan tarikle O'ndan hadis zikretmiştir.⁴⁵⁶

ESMÂ bnt UMEYS el-HAS'AMİYYE (r.a)

Sahâbîyyedir. Ca'fer b.Ebî Tâlib'te evlenmiştir. Sonra Ebu Bekir'le (r.a), sonra da Hz. Ali'yle (r.a) evlenmiştir.O, Meymune bnt el-Haris'in (r.a) anne tarafından kızkardeşidir. Hz. Ali'den sonra vefat etmiştir.⁴⁵⁷Nebî'den (s.a.s) hadis rivâyet etmiştir. O'ndan hadis rivâyet edenler arasında oğlu Abdullah b.Cafer, torunu, el-Kasım b. Muhammed b. Ebî Bekr, kız kardeşi Lübâbe bintü'l-Hâris'in oğlu, Abdullah b. Abbas, diğer kız kardeşinin oğlu, Abdullah b. Şeddad b. el-Had, Urve b. ez-Zübeyr, Said b. el-Müseyyeb⁴⁵⁸, torunu, Ümmü Avn bnt Muhammed İbn Cafer

⁴⁵² İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 484.

⁴⁵³ İbn Hacer, a.g.e., VII, 484-485.

⁴⁵⁴ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 16.

⁴⁵⁵ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 519.

⁴⁵⁶ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 486.

⁴⁵⁷ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 519.

⁴⁵⁸ İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 490; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 15.

b.Ebî Talib⁴⁵⁹, Ömer b. el-Hattab ve daha bir çok kişi⁴⁶⁰ vardır. Ümmü Ca'fer bnt Muhammed, ninesi Esmâ bnt Umeys'den hadis rivâyet etmiştir.⁴⁶¹ Müsnedü Ahmed'de geçen hadis sayısı on iki tanedir.⁴⁶² el-Mu'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı ise kırk tanedir.⁴⁶³

ESMÂ bnt YEZİD b. es-SEKEN el-ENSÂRİYYE (r.a)

Künyesi Ümmü Seleme'dir. Ümmü Amir de denilir. Sahâbîyyedir.⁴⁶⁴ Rasûlullah (s.a.s) bir çok hadis rivâyet etmiştir. Hadisleri hasen senedle Ebu Davut'ta zikredilmiştir. O'ndan, hadis rivâyet edenler arasında, oğlu, Muhammed b. Amr el-Ensârî, Muhâcir b. Ebî Müslîm, hizmetçisi, Şehr b. Havşeb⁴⁶⁵, Müslîm b.Ubeyd de vardır.⁴⁶⁶ Ebû Süfyan⁴⁶⁷ Abdurrahman b. Abdurrahman el-Eşhelî,⁴⁶⁸ Abdullah b. Ebî Süfyan⁴⁶⁹ da O'ndan hadis rivâyet etmişlerdir. Müsnedü Ahmed'de bir,⁴⁷⁰ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de altmış altı,⁴⁷¹ Müsnedü Abd b. Himeyd'de, yedi⁴⁷² rivâyeti bulunmaktadır.İbnü's-Seken, O'nun için insanların en çok hadis rivâyet ettiği kişidir ve bazı hadisleri Müsnedü Ahmed'dedir, demiştir.⁴⁷³ Müsnedü Ahmed'de geçen hadis sayısı elli altıdır.⁴⁷⁴

ESMÂ bnt ZEYD b. el-HATTAB el-ADEVİYYE (r.a)

Sahâbîyye olduğu söylenmektedir. İbn Amr b. Nufeyl'den önce ölmüştür.⁴⁷⁵ İbn

⁴⁵⁹ İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 490.

⁴⁶⁰ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 15.

⁴⁶¹ İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 282.

⁴⁶² Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 369; VI, 438.

⁴⁶³ et-Tâberanî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXIV, 132.

⁴⁶⁴ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 519.

⁴⁶⁵ İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 498.

⁴⁶⁶ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 19.

⁴⁶⁷ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 248; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 357; İbn Sa'd, a.g.e., VIII, 319.

⁴⁶⁸ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 248; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 358.

⁴⁶⁹ İbn Sa'd a.g.e. VIII, 319.

⁴⁷⁰ İbn Hacer, Takrîbü't-Takrîb, II, 534.

⁴⁷¹ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 267; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 371.

⁴⁷² Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 439.

⁴⁷³ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 519.

⁴⁷⁴ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 456.

⁴⁷⁵ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 519.

Mende, O'nun hadislerini Abdullah b. Ömer'in rivâyet ettiğini söylemiştir.⁴⁷⁶ İbnü'l-Esir ise, O'nun hadislerini ayrı tarikle Ubeydullah İbn Abdillâh b. Ömer'in rivâyet ettiğini söylemiştir.⁴⁷⁷ O'nun hadislerini Ebu Davud⁴⁷⁸, İbnü Mende ve Ebu Nuaym tahrir etmiştir.⁴⁷⁹

ERVÂ bnt REBĪA b. el-HÂRĪS b. ABĀ'L-MUTTALĪB el-HAŞĪMĪ (r.a)

İbn Mende, Attaf b. Halid'in annesi Erva'dan hadis rivâyet ettiğini söylemiştir. Abdü'l-Kuddus'te Attaf'ın annesinden, O'nun da annesi Üseyme (ya da Sübeyye)'den hadis rivâyet ettiğini söylemiştir.⁴⁸⁰

ERVÂ bnt UNEYS (r.a)

Rasûlüllah'tan (s.a.s) hadis rivâyet etmiştir. Hişam b.Urve, babası Urve'den, O da Erva'dan hadis rivâyet etmiştir.⁴⁸¹ İbn Mende, O'nun Tecrid'de ve Tirmizî'nin Camiinde abdest hakkında bir rivâyeti olduğunu zikretmiş fakat babasının ismini zikretmemiş sadece Erva demiştir. İbnü's-Seken ve Darekutnî İlelerinde O'nun hadisini merfu olarak zikretmişlerdir.⁴⁸²

el-FÂDİLE el-ENSÂRĪYYE (r.a)

Nebî'den (s.a.s) hadis rivâyet etmiştir. Rasulullah Onlara hitap etmiş ve sadaka hususunda teşvik etmiştir. Hadisleri Medine ehli yanındadır.⁴⁸³

⁴⁷⁶ İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 523.

⁴⁷⁷ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 11.

⁴⁷⁸ İbn Hacer, a.g.e., VII, 523.

⁴⁷⁹ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 11.

⁴⁸⁰ İbn Hacer, a.g.e., VII, 479.

⁴⁸¹ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 19.

⁴⁸² İbn Hacer, a.g.e., VII, 478-479.

⁴⁸³ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 216.

FÂHİTE bnt AMR (r.a)

el-Mu'cemu'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı bir tanedir.⁴⁸⁴

el-FÂRİA bnt ABDİRRAHMAN el-HAS'AMİYYE (r.a)

Serrâ b. Abdirrahman O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁴⁸⁵

el-FÂRİA bnt EBİ'S-SALT

İbnü Abbas O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁴⁸⁶

el-FÂRİA (EL-FUREY'A) bnt MÂLİK (r.a)

Ensardan bir sahâbîyye olup Ebu Said el-Hudri'nin kardeşidir.⁴⁸⁷ el-Fâria adının geçtiği Müsnedü Ahmed de sadece iki rivâyeti bulunmaktadır.⁴⁸⁸ et-Takrib'de⁴⁸⁹, Furey'a ismiyle rivâyet edilen bir hadisi, Müsnedü Ahmed'de⁴⁹⁰ de bir hadisi vardır. Zeynep bnt Ka'b b.Ucra O'ndan rivâyet etmiştir.⁴⁹¹ Yine Sa'd b. İshak b. Ka'b b. Ucra teyzesi Furay'a'dan hadis rivâyet etmiştir.⁴⁹²

FATİMA bnt ÂLİ b. EBİ TALİB (r.a)

Ümmü Veleidin kızının. Fatıma (r.a) babasından hadis rivâyet etmiştir. Urve b.Abdillah b. Kuşeyr'de O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁴⁹³

⁴⁸⁴ et-Tâberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXIV, 439.

⁴⁸⁵ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gabe, VII, 216.

⁴⁸⁶ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 51; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 215.

⁴⁸⁷ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 528.

⁴⁸⁸ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 370.

⁴⁸⁹ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 528.

⁴⁹⁰ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 420.

⁴⁹¹ İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 235.

⁴⁹² İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 366-368.

⁴⁹³ İbn Sa'd, a.g.e., VIII, 466.

FATIMA bnt AMR b. HARAM (r.a)

Cabir b. Abdillâh'ın teyzesidir. Rivâyet ettiği hadis sayısı birdir.⁴⁹⁴

FÂTİMA bnt EBÎ'L-ESED (r.a)

Şakik⁴⁹⁵ ve Habîb b. Ebî Sâbit⁴⁹⁶ O'ndan hadis rivâyet etmiştir.

FATİMA bnt EBÎ HUBEYŞ b. el-MUTTALİB b. ESED b. ABDÎ'L-UZZA el-KURAFİYYE el-ESEDİYYE (r.a)

O'nun istihaza hakkında hadisi vardır. Sahâbîyyedir.⁴⁹⁷ Hz. Aişe (r.a) O'ndan hadis nakletmiştir.⁴⁹⁸

FÂTİMA bn.t ESED b. HÂŞİM (r.a)

Ali b. Ebî Tâlib'in annesidir. Rivâyet ettiği hadis sayısı üçtür.⁴⁹⁹

FÂTİMA bnt el-HATTAB b. NÜFEYL el-KURAFİYYE el-ADEVİYYE (r.a)

Hz. Ömer'in (r.a) kız kardeşidir. Vakidî, Fatıma el-Huzaiyye'nin, Fatıma bnt el-Hattab'tan bir hadis rivâyet ettiğini bildirmektedir.⁵⁰⁰

FATİMA bnt HAMZA b. ABDİLMUTTALİB (r.a)

el-Hakem b. Abdillâh b. Şeddâd, bintü Hamza'dan hadis rivâyet etmiştir.⁵⁰¹ el-

⁴⁹⁴ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXIV, 364.

⁴⁹⁵ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 218.

⁴⁹⁶ İbn Hacer, el-İsabe, VIII, 61.

⁴⁹⁷ İbnü Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 527.

⁴⁹⁸ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 218.

⁴⁹⁹ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 364.

⁵⁰⁰ İbn Hacer, el-İsabe, VIII, 63; İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 67.

⁵⁰¹ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 216.

Mu'cemü'l-Kebîr'de zikrddilen hadis sayısı on üçtür.⁵⁰²

FÂTİMA el-HUZAIYYE (r.a)

O'ndan Hind bintü'l-Hâris hadis rivâyet etmiştir.⁵⁰³ İsmi Fâtıma el-Huzaiyye olarak da geçmektedir. Rivâyet ettiği hadis sayısı birdir.⁵⁰⁴

FÂTİMA bnt KAYS b. HALİD el-FİHRİYYE (r,a)

ed-Dahhak'ın kardeşidir. Meşhur bir sahâbîyyedir.⁵⁰⁵ Şa'bi, O'ndan, Ya'kub b. Zeyd ve Abdullah b.Ubeyde, Ebû Seleme, Amir, Hz. Aişe, O'ndan hadis rivâyet etmişlerdir.⁵⁰⁶ Müsnedü Ahmed'de geçen hadis sayısı otuz⁵⁰⁷, el-Mu'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı yetmiş sekiz⁵⁰⁸, Müsnedü Abd b. Humejd'de geçen hadis sayısı birdir.⁵⁰⁹

FATİMA BİNTÜ'L-MÜCELLEL (r.a)

Sahâbîyyedir, isminin Cüveyriye veya Fatıma olduğunu söyleyenler vardır.⁵¹⁰ Künyesi Ümmü Cemil'dir.⁵¹¹ Müsnedü Ahmed'de geçen hadis sayısı birdir.⁵¹² O'ndan oğlu Muhammed b. Hatib hadis rivâyet etmiştir.⁵¹³ Müsnedü Ahmedde⁵¹⁴ ve el-Mucemü'l-Kebîr'de⁵¹⁵ birer hadisi geçmektedir.

⁵⁰² et-Tâberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXIV, 357.

⁵⁰³ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 219.

⁵⁰⁴ et-Tâberânî, a.g.e., XXIV, 405.

⁵⁰⁵ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 528.

⁵⁰⁶ İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 284-285.

⁵⁰⁷ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 411,118.

⁵⁰⁸ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 405.

⁵⁰⁹ Abd b. Humejd, el-Müsned, II, 562.

⁵¹⁰ İbn Hacer, a.g.e., II, 532.

⁵¹¹ İbn Hacer, a.g.e., II, 528.

⁵¹² Ahmed b. Hanbel,el-İsâbe, VI, 437.

⁵¹³ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 310.

⁵¹⁴ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 437.

⁵¹⁵ et-Taberani, a.g.e., XXIV, 363.

FÂTİMA bnt UTBE b. REBÎA b. ÜMEYYE b. ABDİŞEMS (r.a)

Muhammed b.İclan'ın annesi⁵¹⁶ ve babası⁵¹⁷, O'ndan hadis rivâyet etmiştir.

FÂTİMÂ BİNTÜ'L-VELİD b. UTBE (r.a)

Nebî'den (s.a.s) bir hadis rivâyet etmiştir.⁵¹⁸ Bu hadisi, O'ndan oğlu Ebu Bekr b. Abdirrahman nakletmiştir.⁵¹⁹

FÂTİMÂ BİNTÜ'L-YEMÂN el-ABSİYYE (r.a)

Huzeyfe'nin (r.a) kardeşidir. Sahâbîyye olup, ismi Havle'dir.⁵²⁰ Rasûlüllah'tan (s.a.s) hadis rivâyet etmiştir. O'ndan da kardeşinin oğlu, Ebu Ubeyde b. Huzeyfe hadis rivâyet etmiştir.⁵²¹ Müsnedü Ahmed'de geçen hadis sayısı üçtür.⁵²² et-Takrib'te geçen ise birdir.⁵²³ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis rivâyeti sayısı on beştir.⁵²⁴

FATİMATÜ'Z-ZEHRÂ bnt RASULÛLLAH (r.anh)

Rasûlüllah'tan hadis rivâyet etmiştir. O'ndan rivâyet edenler arasında, oğulları Hasan, Hüseyin, babaları Hz. Ali, Hz. Aişe, Ümmü Seleme, Selma, Enes vardır.⁵²⁵ Fatıma bnt Hüseyin O'ndan mürsel olarak hadis rivâyet etmiştir.⁵²⁶ Müsnedü Ahmed'de geçen hadis sayısı on'dur.⁵²⁷

⁵¹⁶ İbn Hacer, el-İsabe, VIII, 68.

⁵¹⁷ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 229.

⁵¹⁸ İbn Hacer, el-İsabe, VIII, 71; et-Taberani, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXIV, 362.

⁵¹⁹ İbn Hacer, el-İsabe, VIII, 71; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, a.g.e., III, 71, İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 261.

⁵²⁰ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 528.

⁵²¹ İbn Hacer, el-İsabe, VIII, 72; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 233; İbn Sa'd, a.g.e., VIII, 325.

⁵²² Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 357.

⁵²³ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 528.

⁵²⁴ et-Taberani, a.g.e., XXIV, 242.

⁵²⁵ İbn Hacer, el-İsabe, VIII, 53.

⁵²⁶ İbnü'l-Esir, a.g.e., 225.

⁵²⁷ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 282-283.

FUREY'A bnt MUAVVİZ (r.a)

İbnü Mende, O'nun hadislerini oğlu Hâlid b. Dinar'ın rivâyet ettiğini söylemiştir.⁵²⁸ Hadisi düğünlerde def çalmak ve zenginlere ruhsat hakkında olup Basra ehlinin hadisidir.⁵²⁹

GABİSA bnt SAYFÎ b. SAHR b. HANSÂ (r.a)

O'nun hadislerini, Hişam b.Urve, babasından, O da Esmâ bnt Ebî Bekr'den O'da Gabisa'dan gelen bir tarikle rivâyet etmiştir.⁵³⁰

GARİBE BİNTÜ'L-HÂRİS (r.a)

O'ndan kızı Ukayla hadis rivâyet etmiştir.⁵³¹

GAYLE bnt MAHRAME (r.a)

Abdullah b. Hasan, büyük nineleri Safiyye ve Duhaybe'nin kızları Uleybe'nin Gayle bnt Mahreme'den uzun bir hadisini nakletmiştir.⁵³² İbnü's-Seken, O'ndan başka hiç kimsenin bu hadisi rivâyet etmediğini söylemektedir.⁵³³

GAYLE el-ENMARIYYE (r.a)

Künyesi, Ümmü Benî Enmardır. Benî Enmar'ın kız kardeşidir. Sahâbiyyedir. Büyû hakkında hadisi vardır.⁵³⁴ O'nun hadisini et-Taberânî ve İbn Mâce,⁵³⁵ Abdullah

⁵²⁸ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 74.

⁵²⁹ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 74; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VIII, 236.

⁵³⁰ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 78.

⁵³¹ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 89; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 243.

⁵³² İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 246.

⁵³³ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 84.

⁵³⁴ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 528.

⁵³⁵ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 87.

b. Osman b. Husim tarikiye zikretmişlerdir.⁵³⁶ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı bir tanedir.⁵³⁷

GAYLE et-TAHTANİYYE (r.a)

İsmi, es-Sâkine bnt Muharrime el-Anberiyye'dir. Sahâbîyye olup, uzun bir hadis rivâyet etmiştir.⁵³⁸ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı üçtür.⁵³⁹

GISRA bnt AVVAS el-KİNDİYYE

Guteyle bnt Abdillah, O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁵⁴⁰

GUFYRÂ (r.a)

O'ndan sadece Abdurrahman el-A'rac hadis rivâyet etmiştir. Müslîm O'nu Kitabü'l-Efrad'da zikretmiştir.⁵⁴¹

GUTEYLE bnt SAYFİ el-ENSARİYYE veya CÜHENİYYE (r.a)

Sahâbîyyedir. Muhacirlerdendir. Hadis rivâyet etmiştir.⁵⁴² O'ndan Abdullah b. Yesar hadis rivâyet etmiştir.⁵⁴³ et-Takribde geçen hadis sayısı birdir.⁵⁴⁴ Müsnedü Ahmed'de geçen hadis sayısı da birdir.⁵⁴⁵ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı ise üçtür.⁵⁴⁶

⁵³⁶ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 245.

⁵³⁷ et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXV, 13.

⁵³⁸ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 528.

⁵³⁹ et-Taberânî, a.g.e., XXV, 7.

⁵⁴⁰ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 244.

⁵⁴¹ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 244.

⁵⁴² İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 528.

⁵⁴³ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 179; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 239; İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 309.

⁵⁴⁴ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 528.

⁵⁴⁵ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 371.

⁵⁴⁶ et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXV, 13.

ĞUFEYLE BİNTÜ'L-HÂRİS (r.a)

O'ndan kızı Hacce bnt Garayd, hadis rivâyet etmiştir.⁵⁴⁷

HABİBE bnt CAHŞ (r.a)

İsmi Habibe'dir. Künyesi Ümmü Habib'dir.⁵⁴⁸ Ümmü Atiyye el-Ensariyye'nin hizmetçisidir. O'ndan Abdül-Melik b. Ebî Süleyman⁵⁴⁹ hadis rivâyet etmiştir. el-Mücemü'l-Kebîr de üç hadisi geçmektedir.

HABİBE bnt EBÎ SÜFYAN

Muhammed b. Sirin O'ndan hadis rivâyet etmiştir. Zührî, Zeynep bnt Cahş'ın O'ndan hadisini rivâyet etmiştir. İbnü Mende Eben b. Sam'a tarikiyle âli olarak O'nun hadisini tahrir etmiştir. Hasan b. Süfyan da Müsned'inde Eben'dan gelen bir tarikle O'nun hadisini tahrir etmiştir.⁵⁵⁰

HABİBE bnt EBÎ TÛCZİE (r.a)

Rasûlüllah (s.a.s) hadis rivâyet etmiştir.⁵⁵¹ Safiyye bnt Şeybe O'ndan hadis rivâyet etmiştir. Tahavî, O'nun hadisini Muaz tarikiyle tahrir etmiştir.⁵⁵² İsmi el-İsâbe'de ve et-Tabakat'ta Habibe bnt Ebî Tecrâ el-Abdariyye olarak geçmektedir.⁵⁵³ Müsnedü Ahmed de geçen hadis sayısı ikidir.⁵⁵⁴ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı ise beştir.⁵⁵⁵

⁵⁴⁷ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 212.

⁵⁴⁸ İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 242.

⁵⁴⁹ et-Taberani, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXV, 93.

⁵⁵⁰ İbn Hacer, el-İsabe, VII, 575; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 60.

⁵⁵¹ İbn Sa'd, a.g.e., VIII, 246.

⁵⁵² İbn Hacer, a.g.e., VII, 573; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 59; İbn Sa'd, a.g.e., VIII, 247.

⁵⁵³ İbn Hacer, a.g.e., VII, 573; İbn Sa'd, a.g.e., VIII, 247.

⁵⁵⁴ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI,421.

⁵⁵⁵ et-Taberânî, a.g.e., XXIV,222.

HABÎBE bnt EBÎ ÜMÂME (r.a)

Zeynep bnt Nubeyd O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁵⁵⁶

HABÎBE bnt SEHL b. SA'LEBE b. el-HÂRİS b. ZEYD b. SA'LEBE el-ENSÂRİYYE en-NECCÂRİYYE (r.a)

O'ndan Amra bnt Abdirrahman hadis rivâyet etmiştir.⁵⁵⁷ Hadisleri Dârimî'nin Müsnedi'nde Yezid b. Harun'dan âlî senedle gelmektedir. Muvatta da Yahya b. Said'den, Amra'dan ve Hz. Aişe'den gelmektedir. İbn Sa'd, O'ndan gelen hadisleri Hammad b. Zeyd'den, Yahya'dan gelen tarikle tahrir etmiştir.⁵⁵⁸ Muhammed b. Sirin O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁵⁵⁹ Müsnedü Ahmed'de geçen hadis sayısı bir'dir. el-Mu'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı ise dört'tür.⁵⁶⁰

HABÎBE bnt ŞERÎK el-ENSARİYYE (r.a)

Sahâbîyyedir. Künyesi Ümmü Mes'ud b. el-Hakem'dir.⁵⁶¹ İsa b. Mes'ud, b.el-Hakem'in ninesidir. O'ndan hadis rivâyet etmiştir. Budeyl b. Varka'dan hadis rivâyet etmiştir. Nesaî, Mes'ud b. el-Hakem'in, annesinden rivâyet ettiği hadisleri tahrir etmiştir.⁵⁶²

HABÎBE bnt UBEYDİLLAH b. CAHŞ el-ESEDİYYE (r.a)

Annesi Ümmü Habibe bnt Ebî Süfyan'dır. Sahâbîyye'den olup, ebeveyni ile Habeşistan'a hicret etmiştir.⁵⁶³

⁵⁵⁶ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII,58.

⁵⁵⁷ İbn Hacer, el-İsabe, VII,576; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 61; İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 446.

⁵⁵⁸ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 576; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 61.

⁵⁵⁹ İbn Sa'd, a.g.e., VIII, 446.

⁵⁶⁰ et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXIV, 222.

⁵⁶¹ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 521.

⁵⁶² İbn Hacer, el-İsabe, VII, 303,578; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII,62,393.

⁵⁶³ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 521.

HABİBE bnt ZEYD b. HÂRİCE b. EBİ ZÜHEYR el-HAZRECİ (r.a)

Ebu Bekri's-Sıddık'ın (r.a) hanımıdır. Rivâyet ettiği hadis sayısı bir tanedir.⁵⁶⁴

HAKKA bnt AMR (r.a)

Rivâyet ettiği hadis sayısı birdir.⁵⁶⁵

HÂLİDE bnt ENES el-ENSARİYYE es-SAİDİYYE (r.a)

O'na Halde de denir. Rukye hakkında hadisi vardır. Sahâbiyyedir.⁵⁶⁶ O'nun hadisini İbn Mâce, et-Taberânî ve İbnü Mende, Ebî Bekr b. Muhammed tarikiyle tahrir etmişlerdir.⁵⁶⁷ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı bir tanedir.⁵⁶⁸

HÂLİDE bnt KA'NEB (r.a)

Rivâyet ettiği hadis sayısı bir tanedir.⁵⁶⁹

HALİME bnt EBİ ZÜEYB es-SA'DİYYE (r.a)

Rivâyet ettiği hadis sayısı bir tanedir.⁵⁷⁰ O'ndan Abdullah b. Ca'fer, hadis rivâyet etmiştir.⁵⁷¹

HAMNE bnt CAHŞ el-ESEDİYYE (r.a)

Künyesi, Ümmü Habibe bnt Cahş'tır. Zeynep bnt Cahş'ın (r.a) kardeşidir. Mus'ab b. Umeyr'le daha sonra da Talha ile evli kalmıştır. Talha b. İmran ve Muhammed'in

⁵⁶⁴ et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXIV, 224.

⁵⁶⁵ et-Taberânî, a.g.e., XXIII, 215.

⁵⁶⁶ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 522.

⁵⁶⁷ İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 598.

⁵⁶⁸ et-Taberânî, a.g.e., XXIII, 250.

⁵⁶⁹ et-Taberânî, a.g.e., XXIII, 250.

⁵⁷⁰ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 212.

⁵⁷¹ İbn Hacer, a.g.e., VII, 584.

annesidir.⁵⁷² Rasûlullah'tan (s.a.s) hadis rivâyet etmiştir. Urve,⁵⁷³ Hz. Aîşe,⁵⁷⁴ oğlu Talha⁵⁷⁵ ve İkrime⁵⁷⁶ O'ndan hadis rivâyet etmiştir. Müsnedü Ahmed'de geçen hadis sayısı ikidir.⁵⁷⁷

HANSÂ bnt HİDAM el-ENSARİYYE el-EVSİYYE (r.a)

Ebû Lübâbe'nin hanımıdır. Bilinen bir sahâbîyyedir.⁵⁷⁸ O'nun hadisleri Muvatta'da Zeyd b. Harise'nin⁵⁷⁹ oğulları Mucemma' ve Abdurrahman'dan sabit olmuştur. es-Sevrî ve İbn Mende, Abdurrahman b. el-Kasım'dan rivâyet etmişlerdir. Muhammed b. İshak ise Haccac b.es-Sâib'in babasından,O'nun da ninesi Hansa'dan rivâyet ettiği tarikle tahrir edilmiştir. İbnü Mende, Ebû Hureyre ve Ebû Selemen'in O'ndan hadis rivâyet ettiğini belirtmiştir.⁵⁸⁰ Müsnedü Ahmed de geçen hadis sayısı altı olup⁵⁸¹, el-Mu'cemü'l-Kebîr'de bir tane hadisi geçmektedir.⁵⁸²

HARKA (r.a)

O'ndan Ebu's-Sefer Said b. Yuhmed rivâyet etmiştir.⁵⁸³

HÂVLE (HÂDİMÜ RASULİLLÂH (s.a.s))

Ebû Ömer, O'nun hadislerini, Hafs b. Said, babasından O da Havle'den (r.a) rivâyet etmiştir, demiştir.⁵⁸⁴ Başka bir rivâyette de Hafs b. Said "haddesetnî an ümmihe"

⁵⁷² İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 522.

⁵⁷³ İbn Hacer, a.g.e., II, 532.

⁵⁷⁴ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 196; İbnü'l- Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 323.

⁵⁷⁵ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII,70.

⁵⁷⁶ İbn Hacer, a.g.e., VII, 586.

⁵⁷⁷ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI,439; İbn Hacer, a.g.e., VIII, 188

⁵⁷⁸ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 522.

⁵⁷⁹ Bkz. İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 88; İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 456. Zeyd yerine Yezid geçmektedir.

⁵⁸⁰ İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 611.

⁵⁸¹ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 328-329.

⁵⁸² et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXIV, 212.

⁵⁸³ İbn Hacer, a.g.e., VII, 607; Bkz. Usdü'l-Ğabe, VII, 85.

⁵⁸⁴ İbn Hacer, a.g.e., VII, 628.

demıştır.⁵⁸⁵ Bu rivâyetten O'nun Havle'nin (r.a) torunu olduğunu anlıyoruz.

HÂVLE (r.a)

Nisbesi olmadığı için tam olarak kim olduğu bilinmemektedir. el-Mü'cemü'l-Kebîr'de bir tane rivâyet ettiği hadis tespit ettik.⁵⁸⁶

HÂVLE (r.a)

O'ndan Muaviye b. İshâk hadis rivâyet etmiştir. Ebu Nuaym ve Ebu Musa O'nun hadislerini tahrir etmiştir.⁵⁸⁷

HÂVLE bnt ABDİLLAH el-ENSARİYYE (r.a)

Rukayye bnt Sa'd ninesi Havle'den (r.a) hadis rivâyet etmiştir.⁵⁸⁸

HÂVLE bnt AMR (r.a)

İbnü Mende, Mercâ b. Recâ'nın ve O'ndan başka Hışam'ın O'ndan hadis rivâyet ettiğini söylemiştir.⁵⁸⁹ Hışam, babasından, O da Aişe'den hadis rivâyet etmiştir. O'nun hadislerini İbnü Mende ve Ebu Nuaym tahrir etmiştir.⁵⁹⁰

HÂVLE bnt ÂSİM (r.a)

el-Mu'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı bir tanedir.⁵⁹¹

⁵⁸⁵ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 94.

⁵⁸⁶ et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXIV, 248.

⁵⁸⁷ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 99.

⁵⁸⁸ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 95.

⁵⁸⁹ İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 632.

⁵⁹⁰ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 96.

⁵⁹¹ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 239.

HAVLE bnt HAKÎM b. ÜMEYYE es-SELEMÎYYE (r.a)

Künyesi, Ümmü Şüreyk olup O'na Hüveyle de denir. Meşhur bir sahâbîyyedir.⁵⁹² Rasûlüllah (s.a.s) hadis rivâyet etmiştir. O'ndan ise Sa'd b. Ebî Vakkas⁵⁹³, Said b. el-Müseyyeb, Bişr b. Said, Urve, Abdurrahman b. Said, Habib b. Abdurrahman, Amra⁵⁹⁴ hadis rivâyet etmişlerdir.⁵⁹⁵ Müsnedü Ahmed'de geçen hadis sayısı on iki olup⁵⁹⁶, el-Mü'cemü'l-Kebîr'de ise dokuzdur.⁵⁹⁷

HÂVLE bnt KAYS b. FEHR b. KAYS b. SA'LEBE el-ENSARÎYYE (r.a)

et-Takrîb'te ismi , Havle bnt Kays b. Fehd, Müsnedü Ahmed'de Havle bnt Kays b. Feht, el-Mu'cemü'l Kebîr'de Havle bnt Kays b. Fukeyd olarak geçmektedir. Hamza b. Abdulmuttalib'in eşidir. Sahâbîdir ve hadis rivâyet etmiştir.⁵⁹⁸ Ali b. el-Medîni Havle bnt Kays'ın, Havle bnt Sâmir olduğunu bildirmiştir. O'ndan hadis rivâyet edenler arasında Ubeyd Ebü'l-Velidî, Mahmut b. er-Rebî'î, Muaz b. Rıfaa'yı, Muhammed b. Yahya b. Hibban, Muhammed b. Lebîdî saymıştır.⁵⁹⁹ et-Takrîb'te geçen hadis sayısı bir olup⁶⁰⁰, Müsnedü Ahmed beş tanedir.⁶⁰¹ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı on sekiz olup⁶⁰², Müsnedü Abd b. Humejd'de ise bir olarak geçmektedir.⁶⁰³

HÂVLE bnt KAYS el-CÜHENÎYYE (r.a)

Künyesi Ümmü Sabiyye'dir. O'nun hadislerini Sâlim, Nâfi, İbnü Serac veya en-Nu'man b. Harbuz rivâyet etmiştir.⁶⁰⁴ Sahâbîyyeden olup, hadis rivâyet etmiştir.⁶⁰⁵

⁵⁹² İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 522.

⁵⁹³ İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 621, İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 94.

⁵⁹⁴ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 403.

⁵⁹⁵ İbn Hacer, a.g.e., VII, 621.

⁵⁹⁶ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI,377; VI, 409.

⁵⁹⁷ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 236.

⁵⁹⁸ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 522.

⁵⁹⁹ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 96.

⁶⁰⁰ İbn Hacer, a.g.e., II, 522.

⁶⁰¹ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 364; VI, 377.

⁶⁰² et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 227.

⁶⁰³ Abd b. Humejd, el-Müsned, II, 565.

⁶⁰⁴ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 97.

⁶⁰⁵ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 534

Ebu Ömer, O'nun hadisini Medine ehlinin rivâyet ettiğini, mevlâsı Ebu'n-Nu'man ve Salim b. Serre' nin de O'ndan hadis rivâyet ettiğini söylemiştir.⁶⁰⁶ Müsnedü Ahmed de iki,⁶⁰⁷ et-Tâkrib de, bir,⁶⁰⁸ el-Mu'cemü'l-Kebîr' de yedi⁶⁰⁹ rivâyeti bulunmaktadır.

HAVLE bnt SA'LEBE b. ESRAM el-ENSARİYYE el-HAZRECİYYE (r.a)

Evs b. Samit'in hanımıdır. Sahâbîyyedir. Hüveyle de denilir.⁶¹⁰ Müsnedü Ahmed'de rivâyet ettiği hadis sayısı bir olup⁶¹¹ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de ise iki hadisi geçmektedir.⁶¹²

HÂVLE bnt SÂMİR (r.a)

Müsnedü Ahmed de Havle bnt Tamir olarak geçmektedir. Ebu Âmir, O'ndan en-Nu'man b. Ebî Ayyas'ın hadis rivâyet ettiğini söylemiştir. Tirmizî, O'nun hadislerini Said el-Makberî'den gelen tarikla tahrir etmiştir. Buharî de O'nun hadislerini el-Makberinin, Said b. Ebî Eyyüb'den O'nun da Ebî'l-Esved'den rivâyet ettiği târikle tahrir etmiştir.⁶¹³ Müsnedü Ahmed'deki rivâyet sayısı ikidir.⁶¹⁴ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de⁶¹⁵ ve Müsnedü Abd b. Humeyd'de⁶¹⁶ ise bir olarak geçmektedir.

HÂVLE bnt el-YEMÂN (r.a)

Ebû Seleme b. Abdirrahman⁶¹⁷ ve kocası Rebî b. Hıraş⁶¹⁸ O'ndan hadis rivâyet etmiştir.

⁶⁰⁶ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 243; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 353, İbn Sad, et-Tabakât, VIII, 295

⁶⁰⁷ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 366.

⁶⁰⁸ İbn Hacer, Tâkribü't-Takrib, II, 334

⁶⁰⁹ et-Tâberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXIV, 235 (6) ; XXV, 168 (1)

⁶¹⁰ İbn Hacer, Takribü't-Tehzib, II, 522.

⁶¹¹ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 410.

⁶¹² et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 247.

⁶¹³ İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 618.

⁶¹⁴ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 366.

⁶¹⁵ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 249.

⁶¹⁶ Abd b. Humeyd, el-Müsned, II, 564.

⁶¹⁷ İbn Hacer, a.g.e., VII, 627.

⁶¹⁸ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 99.

HÂVLE bnt YESÂR (r.a)

Ebû Hureyre ve Ebû Seleme b. Abdîrrahman O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁶¹⁹

HAVVA (r.a)

Amr b. Muaz'ın ninesidir. O'nun Yezid b. es-Seken'in kızı ve Esmâ'nın kız kardeşi olduğu söylenilmektedir. Sahâbîyye olup, rukye ile ilgili hadisi vardır.⁶²⁰ Torunu Abdurrahman⁶²¹ b. Büceyd el-Ensârî, ninesinden hadis rivâyet etmiştir. Torunu Amr b. Muaz'da O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁶²² Müsnedü Ahmed'de sekiz hadisi bulunmaktadır.⁶²³ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de ise on hadisi bulunmaktadır.⁶²⁴ et-Takrîb'te bir,⁶²⁵ rivâyeti bulunmaktadır.

HAYRA el-ENSÂRİYYE (r.a)

Ka'b b. Mâlik'in hanımı idi. Sahâbîyyedir.⁶²⁶ Abdullah b. Yahya babasından o da ninesi Hayra'dan hadis rivâyet etmiştir.⁶²⁷ Müsnedü Ahmed de iki hadisi geçmekte olup, el-Mu'cemü'l-Kebîr'de bir rivâyeti bulunmaktadır.

HAYRA bnt EBİ HADRAD (r.a)

O'nun hadislerini tabiun'dan bir cemaat rivâyet etmiştir. Meymun b. Mihran Safvan b. Abdillâh, Zeyd b. Eslem bunlardandır.⁶²⁸ Ayrıca O'nun hadislerini Sehl b. Muaz babasından, Safvan b. Abdillâh ve Abdullah b. Babah rivâyet etmiştir.⁶²⁹

⁶¹⁹ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 98.

⁶²⁰ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 522.

⁶²¹ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 305.

⁶²² İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 73.

⁶²³ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 386-434; İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 520.

⁶²⁴ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXIV, 219.

⁶²⁵ İbn Hacer, Takrîbü't-Takrîb, II, 532.

⁶²⁶ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 522.

⁶²⁷ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 101.

⁶²⁸ İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 629.

⁶²⁹ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 100.

HAYYE bnt EBÎ HAYYE (r.a)

Amr b.Cerir, O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁶³⁰

HİND bnt AMR (r.a)

Vakidî, O'nun hadislerini Eyyüb b. en-Nu'man'ın babasından gelen tarikle rivâyet etmiştir.⁶³¹

HİND el-HAVLANİYYE (r.a)

Bilâl'in hanımıdır. Ebî'l-Verde el-Kuşeyrî Beni Âmir'den bir kadının Bilâlin hanımından, O'nun da Nebî'den (s.a.s) kendisine hadis naklettiğini söylemiştir.⁶³²

HİND bnt UTBE b. REBİA (r.a)

Muaviye'nin annesidir. el-Mu'cemü'l-Kebîr'de dokuz hadisi geçmektedir.⁶³³

HUDBE (r.a)

Meymune'nin hizmetçisidir. Üçüncü tabakadan olduğu söylenmiştir. Fakat İbnü Mende ve Ebu Nuaym gibileri O'nun sahâbe olduğunu söylemişlerdir.⁶³⁴

HUKEYME (r.a)

Kocasından hadis rivâyet etmiştir.⁶³⁵

⁶³⁰ İbn Hacer, el-İsabe, VII, 594.

⁶³¹ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gabe, VII, 76.

⁶³² İbn Hacer, a.g.e., VIII, 160; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 291.

⁶³³ et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXV, 69.

⁶³⁴ İbn Hacer, Takribü't-Tehzîb, II, 530; İbn Hacer, Tehzîbü't-Tehzîb, XII, 455.

⁶³⁵ İbn Hacer, a.g.e., VII, 584; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 67.

HULEYDE bnt KA'NEB (r.a)

el-Mu'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı birdir.⁶³⁶

HULEYDE bnt KAYS b. SÂBÎT b. HÂLÎD b. EŞCA MİN BENÎ DİHMAN (r.a)

Künyesi, Ümmü Bişr el-Berra'dır. Rasûlüllah'tan (s.a.s) hadis rivâyet etmiştir.⁶³⁷

O'ndan, Abdullah b. Ka'b b. Malik ve Abdullah b. Yezid⁶³⁸ Mahmud b. Lebîd, Mücahid ve Hz. Aişe⁶³⁹ hadis rivâyet etmiştir. Müsnedü Abd b. Humejd'de bir rivâyeti geçmektedir.⁶⁴⁰

HULEYSE (r.a)

O'nun hadislerini torunu Uleyke bnt el-Kümeyyit, rivâyet etmiştir.⁶⁴¹

HUZEYLE BİNTÜ'L-HÂRİS b. HAZEN el-HİLÂLİYYE (r.a)

O'nun hadislerini Süleyman b. Yesar ve başkaları Meymune'den rivâyet etmişlerdir.⁶⁴²

KEBÎRA bnt SÜFYAN (r.a)

O'ndan Ebu Varaka b. Said hadis rivâyet etmiştir.⁶⁴³ el-Mü'cemü'l-Kebîr'de bir tane rivâyeti geçmektedir.⁶⁴⁴

⁶³⁶ et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXIV, 250.

⁶³⁷ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 176; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 306; İbn Sa'd, et-Tabakat, VIII, 313-134.

⁶³⁸ İbn Hacer, el-İsâbe VIII, 176; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 306. Bkz; Künyesi Ümmü Enes bnt el-Berra olarak da geçmektedir.

⁶³⁹ İbn Sa'd, a.g.e., VIII, 313-314.

⁶⁴⁰ Abd b. Humejd, el-Müsned, II,558.

⁶⁴¹ İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 610; Bkz. İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 87; Uleyye bnt el-Kümeyyib olarak geçiyor.

⁶⁴² İbn Hacer, a.g.e., VII, 147.

⁶⁴³ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 93; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 250.

⁶⁴⁴ et-Taberânî, a.g.e., XXV, 15.

KEBÎŞE (r.a)

Kebşe de denilir. Rivâyet ettiği hadis sayısı bir tanedir.⁶⁴⁵

KEBŞE bnt HAKÎM (r.a)

O'ndan Ümü'l-Hakem hadis rivâyet etmiştir.⁶⁴⁶

KEBŞE bnt KA'B b. MÂLİK el-ENSARİYYE (r.a)

Abdullah b. Ebî Katade'nin hanımıdır. İbnü Hibban, O'nun sahâbî olduğunu söylemiştir.⁶⁴⁷ Ca'fer O'nun hadis rivâyet etmediğini söylemişse de⁶⁴⁸ İbnü Hibban O'nun kayınpederi Ebu Katade'den "Su'ri'l-hırr" konusunda hadis rivâyet ettiğini ve bu hadisin Muvatta ve Sünen-i Erbea'da bulunduğunu söylemiştir.⁶⁴⁹ Kızı Humeyde, Mâlik b.Enes'in hadisinde O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁶⁵⁰

KEBŞE bnt MA'DİKERİB (r.a)

Oğlu Muaviye b. Hadic, Annemle, Rasululah'a gittim. O şöyle dedi ... diyerek Hz. Peygamber'den (s.a.s) hadis rivâyet etmiştir.⁶⁵¹

KEBŞE bnt SÂBİT b. el-MÜNZİR el-ENSÂRİYYE (r.a)

Hasan bnt Sâbit'in kız kardeşidir. Sahâbiyyeden olup, hadis rivâyet etmiştir. Kendisine Bersa da denilmektedir.⁶⁵² O'ndan torunu Cabir b. Abdırrahman b. Ebî Amra hadis rivâyet etmiştir.⁶⁵³

⁶⁴⁵ et-Taberanî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXV, 15.

⁶⁴⁶ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII,96; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, a.g.e., VII,248.

⁶⁴⁷ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II,528.

⁶⁴⁸ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII,249.

⁶⁴⁹ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII,92; İbnü'l-Esir, a.g.e., VIII,92.

⁶⁵⁰ İbn Sa'd, et-Tabakat, VIII,478.

⁶⁵¹ İbn Hacer, a.g.e., VIII,92; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII,249.

⁶⁵² İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II,528.

⁶⁵³ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII,90; İbnü'l-Esir, a.g.e., VIII,90.

KERÎME bnt KÜLSÜM el-HAMİRİYYE (r.a)

Rivâyet ettiği hadis sayısı bir tanedir.⁶⁵⁴

KÜLSÜM (r.a)

O'ndan torunu Abdurrahman b. Ebî Amra "kalet" eda sîgasıyla hadis rivâyet etmiştir.⁶⁵⁵

KÜLEYBE bnt BÜRSÜN el-ANBERİYYE (r.a)

Rivâyet ettiği hadis sayısı bir olarak geçmektedir.⁶⁵⁶

LEYLÂ (r.a)

O'ndan Habib b. Zeyd hadis rivâyet etmiştir.⁶⁵⁷

LEYLÂ bnt BİLÂL (r.a)

Abdurrahman b.Ebî Ya'la'nın halasıdır. Nebî'den (s.a.s) hadis rivâyet etmiştir.⁶⁵⁸
O'ndan yeğeni Ümmü Hammade bnt Muhammed b.Abdurrahman b.Ebî Leylâ hadis rivâyet etmiştir.⁶⁵⁹

LEYLÂ bnt EBÎ HASME b. HUZAYFE b. ĞANİM (r.a)

O'ndan eş-Şifa⁶⁶⁰ ve oğlu Abdülaziz b. Abdullah b.Amir b. Rebîa⁶⁶¹ hadis rivâyet etmiştir. Rivâyet ettiği hadis sayısı el-Mu'cemü'l-Kebîr'de bir tanedir.⁶⁶²

⁶⁵⁴ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXV, 16.

⁶⁵⁵ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 252.

⁶⁵⁶ et-Tâberânî, a.g.e., XXV, 16.

⁶⁵⁷ İbn Hacer, el-İsabe, VIII, 108.

⁶⁵⁸ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 101; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 259.

⁶⁵⁹ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 259.

⁶⁶⁰ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 256.

⁶⁶¹ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 102; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 256.

⁶⁶² et-Tâberânî, a.g.e., XXV, 29.

LEYLÂ el-ĞIFARİYYE (r.a)

Rasûlullah (s.a.s) hadis rivâyet etmiştir. Musa b. el-Kasım⁶⁶³ ve AMRE⁶⁶⁴ O'ndan hadis rivâyet etmişlerdir. el-Mu'cemü'l-Kebîr'de rivâyet ettiği hadis sayısı bir tanedir.⁶⁶⁵

LEYLÂ bnt KANİF es-SEKÂFİYYE (r.a)

Sahâbîyyeden olup hadis rivâyet etmiştir.⁶⁶⁶ Ümmü Habibe bnt Ebî Süfyan, O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁶⁶⁷ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de rivâyet ettiği hadis sayısı birdir.⁶⁶⁸

LEYLÂ MEVLÂTÜ ÂİŞE (r.a)

O'ndan Ebu Abdillah el-Medinî hadis rivâyet etmiştir.⁶⁶⁹ Ebû Ömer, O'nun hadislerinin isnadının sağlam olmadığını söylemiştir.⁶⁷⁰

LEYLÂ es-SEDÜSSİYYE (r.a)

Beşir b. el-Hassasiyye'nin hanımıdır. İsminin Cehdemiyye olduğu söylenir.⁶⁷¹ O'ndan İyad b. Lakid (Lukayd) hadis rivâyet etmiştir.⁶⁷² el-Mu'cemü'l-Kebîr'de rivâyet ettiği hadis sayısı iki tanedir.⁶⁷³

LÜBÂBE bnt EBÎ LÜBÂBE el-ENSÂRİYYE (r.a)

Ya'kub b. Zeyd, Lübâbe'den (r.a) hadis rivâyet etmiştir.⁶⁷⁴

⁶⁶³ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 259.

⁶⁶⁴ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 108.

⁶⁶⁵ et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXV, 28.

⁶⁶⁶ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 529.

⁶⁶⁷ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 260.

⁶⁶⁸ et-Taberânî, a.g.e., XXV, 29.

⁶⁶⁹ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 108; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 258.

⁶⁷⁰ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 108.

⁶⁷¹ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 529.

⁶⁷² İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 258.

⁶⁷³ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 209.

⁶⁷⁴ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 99.

LÜBÂBE bnt el- HARİS B. HEZEN el-HİLALİYYE (r.a)

Künyesi, Ümmü Fadl'dır. Abbas b. Abdulmuttalib'in hanımıdır ve Ümmü'l-mü'minîn Meymûne bintü'l-haris'in kardeşidir. İbnü Hibban, O'nun Hz. Abbas'tan sonra Hz. Osman'ın hilafeti döneminde vefat ettiğini söylemektedir.⁶⁷⁵ Resulullah'tan birçok hadis rivâyet etmiştir. O'ndan hadis rivâyet edenler arasında, iki oğlu, Abdullah ve Nemmam, Enes b. Malik, Abdullah İbnü'l-Haris b. Nevfel ve kölesi Umeyr vardır.⁶⁷⁶ Müsnedü Ahmed'de geçen hadis sayısı yirmi tanedir.⁶⁷⁷

LÜHEYYE (r.a)

Cafer, O'nu sahâbe bölümünde zikretmiştir. Ömer b. el-Hattab'ın hanımıdır. Hz Hafsa O'ndan hadis nakletmiştir.⁶⁷⁸

MARIYE (r.a)

Torunu, el-Müsenna b. Salih, ninesi Mariye'den hadis rivâyet etmiştir. Hadisi Kufe ehlinin yanındadır.⁶⁷⁹ Tek bir hadis rivâyet etmiştir.⁶⁸⁰

NARIYE (r.a)

Nebi'nin (s.a.s) cariyesidir. Hadisi, Basra ehlinin yanındadır. Ümmü Süleyman annesinden, O da ninesi Mariye'den hadis rivâyet etmiştir.⁶⁸¹

MENDÜS bnt AMR b HUNEYS (r.a)

İbnü'l-Esir, Kureybe'nin, annesi Mendüs'ten hadis rivâyet ettiğini söylemiştir.⁶⁸²

⁶⁷⁵ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 529.

⁶⁷⁶ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, III, 254.

⁶⁷⁷ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VII, 338-340.

⁶⁷⁸ İbnü'l-Esir, a.g.e., III, 255.

⁶⁷⁹ İbn Hacer, el-İsabe, VIII, 113; İbnü'l-Esir, a.g.e., III, 262.

⁶⁸⁰ Taberani, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXV, 41.

⁶⁸¹ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 113; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 261.

⁶⁸² İbn Hacer, el-İsabe, VIII, 125.

MENİA (r.a)

Kızı Kureybe O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁶⁸³

MERDİYYE (r.a)

Ümmü Süleyman annesi Merdiyye'den (r.a) hadis rivâyet etmiştir.⁶⁸⁴

MERYEM bnt İYAS (r.a)

O'ndan Amr b. Yahya el-Mazirî hadis rivâyet etmiştir.⁶⁸⁵

MERYEM el-MEĞALİYYE (r.a)

Sabit b. Kays b. Şemmas'ın hanımıdır. el-Mücemü'l-Kebîr'de rivâyet ettiği hadis sayısı bir tanedir.⁶⁸⁶

MELİKE bnt AMR es-SADİYYE (r.a)

el-Mu'cemül-Kebîr'de geçen hadis sayısı bir tanedir.⁶⁸⁷

MEYMUNE (r.a)

O'ndan Amine bnt Ömer hadis rivâyet etmiştir.⁶⁸⁸

⁶⁸³ İbnü'l- Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 272.

⁶⁸⁴ İbn Hacer, a.g.e., VIII 117; İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 263.

⁶⁸⁵ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 118; İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 263.

⁶⁸⁶ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXV, 42.

⁶⁸⁷ et-Taberânî, a.g.e., XXV, 42.

⁶⁸⁸ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 278.

MEYMÛNE bnt EBÎ ANBESE (r.a)

Münebbeh, O'ndan hadis rivâyet etmiştir. O'nun Hz. Peygamber'in hizmetçilerinden olduğu söylenir.⁶⁸⁹

MEYMÛNE bnt EBÎ ASİB (r.a)

Resûlullah'ın hizmetçilerindendir. Rivâyet ettiği hadis sayısı bir tanedir.⁶⁹⁰

MEYMÛNE bnt KERDEM es-SEKÂFİYYE (r.a)

Sahâbe'nin küçüklerindendir. Hadis rivâyet etmiştir.⁶⁹¹ Yezid b. Muksim, O'ndan hadis rivâyet etmiştir. Hadisleri Basra ehlinin yanındadır.⁶⁹² et-Takrib'te geçen hadis sayısı bir tanedir.⁶⁹³ Müsnedü Ahmed'de geçen hadis sayısı üç tanedir.⁶⁹⁴ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de de üç hadisi geçmektedir.⁶⁹⁵

MEYMÛNE bnt SABİH (r.a)

Ebû Hureyre'nin annesidir. Rivâyet ettiği hadis sayısı birdir.⁶⁹⁶

MEYMÛNE bnt SA'D (SAİD) (r.a)

Rasûlullah'ın (s.a.s) hizmetçisidir. Rasûlullah'tan (sas) hadis rivâyet etmiştir. Osman b. Ziyad, Umeyye bnt Ömer b. Abdülaziz,⁶⁹⁷ Ali b. Ebi Talib, Ebû Yezid el-Gabber, Tarık b. el-Kasım İbn Abdurrahman⁶⁹⁸ Eyyüb b. Ebi Halid,⁶⁹⁹ Hilal b. Ebi Hilal el-Kasım b. Abdurrahman, Osman ve Ziyad b. Ebi Sevde, Amine bnt Ömer b.

⁶⁸⁹ İbn Hacer, el-İsabe, VIII 132; İbnü'l- Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 276.

⁶⁹⁰ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXV, 39.

⁶⁹¹ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 133; İbnü'l- Esir, a.g.e., VII,277.

⁶⁹² İbn Hacer, Takribü't-Takrib, II, 530.

⁶⁹³ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 366.

⁶⁹⁴ et-Taberânî, a.g.e., XXV,139.

⁶⁹⁵ et-Taberânî, a.g.e., XXV, 140.

⁶⁹⁶ et-Taberânî, a.g.e., XXV, 140.

⁶⁹⁷ İbn Hacer, el-İsabe, VIII, 139; İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 275; İbn Sad, et-Tabakat, VIII, 305.

⁶⁹⁸ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 274

⁶⁹⁹ İbn Hacer, a.g.e., VIII,136.

Abdülaziz. Tarık b. Abdirrahman,⁷⁰⁰ O'ndan hadis rivâyet edenler arasındadır. Müsnedü Ahmed'deki hadis sayısı dört olup, el-Mücemü'l-Kebîr'deki hadis sayısı on sekizdir.⁷⁰¹

MEZÎDE el-ASARİYYE (r.a)

O'ndan torunu Hud b. Abdillâh b. Sa'd hadis rivâyet etmiştir.⁷⁰²

MUÂZE el-GIFARİYYE (r.a)

Amra, O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁷⁰³

MÜLEYKE (r.a)

İshak b. Abdillâh ve Enes b. Malik'in ninesidir. Enes b. Malik, ninesi Müleyke'den hadis rivâyet etmiştir.⁷⁰⁴

MÜLEYKE (r.a)

Habbab b. el-Eret'in hanımıdır. el-Menhel b. Amr, O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁷⁰⁵

MÜLEYKE (r.a)

es-Saib b. el-Akra' es-Sekafiyye'nin annesidir. es-Saib, annesinden hadis rivâyet etmiştir.⁷⁰⁶

⁷⁰⁰ İbnü'l- Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 275.

⁷⁰¹ İbn Hacer, el-İsabe, VIII, 139.

⁷⁰² İbn Hacer, a.g.e., VIII, 139.

⁷⁰³ Ahmad b. Hanbel, a.g.e., VI, 463.

⁷⁰⁴ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXV, 132.

⁷⁰⁵ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 136; İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 264.

⁷⁰⁶ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 270.

MÜLEYKE bnt AMR et-SADİYYE (r.a)

Bazıları sahabi olduğunu, bazıları da tabiundan olduğunu söylemişlerdir. el-Mü'cemü'l-Kebîr'deki hadis sayısı birdir.⁷⁰⁷

NEFİSE bnt ÜMEYYE (r.a)

O'ndan Ümmü Sad bnt Sa'd b. er-Rubeyya', hadis rivâyet etmiştir.⁷⁰⁸

NESİBE bnt KA'B (r. a)

Künyesi, Ümmü Umâre (Ammare)'dir. Abdullah b. Zeyd'in annesidir. Meşhur sahabiyyedir.⁷⁰⁹ Rasûlullah'tan hadis rivâyet etmiştir.⁷¹⁰ O'ndan İbnü Abbas'ın kölesi İkrime hadis rivâyet etmiştir.⁷¹¹ Müsnedü Ahmed'de beş⁷¹² el-Mu'cemü'l – Kebîr'de altı,⁷¹³ Abd b. Humeyd'in Müsned'inde bir⁷¹⁴ hadis geçmektedir.

NESİBE bnt KA'B BİNTÜ'L –HARİS (r.a)

Künyesi Ümmü Atiyye'dir. Meşhur bir sahabiyyedir.⁷¹⁵ O'ndan Abbad b. Kayyim, kölesi Leylâ, İkrime el-Haris b. Ümmü Said b. er-Rubeyy',⁷¹⁶ Muhammed b. Sirin, kızkardeşi Hafsâ b. Sirin, Abdülmelik b. Umeyr, Ali b. el-Efmer, Hafsâ,⁷¹⁷ Muhammed b. Sirin, kızkardeşi Hafsâ b. Sirin, Abdülmelik b. Umeyr, Ali b. el-Efmer, Hafsâ, hadis rivâyet etmişlerdir.⁷¹⁸ Hadisleri Sünen-i erbeadadır.⁷¹⁹ O'ndan

⁷⁰⁷ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXV, 42.

⁷⁰⁸ et-Taberânî, a.g.e., XXV, 43.

⁷⁰⁹ et-Taberânî, a.g.e., XXV, 30.

⁷¹⁰ İbnü'l- Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 283.

⁷¹¹ Abd b. Humeyd, el-Müsned, II, 556.

⁷¹² İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 73.

⁷¹³ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII,270.

⁷¹⁴ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 270.

⁷¹⁵ İbn Hacer, Takribü't-Takrîb, II, 530.

⁷¹⁶ İbn Hacer, el-İsabe, VIII, 141; İbn Sad, et-Tabakat, a.g.e., VIII, 412.

⁷¹⁷ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 368; İbn Sa'd a.g.e., VIII, 455.

⁷¹⁸ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 368; İbn Sa'd a.g.e., VIII, 455.

⁷¹⁹ İbn Hacer, a.g.e., VIII,141; İbn Sad, a.g.e., VIII, 412.

Müsnedü Ahmed'de on üç,⁷²⁰ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de seksen beş⁷²¹ hadisi geçmektedir.

NESİKE bnt el-CÜLAS (r.a)

O'ndan Habibe bnt Sem'an hadis rivâyet etmiştir.⁷²²

en-NEVVAR bnt SARMA (r.a)

Nebi'den (s.a.s) hadis rivâyet etmiştir.⁷²³ O'ndan da Ümmü Sa'd bnt Es'ad b. Zürara⁷²⁴ ve eflah b. Humejd babasından O da en-Nevvar'dan (r.a) hadis rivâyet etmiştir.⁷²⁵

NU'MA bnt CAFER b. EBİ TALİB (r.a)

Rivâyet ettiği hadis sayısı bir tanedir.⁷²⁶

NUSEYBE bnt el- HARİS (r.a)

O'ndan Hafsa b. Sirin hadis rivâyet etmiştir. Ümmü atiyye mi, yoksa Ümrnü umare mi olduğu hususunda ihtilaf edilmiştir. Ümmü Atiyye'den Muhammed b. sirin Ümmü umare'den, Abdurrahman b. Abdullah b. Ebi Sa'sa ve el-Haris İbni Abdillah b. Kab ve bu kişilerin dışındaki kişilerde hadis rivâyet etmiştir.⁷²⁷

⁷²⁰ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 407-409.

⁷²¹ et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXV, 144.

⁷²² İbn Hacer, el-İsabe, VIII, 141; İbnü'l- Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 281.

⁷²³ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 144.

⁷²⁴ İbn Hacer, a.g.e., III, 144; İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 283.

⁷²⁵ İbn Sad, et-Tabakat, VIII, 412.

⁷²⁶ İbn Sad, a.g.e., VIII, 471.

⁷²⁷ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 280.

NÜSEYKE (r.a)

Abdullah b. Ebi İbni Selül'ün cariyesidir. Cabir,⁷²⁸ Osman b. Affan O'ndan hadis rivâyet etmişlerdir.

NÜSEYLE (r.a)

Künyesi Ümmü Amr b. Cülasdır. Rivâyet ettiği hadis sayısı bir olarak geçmektedir.⁷²⁹

NÜVEYLE bnt ESLEM (r.a)

İsminin Nüveyle ve Tüveyle olup olmadığı hususunda ihtilaf vardır. Usdü'l-Gâbede⁷³⁰ Nüveyle bnt Eslem olarak, el-Mu'cemü'l-Kebîr'de ise Tüveyle bnt Eslem⁷³¹ ve Nüveyle bnt Müslim olarak geçmektedir. İbrahim b. Cafer babasından O'da babasının annesi Tüveyle bnt Eslem'den hadis rivâyet etmiştir.⁷³² el-Mu'cemü'l-Kebîr'de, Tüveyle⁷³³ ve Nüveyle⁷³⁴ isimleriyle birer hadisi geçmektedir.

RACÂ el-ĞANEVİYYE (r.a)

Muhammed b. Sirin O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁷³⁵

RADVÂ bnt KA'B (r.a)

Said b. Beşir, Katâde'den O'da Radvâ bnt Kab'dan hadis rivâyet etmiştir.⁷³⁶

⁷²⁸ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 265.

⁷²⁹ et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXV, 44.

⁷³⁰ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 284.

⁷³¹ et-Taberânî, a.g.e., XXV, 207.

⁷³² İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 284; İbn Hacer, el-İsabe, VIII, 546.

⁷³³ et-Taberânî, a.g.e., XXV, 207.

⁷³⁴ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 109.

⁷³⁵ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 110.

⁷³⁶ et-Taberânî, a.g.e., XXV, 279.

RAHMA (r.a)

Rivâyet ettiği hadis sayısı bir olarak geçmektedir.⁷³⁷

RAİDA bnt ABDİLLAH es-SEKAFİYYE (r.a)

Abdullah b. Mes'ud'un (r.a) hanımıdır.⁷³⁸ O'ndan erkek kardeşi, Abdullah b. Abdillâh es-Sekafî⁷³⁹ ve Urve hadis rivâyet etmiştir.⁷⁴⁰ Rivâyet ettiği hadis sayısı dört olarak geçmektedir.⁷⁴¹

RAİDA bnt SÜFYAN el-HÜZAIYYE (r.a)

O'ndan kızı Aişe bnt Kudame hadis rivâyet etmiştir.⁷⁴² Rivâyet ettiği hadis sayısı bir olarak geçmektedir.⁷⁴³

RAMİŞE bnt AMR (r.a)

Rivâyet ettiği hadis sayısı bir olarak geçmektedir.⁷⁴⁴ Hz. Aişe'den hadis rivâyet etmiştir.⁷⁴⁵

RAVZA (r.a)

Rivâyet ettiği hadis sayısı bir olarak geçmektedir.⁷⁴⁶

⁷³⁷ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXV, 263.

⁷³⁸ İbn Hacer, el-İsabe, VII, 661; İbnü'l- Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 121.

⁷³⁹ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 121.

⁷⁴⁰ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 121.

⁷⁴¹ et-Taberânî, a.g.e., XXV, 263.

⁷⁴² İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 105.

⁷⁴³ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 261.

⁷⁴⁴ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 276; İbn Hacer, a.g.e., VII, 656; İbn Hacer, Takribü't-Tehzîb, II, 23.

⁷⁴⁵ İbn Hacer, a.g.e., II, 523.

⁷⁴⁶ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 279.

REYHANE UHRA (r.a)

O'ndan Amir b. Abdillab b. ez-Zübeyr hadis rivâyet etmiştir.⁷⁴⁷

RAZİNE (r.a)

Nebi'nin (s.a.s) hanımı Safiyye'nin (r.a) hizmetçisidir. Rivâyet ettiği hadis sayısını üç olarak tespit ettik.⁷⁴⁸

RAZİNE (r.a)

Rasûlüllah'ın (s.a.s) hizmetçisidir. İsmi, et-Tabakatta Rüzeyne olarak geçmektedir. O'ndan kızı Emetüllah bnt Razine hadis rivâyet etmiştir. Hadisleri Basra ehlinin yanındadır.⁷⁴⁹

er-RÜBEYYİ' bnt MUAVVİZ b. AFRA el-ENSARİYYE en-NECCARİYYE (r.a)

Sahâbe'nin küçüklerindendir.⁷⁵⁰ Medine ehli O'ndan hadis rivâyet etmişlerdir.⁷⁵¹ O'ndan, Ebû ubeyde b. Muhammed, Ebû Huseyn Halid b. Zekevan Abdullah b. Muhammed b. Ukayr, hadis rivâyet etmiştir.⁷⁵² Müsnedü Ahmed'de geçen hadis sayısı on dört tanedir.⁷⁵³ el-Mü'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı otuz ikidir.⁷⁵⁴ Müsnedü Abd b. Humejd'de ise bir rivâyeti bulunmaktadır.⁷⁵⁵

⁷⁴⁷ İbn Hacer, el-İsabe, VII, 662.

⁷⁴⁸ et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXIV, 277.

⁷⁴⁹ İbnü'l- Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 110; İbn Sa'd, et-Tabakat, VIII, 311.

⁷⁵⁰ İbn Hacer, Takribü't-Tehzib, II, 523.

⁷⁵¹ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 107.

⁷⁵² İbn Sa'd, et-Tabakat, VIII,448.

⁷⁵³ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 358-360.

⁷⁵⁴ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 265.

⁷⁵⁵ Abd b. Humejd, el-Müsned, II, 565.

er-RUBEYYİ' bnt en-NADR el-ENSARİYYE el-HAZRECİYYE (r.a)

Enes b. Malik'in (r.a) halasıdır. Sahabiyattandır. Enes, cihad hakkında O'ndan hadis rivâyet etmiştir. Sahih-i Müslim'de geçmektedir.⁷⁵⁶ Rivâyet ettiği hadis sayısı el-Mü'cemü'l-Kebîr'de iki tanedir.⁷⁵⁷

RUFEYDE (r.a)

et-Takrib'te hadis rivâyeti eden hanım sahadisler arasında geçmektedir.⁷⁵⁸

RUKAYKA bnt EBİ SAYFİ b. ABDİ MENAF (r.a)

Annesi Hale, Temadır bnt Kelde bnt Abdî Menaf b. Abdî'd-dar b. Kusayy'dır. Rivâyet ettiği hadis sayısını bir olarak tespit ettik.⁷⁵⁹

RUKAYKA bnt KA'B el-ESLEMİYYE (r.a)

Abdî Rabbih ibni el-Hakem Rukayka'nın kızından O'da annesinden,⁷⁶⁰ Mahreme b. Nevfel, annesi Rukayka'dan, Ümmü Bekr bnt el-Misver babasından O'da Rukayka'dan hadis rivâyet etmiştir.⁷⁶¹ Ebû Nuaym ve Ebû Musa, O'nun hadislerini tahrir etmişlerdir.⁷⁶² Rivâyet ettiği hadis sayısı bir olarak geçmektedir.⁷⁶³

SAFİYYE bnt UBEYD b. MESUD es-SEKAFİYYE (r.a)

İbnü Ömer'in hanımıdır. O'nun idrakının olduğunu söyleyenler olduğu gibi, Darekutnî ve bazı kişiler, O'nun ikinci tabakadan sıkâ bir râvi olduğunu

⁷⁵⁶ İbn Hacer, Takribü't-Tehzîb, II, 523.

⁷⁵⁷ et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXIV, 262.

⁷⁵⁸ İbn Hacer, el-İsabe, VII, 523.

⁷⁵⁹ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 259.

⁷⁶⁰ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 15.

⁷⁶¹ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 111.

⁷⁶² İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 222-223.

⁷⁶³ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 111.

söylemişlerdir.⁷⁶⁴ İbn Abdi'l-berr ve İbnü Mende O'nun sahâbe olduğunu ve Hz. Peygamber (s.a.s) idrak ettiğini söylemişlerdir.⁷⁶⁵ Nafi, O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁷⁶⁶

SAFİYYE bnt el-HARİS b. TALHA el-ABDARİYYE (r.a)

Sahabiyyedir. Hz Aişe'den (r.a) rivâyeti vardır. İbn Hibban O'nu tabiünden saymaktadır.⁷⁶⁷

SAFİYYE bnt ÖMER (r.a)

Rivâyet ettiği hadis sayısı bir tanedir.⁷⁶⁸

SAİBE (r.a)

O'ndan Tark b. Abdirrahman "kadınların tarihi" hakkında hadis rivâyet etmiştir.⁷⁶⁹

SU'DA bnt KUMAME (r.a)

Ümmü Seleme'den hadis rivâyet etmiştir.⁷⁷⁰

SAFİYYE (r.a)

Rasûlullah'ın (s.a.s) hizmetçisidir. O'ndan Emetullah bnt Razine, Kusuf hakkında merfu olarak hadis rivâyet etmiştir. Ebû Ömer, Muhtasar olarak bu hadisi tahrir etmiştir.⁷⁷¹

⁷⁶⁴ İbn Hacer, Takribü't-Tehzîb, II, 525.

⁷⁶⁵ İbn Hacer, el-İsabe, XXII, 431.

⁷⁶⁶ İbnü'l- Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 174.

⁷⁶⁷ İbn Hacer, Takribü't-Tehzîb, II, 525.

⁷⁶⁸ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXIV, 324.

⁷⁶⁹ İbn Hacer, el-İsabe, VII, 690; İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 137.

⁷⁷⁰ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 141.

⁷⁷¹ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 172.

SAFİYYE (SAHÂBEDEN BİR KADIN) (r.a)

Hadisleri kufe ehlinin yanındadır. O'ndan Müslim b. Sofvan ve İshak b. Abdullah b. el-Haris hadis rivâyet etmiş, Ebû Ömer O'nun hadislerini tahrir etmiştir.⁷⁷²

SAFİYYE bnt ABDÜLMUTTTÂLİB (r.a)

Resullulah'tan (s.a.s) hadisler rivâyet etmiştir.⁷⁷³ Urve, O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁷⁷⁴ el-Mü'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı birdir.⁷⁷⁵

SAFİYYE bnt BÜCEYR (r.a)

Zemzem suyu içmek hakkında Rasûlüllah'tan (s.a.s) hadis rivâyet etmiştir.⁷⁷⁶ Hz. Aişe'den ve başka sahâbîlerden hadis rivâyet etmiştir. Buhari'de rivâyetleri geçmektedir. Darekutnî, O'nun ıdrakını kabul etmemektedir.⁷⁷⁷ O'nun hadislerimin sıhhati hususunda ihtilaf edilmiştir. O'ndan, Ubeydullah b. Abdullah b. Ebi Sevr, Meymun b. Mihran,⁷⁷⁸ Hz. Peygamber'in hanımlarından Safiyye ve O'nun dışındaki bazı hanımları ve daha birçok kişi hadis rivâyet etmiştir.⁷⁷⁹ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de rivâyet ettiği hadis sayısı beş olarak geçmektedir.⁷⁸⁰

SAMİYYE el-LEYSİYYE (r.a)

Rivâyet ettiği hadis sayısı dört tanedir.⁷⁸¹

⁷⁷² İbnü'l- Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 175.

⁷⁷³ İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 42.

⁷⁷⁴ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 174.

⁷⁷⁵ et-Taberânî, , el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXIV, 319.

⁷⁷⁶ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 168.

⁷⁷⁷ İbn Hacer, Takribü't-Takrîb, II, 525.

⁷⁷⁸ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 172.

⁷⁷⁹ İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 470.

⁷⁸⁰ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 322.

⁷⁸¹ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 331.

es-SAMMÂ bnt BÛSR el-MAZİNİYYE (r.a)

Kendisine, Büheyme, es-Samma, Uhtu's-Samma (Samma'nın kızkardeşi), Hüceyme, Cüheyme, de denilmektedir. Ebû Ömer, O'nun Nebî'den (s.a.s) hadis rivâyet ettiğini söylemiştir.⁷⁸² O'ndan erkek kardeşi Abdullah⁷⁸³ b. Büsr⁷⁸⁴ ve kız kardeşinin oğlu Abdullah⁷⁸⁵ zikredilmektedir. Nesâî⁷⁸⁶ ve Ebû Ömer⁷⁸⁷ O'nun hadislerini tahrir etmiştir. Müsnedü Ahmed'de geçen hadis sayısı üç tanedir.⁷⁸⁸ el-Mü'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı ise yedi olarak geçmektedir.⁷⁸⁹

SEDİSE el-ENSARİYYE (r.a)

Hafsâ bnt Ömer'in (r.a) hizmetçisidir. Rivâyet ettiği hadis sayısı bir olarak geçmektedir.⁷⁹⁰ Salim O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁷⁹¹

SEHLE bnt ASİM b. ADIYY el- ENSARİYYE (r.a)

O'ndan torunu, Abdurrahman b. Avf (r.a) hadis rivâyet etmiştir.⁷⁹² Rivâyet ettiği hadis sayısı bir olarak geçmektedir.⁷⁹³

SEHLE bnt es-SADİ (r.a)

O'ndan, Abdullah b. Hubeyr hadis rivâyet etmiştir.⁷⁹⁴

⁷⁸² İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 539.

⁷⁸³ İbn Hacer, a.g.e., VII, 539.

⁷⁸⁴ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 539.

⁷⁸⁵ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 76.

⁷⁸⁶ İbn Hacer, a.g.e., VII, 539.

⁷⁸⁷ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 42.

⁷⁸⁸ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 368.

⁷⁸⁹ Bkz. İsmi, es-Samma uhtü Büsr Olarak Geçmektedir. et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXIV, 324.

⁷⁹⁰ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 305.

⁷⁹¹ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 139.

⁷⁹² İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 155.

⁷⁹³ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 292.

⁷⁹⁴ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII,153.

SEHLE bnt SEHL (r.a)

O'ndan Abdullah b. Hübeyra,⁷⁹⁵ Zührî,⁷⁹⁶ hadis etmiştir.

SEHLE bnt SÜHEYL b. AMR (r.a)

Ebû Huzeyfe'nin (r.a) hanımıdır. Müsnedü Ahmed'de geçen hadis sayısı bir tanedir.⁷⁹⁷ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de ise iki tane rivâyeti bulunmaktadır.⁷⁹⁸

SELAME (r.a)

Hiz. Peygamber'in (s.a.s) oğlu İbrahim'in süt annesidir. O'ndan Enes b. Malik (r.a) hadis rivâyet etmiştir.⁷⁹⁹

SELAME ed-DABBİYYE (r.a)

O'ndan Ümmü Davut el-Vabişiyye hadis rivâyet etmiştir. O'nun hadisi Abdullah b. Davut el-Huribi'nin yanındadır. Ebû Ömer, İbnü Mende ve Ebû Nuaym O'nun Selame el-Vebişiyye olduğunu söylemişler ve O'ndan Abdullah b. Davut el-Huribi'nin, Ümmü Davud'dan, O'nun da Seleme'den hadis rivâyet ettiğini söylemişlerdir.⁸⁰⁰

SELAME bnt el-Hurr el- EZDİYYE (el-CU'FİYYE)⁸⁰¹

Sahabiyyedir.⁸⁰² Rasûlullah'tan (s.a.s) bir çok hadis rivâyet etmiştir. ebü Bekr b. Ebi

⁷⁹⁵ İbnü'l- Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 154.

⁷⁹⁶ İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 281.

⁷⁹⁷ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 356.

⁷⁹⁸ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 292.

⁷⁹⁹ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 144.

⁸⁰⁰ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 145.

⁸⁰¹ Nisbesi, el-Uzariyye olarak da geçmektedir.Bkz. İbn Hacer, Takribü't-Tehzîb, II, 525; Abd b. Humeyd, el-Müsned, II, 556; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXIV, 310.

⁸⁰² İbn Hacer, a.g.e., II, 525.

Asım⁸⁰³ ve Ufeyle O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁸⁰⁴

SELAME bnt MA'KIL el-KAYSIYYE (r.a)

Nisbesinin el-Ensariyye olduğu da söylenmektedir. Sahabiyye'dir ve hadis vardır. Takrib'de geçen hadis sayısı sayısı bir tanedir.⁸⁰⁵ Müsnedü Ahmed⁸⁰⁶ ve el-Mü'cemü'l-Kebîr'de birer hadisi geçmektedir.

SELMA (r.a)

Resullullah'ın hizmetçisidir. Torunu (oğlunun oğlu) Ubeydullah b. Ali ve Hz. Aişe O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁸⁰⁷

SELMA el- ENSARIYYE (r.a)

Muhammed b.İshak, ensardan bir adamdan, o da annesi Selma'dan hadis rivâyet etmiştir.⁸⁰⁸

SELMA el-EVDİYYE (r.a)

O'nun hadisleri Kufe ehlinin yanındadır. Sahih değildir. Ebû Ömer O'nun hadislerini muhtasar olarak tahrir etmiştir.⁸⁰⁹

SELMA bnt HAMZA (r.a)

Müsnedü Ahmed'de bir rivâyeti geçmektedir.⁸¹⁰

⁸⁰³ İbn Hacer, Takribü't-takrîb, II, 525; İbnü'l- Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 145.

⁸⁰⁴ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 145; İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 309.

⁸⁰⁵ İbn Hacer, a.g.e., II, 525.

⁸⁰⁶ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 360.

⁸⁰⁷ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXIV, 309.

⁸⁰⁸ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 146.

⁸⁰⁹ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 146.

⁸¹⁰ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 405

SELMA bnt KAYS (r.a)

O'ndan oğlu Selit b. Eyyub b. el-Hakem hadis rivâyet etmiştir.⁸¹¹ Müsnedü Ahmed'de geçen hadis sayısı iki olup,⁸¹² el-Mü'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı beş tanedir.⁸¹³

SELMA bnt NASR (r.a)

et-Taberânî, O'nun sahâbe'den olabileceğini söylemiş, Ebû Musa'nın icazet olarak haber verdiği hadisi ortaya çıkarmıştır. Bu hadise göre Asım b. Ömer b. KAtâde O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁸¹⁴

SELMA bnt UMEYS (r.a)

Esmâ bnt Umeys teyzesidir. Katâde, O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁸¹⁵

SEMRA bnt NÜHEYK (r.a)

Rivâyet ettiği hadis sayısı bir olarak geçmektedir.⁸¹⁶

SERRA bnt el- GANEVİYYE (r.a)

Sahabiyyedir ve hadis vardır.⁸¹⁷ O'ndan Rabia b. Abdurrahman el-Ganevi ve Sakine bnt el-Ca'd hadis rivâyet etmiştir.⁸¹⁸ Rivâyet ettiği hadis sayısı üç tanedir.⁸¹⁹

⁸¹¹ İbnü'l- Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 149.

⁸¹² Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 379; VI, 422 (1)

⁸¹³ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 226 (3); XXV, 99 (2).

⁸¹⁴ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 150.

⁸¹⁵ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 149.

⁸¹⁶ et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXIV, 311.

⁸¹⁷ İbn Hacer, Takribü't-Tehzîb, II, 524; İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 310.

⁸¹⁸ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 140; İbn Sa'd, a.g.e., VIII, 310.

⁸¹⁹ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 307.

SEVADE bnt MİSRAH el-KİNDİYYE (r.a)

O'ndan, Urve b. Feyruz hadis rivâyet etmiştir.⁸²⁰ Rivâyet ettiği hadis sayısı bir olarak geçmektedir.⁸²¹

es-SEVDA bnt ASIM b. HALİD b. DIRAR b. ABDİLLAH (r.a)

O'ndan, Ümmü Asım hadis rivâyet etmiştir.⁸²² Rivâyet ettiği hadis sayısı iki olarak geçmektedir.⁸²³

SEVDA el-KURASHİYYE (r.a)

Şehr b. Havşeb, İbnü Abbas'tan O'da Sevde'den (r.a) hadis rivâyet etmiştir.⁸²⁴

SİRİN (r.a)

Mariye'nin (r.a) kız kardeşidir.⁸²⁵ O'ndan oğlu Abdullah hadis rivâyet etmiştir.⁸²⁶ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı iki tanedir.⁸²⁷

SÜBEY'A bnt HABİB (r.a)

O'ndan Sabit b. el-Benani hadis rivâyet etmiştir.⁸²⁸

⁸²⁰ İbnü'l- Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 156.

⁸²¹ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXIV, 311.

⁸²² İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 157.

⁸²³ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 303.

⁸²⁴ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 156.

⁸²⁵ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 306.

⁸²⁶ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 160.

⁸²⁷ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 306.

⁸²⁸ İbn Hacer, Takribü't-Tehzîb, II,524.

SÜBEY'A bnt el-ESLEMİYYE (r.a)

Sa'd b. Havle'nın hanımıdır. Sahabiyyedir, hadis rivâyet etmiştir.⁸²⁹ O'ndan, Medine'nin ve Küfe'nin Fukahası⁸³⁰ ve Abdullah b. Ömer⁸³¹ hadis rivâyet etmiştir. Müsnedü Ahmed'de⁸³² geçen hadis sayısı dört el-Mücemü'l-Kebîr'de⁸³³ geçen hadis sayısı ise on tanedir.

SÜBEY'A el-KURAFİYYE (r.a)

O'ndan, Hz. Aişe hadis rivâyet etmiştir.⁸³⁴

SU'DA (r.a)

Torunu, Ebi Bekr b. Abdullah, O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁸³⁵ rivâyet ettiği hadis sayısı bir tanedir.⁸³⁶

SU'DA bnt AVF⁸³⁷ el-MERİYYE (r.a)

Talha b. Ubeydillah (r.a) hanımıdır. Sahabiyyedir.⁸³⁸ İbnü Hibban, O'nu Tabiün tabakasında zikretmiştir.⁸³⁹ O'ndan Yahya b. Talha, Züfer b. Ukayl, Muhammed b. Imran b. Talha hadis rivâyet etmiştir.⁸⁴⁰ rivâyet ettiği sayısı bir tanedir.⁸⁴¹

⁸²⁹ İbn Hacer, el-İsabe, VII, 690.

⁸³⁰ İbnü'l- Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 137.

⁸³¹ İbn Hacer, Takribü't-Tehzib, II, 524.

⁸³² Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 432.

⁸³³ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 293.

⁸³⁴ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 138.

⁸³⁵ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 141.

⁸³⁶ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXIV, 304.

⁸³⁷ Bkz. İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 141; İsmi Su'da bnt Amr Olarak Geçmektedir.

⁸³⁸ İbn Hacer, Tehzibü't-Tehzib, II, 424.

⁸³⁹ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 141.

⁸⁴⁰ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 304.

⁸⁴¹ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 144.

SUKEYNE (r.a)

O'ndan, kölesi Ebü Salih hadis rivâyet etmiştir ve O'nun hadislerini İbnü Mende ve Ebü Nuaym muhtasar olarak tahrir etmiştir.⁸⁴²

SUKEYNE bnt EBİ VAKKAS (r.a)

O'ndan Ümmü'l -Hakem (r.a) hadis rivâyet etmiştir.⁸⁴³

SÜMEYTE el-LEYSİYYE (r.a)

Sahabiyyedir ve Medine'nin fazileti ile ilgili hadis rivâyet etmiştir.⁸⁴⁴ O'ndan Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe, Safiyye bnt Ebi Ubeyd, hadis rivâyet etmiştir.⁸⁴⁵ Rivâyet ettiği hadis sayısı dört tanedir.

ŞEMMÜS bnt en-NU'MAN b. AMİR b. MÜCEMMA' el-ENSARİYYE (r.a)

Asım b. Süveyd b. Amir, babası Süveyd'den O da, Şemmüs'den (r.a) hadis rivâyet etmiştir.⁸⁴⁶ Rivâyet ettiği hadis sayısı iki olarak geçmektedir.

eş-ŞİFA bnt ABDİLLAH b. ABDİ ŞEMS el-ADEVİYYE el-KURAFİYYE (r.a)

Sahabiyyedir ve hadis rivâyet etmiştir.⁸⁴⁷ O'ndan, Ebü Seleme b. Abdirrahman Süleyma b. Ebi Hasme'nin iki oğlu Ebü Bekr ve Osman⁸⁴⁸ hadis rivâyet etmişlerdir. O'nun hadislerini İbnü Mende ve Ebü Ömer, muhtasar olarak tahrir etmişlerdir.⁸⁴⁹

⁸⁴² İbnü'l- Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 143.

⁸⁴³ İbn Hacer, Takribü't-Tehzib, II, 526.

⁸⁴⁴ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 176.

⁸⁴⁵ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXIV, 331.

⁸⁴⁶ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 166.

⁸⁴⁷ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 317.

⁸⁴⁸ İbn Hacer, Takribü't-Tehzib, II, 525.

⁸⁴⁹ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 163.

Müsnedü Ahmed'de üç,⁸⁵⁰ el-Mü'cemü'l-Kebîr'de on dört,⁸⁵¹ Müsnedü Abd b. Humejd'de bir⁸⁵² hadisi geçmektedir.

TEMADIR el-ABDARİYYE eş-ŞEBBİYYE (r.a)

O'ndan, Safiyye bnt Şeybe,⁸⁵³ Ömer b. Ebi Seleme babasından O da ninesi Tema'dır⁸⁵⁴ bintü'l-Esbağ el-Kelbiyye'den, Humejd b. Abdirrahman annesi Temadır'dan, Ümmü Külsüm ninesi Temadır'dan hadis rivâyet etmiştir.⁸⁵⁵ O'nun hadislerini İbnü Ebi⁸⁵⁶ Asım, Ukaylî ve İbnü Mende, el-Müsenna b. Amr tarikiyle tahrir etmişlerdir.⁸⁵⁷

TEMELLÜK (r.a)

Rivâyet ettiği hadis sayısı bir olarak geçmektedir.⁸⁵⁸

UKANA (UKASA) bnt EBİ SUFRA (r.a)

Hışam b. Ebi'ş-Şa'sa'dan O da Ukana'dan hadis rivâyet etmiştir.⁸⁵⁹

UKAYLE bnt UBEYD b. el- HARİS el-ATVARİYYE (r.a)

Kızı, Hacce bnt Kurayd O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁸⁶⁰ Hadisleri Musa b. Ukbe'nin yanındadır. İsmi, el-İsabe'de Ufeyle bnt Atik el-Atik olarak geçmektedir.⁸⁶¹ Rivâyet ettiği hadis sayısını bir olarak tespit ettik.⁸⁶²

⁸⁵⁰ İbnü'l- Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 162.

⁸⁵¹ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 163.

⁸⁵² Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 372.

⁸⁵³ et-Taberânî, el-Mü'cemu'l-Kebîr, XXIV, 312.

⁸⁵⁴ Abd b. Humejd, el-Müsned, II, 566.

⁸⁵⁵ İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 544.

⁸⁵⁶ İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 299.

⁸⁵⁷ İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 541.

⁸⁵⁸ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 206.

⁸⁵⁹ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 198.

⁸⁶⁰ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 198; İbn Hacer, a.g.e., VIII, 28.

⁸⁶¹ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 28.

⁸⁶² et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 342.

ÜMAME (r.a)

Hadisleri, Said b. Mansur'un Süneni'nin sonundadır.⁸⁶³

ÜMAME bnt EBİL –HAKEM el-GIFARİYYE SÜBEY'A bnt HABİB (r.a)

O'na Amme de denilmektedir. Oğlu Hakim, O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁸⁶⁴

ÜMEYME (r.a)

Rasûlüllah'ın (s.a.s) hizmetçisidir. Hadislerini Şam halkı rivâyet etmiştir.O'ndan Cubeyr b. Nüfeyr el-Hadramî hadis rivâyet etmiştir.⁸⁶⁵ Rivâyet ettiği bir hadis şerifi tespit edebildik.⁸⁶⁶

UMEYME bnt KAYS b. EBİ'S-SALT el-GIFARİYYE (r.a)

Bir diğer adı, Emetü bnt Ebi'l-Hakem'dir. O'nun hadis rivâyet edip etmediğinde ihtilaf edilmiştir.⁸⁶⁷ İbnü Sa'd, O'nun hayz hakkındaki hadisini zikretmiştir.⁸⁶⁸ Vâkidî de, kızkardeşi Ümmü Ali bnt Ebi'l-Hakem'in, Ümmye bnt Kays'dan hadis rivâyet ettiğini bildirmiştir.⁸⁶⁹ İbnü Abdil-Berr, el-İstiabta, O'nun, Hz. Peygamberden kader hakkında hadis rivâyet ettiğini söylemiştir. Ayrıca Benü Gıfardan bir kadın O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁸⁷⁰

⁸⁶³ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 506.

⁸⁶⁴ İbn Hacer, a.g.e., VII, 526.

⁸⁶⁵ İbnü'l- Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 26.

⁸⁶⁶ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXIV, 190.

⁸⁶⁷ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 31; İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 515.

⁸⁶⁸ İbn Hacer, a.g.e., VII, 515.

⁸⁶⁹ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 31; İbn Hacer, Tehzibü't Tehzîb, XII, 402. Bkz. Ümeyye bnt Ebi's –Salt olarak geçmektedir.

⁸⁷⁰ İbn Hacer, a.g.e., VII, 515.

ÜMEYME bnt en-NECCAR el-ENSARİYYE (r.a)

İbnü'l-Esir, İbnü Sa'dın, Ümeyme bnt en-Ne(c.c.)ar'ı (r.a), Rasûlüllah'ın hanımlardan hadis rivâyet eden fakat kendisinden rivâyet etmeyen kadınlar arasında zikretmekte olduğunu söyler ve bu hadisi İbnü Cüreyc tarikiyle sevkeder.⁸⁷¹

ÜMEYME bnt RUKAYKA bnt SAFİ b. HAŞİM b. ABDİ MENAF (r.a)

Hiz. Hatice, Ümeyme'nin (r.a) teyzesi olmaktadır.⁸⁷² Sahabiyye olup, Nebi'den (s.a.s) beyat konusunda hadis rivâyet etmiştir.⁸⁷³ O'ndan Muhammed b. el-Münkedir ve kızı Hukeyme, hadis rivâyet etmişlerdir.⁸⁷⁴ O'nun hadislerini Tirmizi ve onun dışındaki kişiler İbnü Uyeyne'nin, Muhammed b. el-Münkedir'den rivâyet ettiği tarikle, vermişlerdir. Malik, İbnü Hibban İbnül-Münkedir'den,⁸⁷⁵ Darekütne'de başka bir vecihle tahrir etmişlerdir.⁸⁷⁶ İki tane hadisi et-Takribte,⁸⁷⁷ beş hadisi, Müsnedü Ahmed'de,⁸⁷⁸ dokuz hadisi, el-Mu'cemü'l-Kebîr'de⁸⁷⁹ geçmektedir.

UMEYRA bnt SEHL b. RAFİ (r.a)

Babasının iki sa' sadaka vermek hakkında kıssasını rivâyet etmiştir.⁸⁸⁰ İbn Hacer, İbnü Mende'nin Said b. Osman el-Belva, ninesi, Umeyra bnt Sehl'den hadis rivâyet etmiştir.⁸⁸¹

⁸⁷¹ İbn Hacer, Takribü't Tehzîb, II,520; İbn Sad, et-Tabakât, VII,255; Rukayka bnt Huveylidin kızıdır.

⁸⁷² İbn Hacer, el-İsâbe, VII,510; İbn Hacer, Takribü't Tehzîb, II,520; İbn Sad, a.g.e. VII,256.

⁸⁷³ İbn Sad, a.g.e. VII,256.

⁸⁷⁴ İbn Sad, et-Tabakât, VII,256.

⁸⁷⁵ İbn Hacer, el-İsâbe, VII,511

⁸⁷⁶ İbn Hacer, Takribü't-Tehzîb, II,520.

⁸⁷⁷ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI,356-357.

⁸⁷⁸ et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXIV,186-187.

⁸⁷⁹ et-Taberânî, a.g.e., XXIV,186-187.

⁸⁸⁰ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII,207.

⁸⁸¹ İbn Hacer, a.g.e., VII,38

UMEYRA bnt MES'UD (r.a)

O'ndan torunu, Ca'fer b. Mahmud hadis rivâyet etmiştir.⁸⁸² rivâyet ettiği hadis sayısı bir tanedir.⁸⁸³

ÜMMÜ ABDİL- HUMEYD (r.a)

Rafi b. Hadic'in (r.a) hanımıdır. O'ndan torunu, Yahya b. Abdî'l-Humeyd hadis rivâyet etmiştir.⁸⁸⁴ Müsnedü Ahmed'de" imraetü Rafi b. Hadic olarak bir hadisi geçmektedir.⁸⁸⁵

ÜMMÜ ABDİLLAH b. EBİ MÜLEYKE (r.a)

İsmi Meymune'dir. Resululah'tan (s.a.s) hadis rivâyet etmiştir.

ÜMMÜ ABDİLLAH b. EVS (r.a)

Şeddad b. Evs'in (r.a) kızkardeşidir.⁸⁸⁶ Damra bnt Habib, O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁸⁸⁷ Rivâyet ettiği hadis sayısı bir tanedir.⁸⁸⁸

ÜMMÜ ABDİLLAH b. BÜSR (r.a)

O'ndan oğlu Abdullah b. Büsr hadis rivâyet etmiştir.⁸⁸⁹

⁸⁸² İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 140; İbnü'l- Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 209.

⁸⁸³ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 341.

⁸⁸⁴ İbn Hacer, a.g.e., VII, 54; İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 362.

⁸⁸⁵ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 378-379.

⁸⁸⁶ İbn Hacer, Takribü't-Tehzib, II, 534

⁸⁸⁷ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXV, 174.

⁸⁸⁸ İbn Hacer, a.g.e., VII, 250; İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 359.

⁸⁸⁹ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXV, 174.

ÜMMÜ ABDİLLAH b. MES'UD (r.a)

Rivâyet ettiği hadis iki olarak geçmektedir.⁸⁹⁰

ÜMMÜ ABDİLLAH b. UNEYS (r.a)

Ka'b b. Malik'in (r.a) hanımıdır. Oğlu Abdullah b. Uneys O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁸⁹¹

ÜMMÜ ABDİLLAH bnt NEBİH b. el- HACCAC (r.a)

O'ndan oğlu Abdullah b. Amr (r.a) hadis rivâyet etmiştir.⁸⁹²

ÜMMÜ ABDİLLAH ed- DEVSİYYE (r.a)

O'nun hadislerini ez-Zührî rivâyet etmiştir.⁸⁹³

ÜMMÜ ABDİRRAHMAN bnt EBİ SAİD el-HUDRİ (r.a)

Hind bnt Sa'd b. İbrahim b. Ebi Said el-Hudrî, halasından hadis rivâyet etmiştir.⁸⁹⁴

ÜMMÜ ABDİRRAHMAN b. TARIK b. ALKAME (r.a)

O'ndan oğlu Abdurrahman b. Tarık hadis rivâyet etmiştir.⁸⁹⁵ Müsnedü Ahmed'de üç hadisi geçmektedir.⁸⁹⁶

⁸⁹⁰ İbn Hacer, Takribü't-Takrib, II, 534.

⁸⁹¹ İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 253; İbnü'l- Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 358.

⁸⁹² İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 361.

⁸⁹³ İbn Hacer, a.g.e., VII, 252; İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 359.

⁸⁹⁴ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 362.

⁸⁹⁵ İbn Hacer, a.g.e., VII, 255; İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 362.

⁸⁹⁶ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 436.

ÜMMÜ ABDİRRAHMAN b. ÜZEYNE (r.a)

Kufe ehlerinden Mahrace O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁸⁹⁷

ÜMMÜ ACRAD el-HUZAIYYE (r.a)

Ebû ömer, O'nun hadisini el-Müsenna b. es-Sabah'ın rivâyet ettiğini söyler ve bu kişinin cidden zayıf bir râvi olduğunu belirtir.⁸⁹⁸

ÜMMÜ AFİF en-NEHDİYYE (r.a)

O'ndan Ebü Osman en-Nehdi hadis rivâyet etmiştir.⁸⁹⁹ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de bir hadisi geçmektedir.⁹⁰⁰

ÜMMÜ AKİL (r.a)

O'ndan oğlu Akil hadis rivâyet etmiştir.⁹⁰¹

ÜMMÜ'L A'LA (r.a)

Hızam b. Hakim'in halasıdır. Sahabiyye olup, Hz. Peygamber'den (s.a.s) hadis rivâyet etmiştir.⁹⁰² O'ndan Abdümelik b. Umeyr⁹⁰³ yeğeni Hızam b. Hakim hadis rivâyet etmiştir.⁹⁰⁴ Müsnedü Abd b. Humejd de bir hadis geçmektedir.⁹⁰⁵

⁸⁹⁷ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 255; İbnü'l- Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 362.

⁸⁹⁸ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 259

⁸⁹⁹ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 262; İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 366.

⁹⁰⁰ et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXV, 168.

⁹⁰¹ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 263; İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 369.

⁹⁰² İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 535

⁹⁰³ İbn Hacer, a.g.e., II, 535; İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 375.

⁹⁰⁴ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 264; İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 375.

⁹⁰⁵ Abd b. Humejd, el-Müsned, II, 555

ÜMMÜ'L A'LA bnt el-HARİS b. SABİT b. HARİCE el-ENSARİYYE (r.a)

Sahabiyyedir ve Hz. Peygamber'den (s.a.s) hadis rivâyet etmiştir et-Takrib'te bir,⁹⁰⁶ Müsnedü Ahmed'de ise bir⁹⁰⁷ rivâyeti bulunmaktadır.

ÜMMÜ AMİR bnt KA'B el-ENSARİYYE (r.a)

Habib b. Abdirrahman hizmetçisi Leylâ O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁹⁰⁸

ÜMMÜ AMR b. SÜLEYM (r.a)

Amr b. Süleym annesinden hadis rivâyet etmiştir.

ÜMMÜ AMR (r.a)

Zübeyr b. el-Avvam'ın (r.a) hanımıdır. O'ndan Ümmü Şebib (Şübeyb) hadis rivâyet etmiştir.⁹⁰⁹

ÜMMÜ ATÂ (r.a)

Zübeyr b. el-Avvam'ın (r.a) mevlasıdır. el-Mü'cemü'l-Kebîr'de bir hadisi geçmektedir.⁹¹⁰ Zübeyr b. el-Avvam'dan (r.a) hadis rivâyet etmiştir. O'ndan da torunu Atâ b. Abdillâh hadis rivâyet etmiştir.⁹¹¹

ÜMMÜ AYYAŞ (r.a)

Rasûlüllah'ın kızı Rukiyye'nin (r.a) hizmetçisidir. Sahabiyye olup hadis rivâyet etmiştir.⁹¹² Abdül-Vahid b. Safvan, babasından o da annesinden o da ninesi Ümmü Ayyaş'tan hadis rivâyet etmiştir. ayrıca Anbese b. Said b. Ebi Ayyaş, babasından

⁹⁰⁶ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 535.

⁹⁰⁷ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 436.

⁹⁰⁸ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 247; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 357.

⁹⁰⁹ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 372.

⁹¹⁰ et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXV, 100.

⁹¹¹ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 260; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 367.

⁹¹² İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 535.

O'da (babasının annesinden) ninesinden hadis rivâyet etmiştir.⁹¹³ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de beş hadisi bulunmaktadır.⁹¹⁴

ÜMMÜ BİLAL bnt el-ESEDİYYE (r.a)

Sahâbe olduğunu söyleyenler olduğu gibi ikinci tabakadan sıkı bir rau olduğunu da söyleyenler vardır.⁹¹⁵ O'ndan oğlu Muhammed b. Ebi Yahya el-Eslemi hadis rivâyet etmiştir.⁹¹⁶ Müsnedü Ahmed'de iki⁹¹⁷ el-Mü'cemü'l-Kebîr'de⁹¹⁸ ise bir rivâyeti geçmektedir.

ÜMMÜ CEMİL bnt ABDİLLAH (r.a)

O'ndan Said b. el-Müseyyeb⁹¹⁹ ve Musa b. Ubeyde'nin kardeşi Abdullah⁹²⁰ hadis rivâyet etmiştir.

ÜMMÜ CÜNDEB el-EZDİYYE (r.a)

Ümmü Süleyman b. Amr olarak da geçmektedir.⁹²¹ Hz. Peygamber'den hadis rivâyet etmiştir. O'ndan oğlu Süleyman b. Amr b. el-Ahvas,⁹²² Abdullah b. el-Haris'in kölesi Yezid,⁹²³ Ebî Yezid hadis rivâyet etmişlerdir. et-Takrib'te bir,⁹²⁴ Müsnedü Ahmed'de beş,⁹²⁵ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de beş,⁹²⁶ Müsnedü Abd b. Humejd'de bir tane⁹²⁷ rivâyeti geçmektedir.

⁹¹³ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 271; İbnü'l- Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 374.

⁹¹⁴ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXV, 91.

⁹¹⁵ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 532.

⁹¹⁶ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 177; İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 306.

⁹¹⁷ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 368.

⁹¹⁸ et-Taberânî, a.g.e., XXV, 164.

⁹¹⁹ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 309.

⁹²⁰ İbn Hacer, el-İsabe, VIII, 181.

⁹²¹ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 310.

⁹²² İbnü'l Esir, a.g.e., VII, 346.

⁹²³ İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 306.

⁹²⁴ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 532.

⁹²⁵ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 376-379.

⁹²⁶ İbn Sa'd, a.g.e., VIII, 306.

⁹²⁷ et-Taberânî, a.g.e., XXV, 159.

ÜMMÜ'D-DAHAK bnt MES'UD el-ENSARİYYE (r.a)

O'nun hadislerini Haram b. Muhayyisa ve Sehl b. Ebi Hasme rivâyet etmiştir.^{928 929}

ÜMMÜ'D –DERDA (r.a)

Ebü'd Derda'nın (r.a) hanımıdır. İsmi Hüceyedir.⁹³⁰ Müsnedü Ahmed de rivâyet ettiği hadis sayısı altı tanedir.⁹³¹ el-Mu'cemü'l-Kebir on bir tanedir.⁹³² Müsnedü Abd. b. Humejd de ise bir hadisi geçmektedir.⁹³³

ÜMMÜ ENES (r.a)

Musa b. İmran'ın ninesidir. Musa b. O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁹³⁴

ÜMMÜ ENES el-ENSARİYYE (r.a)

Enes b. Malik'in annesi değildir.⁹³⁵ O'ndan Ümmü Sa'd, hadis rivâyet etmiştir.⁹³⁶ el-Mü'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı iki tanedir.⁹³⁷

ÜMMÜ EVS el-BEHZİYYE (r.a)

O'ndan oğlu Evs b. Halid el-Behzi hadis rivâyet etmiştir.⁹³⁸ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de bir rivâyeti geçmektedir.⁹³⁹

⁹²⁸ Abd b. Humejd, el-Müsned, II, 556.

⁹²⁹ İbn Hacer, el-İsabe, VIII, 244; İbnü'l- Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 354.

⁹³⁰ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II 533.

⁹³¹ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 361, 362, 452.

⁹³² et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXIV, 252; XXV, 73.

⁹³³ Abd. b. Humejd, el-Müsned, II, 555.

⁹³⁴ İbn Hacer, el-İsabe VIII, 167; İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 303.

⁹³⁵ et-Taberânî, a.g.e., XXV, 149.

⁹³⁶ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 167; İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 301.

⁹³⁷ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXV, 149.

⁹³⁸ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 168; İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 303.

⁹³⁹ et-Taberânî, a.g.e., XXV, 151.

ÜMMÜ EYMEN (r.a)

Rasûlüllah (s.a.s) süt annesi ve hizmetçisidir. İsmi, Bereke'dir. Usame bnt Zeyd'in (r.a) annesidir. Hz. Osman'ın hilafeti döneminde vefat etmiştir.⁹⁴⁰ Oğlu Usame b. Zeyd el-Velid b. Abdirrahman,⁹⁴¹ Ebü'l-Hureyris⁹⁴² O'ndan hadis rivâyet etmiştir.

Müsnedü Ahmed'de bir,⁹⁴³ el-Mücemü'l-Kebîr'de dokuz, Müsnedü Abd b. Humeyd'de bir,⁹⁴⁴ rivâyeti bulunmaktadır.

ÜMMÜ EYYÜB el-ENSARİYYE (r.a)

Ebû Eyyüb el-Ensari'nin (r.a) hanımıdır⁹⁴⁵ O'ndan Ubeydullah b. Ebi Yezid'in babası hadis rivâyet etmiştir.⁹⁴⁶ Müsnedü Ahmed'de dört⁹⁴⁷ el-Mü'cemü'l-Kebîr'de⁹⁴⁸ bir hadisi geçmektedir.

ÜMMÜ'L EZHER el-AİŞİYYE (r.a)

O'ndan Zeynep bnt ez-Zebrakan el-Aişyye hadis rivâyet etmiştir.⁹⁴⁹ el-Mücemü'l-Kebîr'de bir rivâyeti geçmektedir.⁹⁵⁰

ÜMMÜ'L FADL (r.a)

İsmi, Lübâbe bnt el-Haris'dir.⁹⁵¹ Abbas b. Abdulmuttalib'in hanımıdır ve Ümmehâtü'l-mü'minîn Meymune bintü'l-Hârisin kardeşidir. İbnü Hibban, O'nun

⁹⁴⁰ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb II, 532.

⁹⁴¹ İbn Hacer, el-İsâbe VIII, 171-72; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 304; İbn Sad, et-Tabakât, VIII, 226.

⁹⁴² İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 304.

⁹⁴³ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 421.

⁹⁴⁴ et-Taberânî, a.g.e., XXV, 187.

⁹⁴⁵ Abd b. Humeyd, el-Müsned, II, 567.

⁹⁴⁶ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 532.

⁹⁴⁷ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 174; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 304.

⁹⁴⁸ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 433 (2); VI, 462 (2).

⁹⁴⁹ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXV, 136.

⁹⁵⁰ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 164; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 299.

⁹⁵¹ et-Taberânî, a.g.e., XXV, 172.

Hız. Abbas'tan sonra Hız. Osman'ın hilafeti döneminde vefat ettiğini söyler.⁹⁵² Rasûlüllah'tan (s.a.s) hadis rivâyet etmiştir. O'ndan hadis rivâyet edenler arasında ise, oğlu Abdullah b. Abbas, köleleri Temmam ve Umeyr b. el-Haris, oğlunun kölesi Küreyb ve Ubeydullah b. el-Haris vardır.⁹⁵³ Müsnedü Ahmed'de yirmi⁹⁵⁴ el-Mücemü'l-Kebîr'de otuz bir,⁹⁵⁵ Müsnedü Abd b. Humeyd'de iki⁹⁵⁶ rivâyeti geçmektedir.

ÜMMÜ'L –FADL (r.a)

Vâkidî, O'nun isminin Ammare oduğunu söylemiştir. İsmiinin Ümame, Emetüllah vb. isimler olduğu da söylenmektedir.İbnü's Seken de O'nun isminin Fatıma olduğunu söyleyenler olduğunu bildirmiştir.⁹⁵⁷ Sahabiyyedir.⁹⁵⁸ O'nun hadisleri Sahihayn'da sabit olmuştur ve İbnü's –Seken onları tahrir etmiştir.⁹⁵⁹ O'ndan Abdullah b. Şeddad b. Elhad, hadis rivâyet etmiştir.⁹⁶⁰ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de on üç hadisi geçmektedir.⁹⁶¹

ÜMMÜ FERVE el-ENSARİYYE (r.a)

Sahabiyyedir, namazı ilk vaktinde kılmanın fazileti hakkında hadisi vardır. Onun Ebû Bekri's –Sıddık'ın (r.a) kızkardeşi olduğu söylenmektedir.⁹⁶² O'ndan yeğeni (erkek kardeşinin oğlu) Kasım ve ayrıca torunu Kasım ve Ebû İshak, hadis rivâyet etmişlerdir.⁹⁶³ Müsnedü Ahmed'de dört⁹⁶⁴ el-Mü'cemü'l-Kebîr'de beş⁹⁶⁵, Müsnedü Abd b. Humeyd'de bir⁹⁶⁶ hadis geçmektedir.

⁹⁵² İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 529.

⁹⁵³ İbn Hacer, el-İsâbe VIII, 276; İbnü'l- Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 535.

⁹⁵⁴ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 276.

⁹⁵⁵ Ahmed b. Hanbel, el-Müsneğ, VI, 338-340.

⁹⁵⁶ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXV, 17.

⁹⁵⁷ İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 26.

⁹⁵⁸ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 537.

⁹⁵⁹ İbn Hacer, , el-İsâbe, VII, 500.

⁹⁶⁰ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 277; İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 378.

⁹⁶¹ et-Taberânî, a.g.e., XXV, 17.

⁹⁶² İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 535.

⁹⁶³ İbn Hacer, el-İsâbe VIII, 275-278; İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 376.

⁹⁶⁴ Ahmed b. Hanbel, el-Müsneğ, VI, 374-375 (3); VI, 440 (1).

⁹⁶⁵ et-Taberânî, a.g.e., XXV, 81.

⁹⁶⁶ Abd b. Humeyd, el-Müsneğ, II, 557.

ÜMMÜ HABİB bnt el-ABBAS b. ABDİL-MUTTALİB (r.a)

Abdullah b. Abbas O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁹⁶⁷ el-Mü'cemü'l-Kebir bir rivâyeti geçmektedir.⁹⁶⁸

ÜMMÜ'L -HAKEM (r.a)

Künyesi ve ismi belli değildir. el-Mücemü'l-Kebir'de⁹⁶⁹ bir rivâyeti geçmektedir.

ÜMMÜ'L-HAKEM bnt ABBAS (r.a)

el-Mücemü'l-Kebir'de bir rivâyeti geçmektedir.⁹⁷⁰

ÜMMÜL-HAKEM ed-DAMİRİYYE (r.a)

Oğlu, O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁹⁷¹

ÜMMÜ HAKEM el-GIFARİYYE (r.a)

Ümmü Ca'fer bnt en-Nu'man O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁹⁷²

⁹⁶⁷ İbnü'l- Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 313.

⁹⁶⁸ et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebir, XXV, 92.

⁹⁶⁹ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 434.

⁹⁷⁰ et-Taberânî, a.g.e., , XXV,176.

⁹⁷¹ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 320.

⁹⁷² İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 321.

ÜMMÜ HAKİM bnt VEDDA' el-HUZAIYYE (r.a)

Sahabiyyedir ve hadis rivâyet etmiştir.⁹⁷³ O'ndan Safiyye bnt Cerir,⁹⁷⁴ Ümmü Hafs bnt Cerir⁹⁷⁵ birçok hadis rivâyet etmiştir. et-Takrib'te bir⁹⁷⁶ Müsnedü Ahmed'de bir⁹⁷⁷ el-Mucemü'l-Kebîr'de onyedi⁹⁷⁸ rivâyeti geçmektedir.

ÜMMÜ'L -HAKEM bnt EZ-ZÜBEYR b. ABDİLMUTTALİB el-HAŞİMİYYE (r.a)

Nebî'nin (s.a.s) amcasının kızıdır. Sahâbîyyedir ve Hz. Peygamber'den (s.a.s) hadis rivâyet etmiştir.⁹⁷⁹ Ona, Ümmü Hakim, Safiyye, Atike, Dubaa da denilmektedir. O, kızkardeşinden hadis rivâyet etmiştir.⁹⁸⁰ Dubaa'dan (r.a), İbn Abbas, Aişe, Urve, el-A'rac⁹⁸¹ Enes Câbir⁹⁸² kızı Kerîme bnt el-Mikdad, İbnü'l-Müseyyeb⁹⁸³ oğlu ve Ammar b. Ebi Ammar hadis rivâyet etmiştir.⁹⁸⁴ Ebû Davud ve Nesai'nin kitaplarında ha(c.c.)ın şartları hakkında hadisleri mevcuttur. Tirmizî, İbn Abbas'ın (r.a) hadislerini tahrir etmiştir.⁹⁸⁵ et-Takrîbü't-Tehzîb'te belirtilen hadis sayısı birdir.⁹⁸⁶ Müsnedü Ahmed'de geçen hadis sayısı sekizdir.⁹⁸⁷ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı ise on üçtür.⁹⁸⁸

⁹⁷³ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 533.

⁹⁷⁴ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 196; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, VII, 323.

⁹⁷⁵ İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 307.

⁹⁷⁶ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 533.

⁹⁷⁷ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 371.

⁹⁷⁸ et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXIV, 439 (13); XXV, 162 (4).

⁹⁷⁹ İbn Hacer, a.g.e., II, 526.

⁹⁸⁰ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 322.

⁹⁸¹ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 3; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 178.

⁹⁸² İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 178.

⁹⁸³ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 3.

⁹⁸⁴ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 195; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 322.

⁹⁸⁵ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 3.

⁹⁸⁶ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 526.

⁹⁸⁷ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 360, 419.

⁹⁸⁸ et-Taberânî, a.g.e., XXV, 84; XXIV, 335.

ÜMMÜ HÂLİD bnt el-ESVED (r.a)

Ubeydullah b. Abdillah O'ndan hadis rivâyet etmiştir.⁹⁸⁹ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de iki rivâyeti geçmektedir.⁹⁹⁰

ÜMMÜ HÂNÎ bnt EBÎ TÂLİB el-HAŞİMİYYE (r.a)

İsmi Fahitedir. Hind de denilir. Sahabiyyedir ve hadis rivâyet etmiştir. Muaviye'nin

(r.a) hilafeti döneminde vefat etmiştir.⁹⁹¹ O'ndan Dürre bnt Muaz ,⁹⁹² oğlu Ca'de ve O'nun oğlu Yahya, torunu Harun, köleleri, Ebû Mürrâ ve Ebû Salih ve amcasının oğlu Abdullah b. Abbas ve Abdullah b. el-Haris ve O'nun oğlu Abdullah ve Abdullah b. Ebî Ya'la ve Mücahid ve Urve hadis rivâyet etmişlerdir.⁹⁹³ Müsnedü Ahmed'de altmış beş⁹⁹⁴, el-Mu'cemü'l-Kebîr'de seksen sekiz⁹⁹⁵ rivâyeti geçmektedir.

ÜMMÜ HARAM bnt MİLHAN b. HÂLİD b. ZEYD b. HARAM el-ENSARİYYE (r.a)

Enes'in teyzesidir. Meşhur sahabiyyededir. Hz. Osman döneminde vefat etmiştir.⁹⁹⁶ Enes b. Mâlik (r.a) teyzesi Ümmü Haram'dan hadis rivâyet etmiştir.⁹⁹⁷ Müsnedü Ahmed'de dört rivâyeti geçmektedir.⁹⁹⁸

⁹⁸⁹ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 324.

⁹⁹⁰ et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXV, 95.

⁹⁹¹ İbn Hacer, Takribü't-Tehzîb, II, 536.

⁹⁹² İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 68.

⁹⁹³ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 317; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 403.

⁹⁹⁴ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 340-344; VI, 423-425.

⁹⁹⁵ et-Taberânî, a.g.e., XXV, 136; XXIV, 405.

⁹⁹⁶ İbn Hacer, a.g.e., II, 532.

⁹⁹⁷ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 317.

⁹⁹⁸ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 361(2); VI, 423(2)

ÜMMÜ HÂRİCE (r.a)

Zeyd b. Sâbit'in (r.a) hanımıdır. O'ndan Ebû Bekr b. Abdillâh b. Ebî Rebia hadis rivâyet etmiştir.⁹⁹⁹

ÜMMÜ'L-HÂRİS bnt AYYAŞ (r.a)

O'ndan Muhammed b. Yahya b. Hıbban hadis rivâyet etmiştir.¹⁰⁰⁰ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de bir hadisi geçmektedir.¹⁰⁰¹

ÜMMÜ HAVLE bnt HAKÎM (r.a)

Havle, annesinden hadis rivâyet etmiştir.¹⁰⁰²

ÜMMÜ HİND bnt HÂRİSE b. en-NU'MAN el-ENSÂRİYYE (r.a)

Meşhur bir sahabiyyedir. Amra bnt Abdirrahman'ın kızkardeşidir. Amra O'ndan hadis rivâyet etmiştir.¹⁰⁰³ Bir diğer künyesi Ümmü Hışam olarak geçmektedir.¹⁰⁰⁴ Yahya b. Abdillâh da O'ndan hadis rivâyet etmiştir.¹⁰⁰⁵ Müsnedü Ahmed'de, Ümmü Hışam bnt Hârise künyesiyle dört¹⁰⁰⁶, el-Mu'cemü'l-Kebîr'de ise beş¹⁰⁰⁷ hadis rivâyeti bulunmaktadır.

⁹⁹⁹ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 324.

¹⁰⁰⁰ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 312.

¹⁰⁰¹ et-Tâberani, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXV, 173.

¹⁰⁰² İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 326.

¹⁰⁰³ İbn Hacer, Takribü't-Tehzîb, II, 536.

¹⁰⁰⁴ İbn Hacer, Tehzîbü't-Tehzîb, XII, 481.

¹⁰⁰⁵ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 407.

¹⁰⁰⁶ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 435(2); VI, 463(2).

¹⁰⁰⁷ et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXV, 141.

ÜMMÜ HÜFEYD (r.a)

O'na Ümmü Hafif bintü'l-Hâris b. Ebi Dırâr el-Huzâiyye de denilir. Nebî'nin (s.a.s) hanımı Meymûne'nin kız kardeşidir. el-Mu'cemü'l-Kebîr'de bir rivâyeti geçmektedir.¹⁰⁰⁸

ÜMMÜ HUMEYD (r.a)

Müsnedü Ahmed'de bir¹⁰⁰⁹ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de bir¹⁰¹⁰ rivâyeti bulunmaktadır. Abdü'l-Humeyd b. el-Münzir babasından o da ninesinden, Ubeydullah b. Süveyd el-Ensârî, halasından hadis rivâyet etmiştir.¹⁰¹¹

ÜMMÜ'L-HUSAYN el-EHMASİYYE (r.a)

Sahabiyyedir. Veda haccına şahit olmuştur.¹⁰¹² Torunu Yahya b. Husayn¹⁰¹³, İzâr b. el-Hurays¹⁰¹⁴, O'ndan hadis rivâyet etmişlerdir. Müsnedü Ahmed'de on iki¹⁰¹⁵, el-Mu'cemü'l-Kebîr'de sekiz¹⁰¹⁶ Müsnedü Abd b. Humeyd'de iki¹⁰¹⁷ rivâyeti bulunmaktadır.

ÜMMÜ'L-HÜZEYL (r.a)

Salim, babasından, O da Ümmü'l-Hüzeyl'den hadis rivâyet etmiştir.¹⁰¹⁸

¹⁰⁰⁸ et-Taberâni, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXV, 170.

¹⁰⁰⁹ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 371.

¹⁰¹⁰ et-Taberâni, a.g.e., XXV, 148.

¹⁰¹¹ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 197; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 323.

¹⁰¹² İbn Hacer, Takribü't-Tehzib, II, 533.

¹⁰¹³ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 190; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 318.

¹⁰¹⁴ İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 306.

¹⁰¹⁵ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 406.

¹⁰¹⁶ et-Taberâni, a.g.e., XXV, 156.

¹⁰¹⁷ Abd b. Humeyd, el-Müsned, II, 553.

¹⁰¹⁸ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 319; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 405.

ÜMMÜ İSA bnt el-CEZZÂR el-ASRİYYE (r.a)

O'ndan kızı Ümmü Ferme bnt Mezâhim el-Asriyye hadis rivâyet etmiştir.¹⁰¹⁹

ÜMMÜ İSHÂK el-ĞANEVİYYE (r.a)

Ümmü Hakim bnt Dinar'ın hizmetçisidir. O'ndan Ümmü Hakim, hadis rivâyet etmiştir.¹⁰²⁰ Müsnedü Ahmed'de¹⁰²¹ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de¹⁰²², ve Müsnedü Abd b. Humeyd'de¹⁰²³ birer hadisi geçmektedir.

ÜMMÜ ISME el-AVSIYYE (r.a)

O'ndan Ümmü Şa'sa hadis rivâyet etmiştir.¹⁰²⁴

ÜMMÜ KAYS bnt MIHSAN el-ESEDİYYE (r.a)

Ukkâşe'nin kız kardeşidir. Ümmü Âmine olduğu söylenmektedir. Meşhur bir sahabiyye olup¹⁰²⁵, Hz. Peygamber'den bir çok hadis rivâyet etmiştir.¹⁰²⁶ O'ndan Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe, Vabisa b. Ma'bed, Hamne bnt Seca'nın kölesi Nafi¹⁰²⁷, Vabisa b. Ma'bed'in kölesi Adıyy b. Dinar kendi kölesi, Ebû'l-Hasan, Ebû Ubeyde b. Abdullah b. Zem'a, Nâfi'nin kız kardeşi AMRE, Hamne ve başka bir çok kişi hadis rivâyet etmiştir.¹⁰²⁸ Müsnedü Ahmed'de, dokuz¹⁰²⁹ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de ise on dört¹⁰³⁰ rivâyeti geçmektedir.

¹⁰¹⁹ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 271; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 374.

¹⁰²⁰ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 165; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 299.

¹⁰²¹ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 367.

¹⁰²² et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXV, 169.

¹⁰²³ Abd. b. Humeyd, el-Müsned, II, 565.

¹⁰²⁴ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 260; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 366.

¹⁰²⁵ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 535.

¹⁰²⁶ İbn Hacer, a.g.e., II, 535; İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 242.

¹⁰²⁷ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 379; İbn Sa'd, a.g.e., VIII, 242.

¹⁰²⁸ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 281.

¹⁰²⁹ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 355-356.

¹⁰³⁰ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXV, 177.

ÜMMÜ KEBŞE (r.a)

İsmi ve nisbesi bildirilmemiştir. el-Mu'cemü'l-Kebîr'de bir rivâyeti geçmektedir.¹⁰³¹

ÜMMÜ KEBŞE el-KUDAIYYE (r.a)

O'ndan Sa'id b.Amr el-Kuraşî hadis rivâyet etmiştir.¹⁰³² Nisbesi, el-İsâbe'de el-Kusaiyye olarak geçmektedir.¹⁰³³

ÜMMÜ KESİR YEZİD el-ENSÂRIYE (r.a)

Ebü's-Sabah O'ndan hadis rivâyet etmiştir.¹⁰³⁴

ÜMMÜ'L-KİRÂM es-SELMİYYE (r.a)

Ebü Ömer, O'nun Hz. Peygamber'den (s.a.s) hadis rivâyet ettiğini, O'ndan da el-Hakem b. Hacel'in hadis rivâyet ettiğini söylemiştir.¹⁰³⁵

ÜMMÜ KÜLSÜM bnt el-ABBAS (r.a)

Muhammed b. İbrahim, O'ndan hadis rivâyet etmiştir.¹⁰³⁶

ÜMMÜ KÜLSÜM bnt EBÎ SELEME b. ABDİ'L-ESED el-MAHZUMİYYE (r.a)

Rasûlullah'ın üvey kızıdır.¹⁰³⁷ O'ndan oğlu Musa b. Ukbe hadis rivâyet etmiştir.¹⁰³⁸

¹⁰³¹ et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXV, 176.

¹⁰³² İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 283; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 381; İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 308.

¹⁰³³ Bkz. İbn Hacer, a.g.e., VIII, 283.

¹⁰³⁴ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 283; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 381.

¹⁰³⁵ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 286.

¹⁰³⁶ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 295; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 385.

¹⁰³⁷ et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXV, 81.

¹⁰³⁸ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 290; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 385.

el-Mu'cemü'l-Kebîr'de, iki rivâyeti bulunmaktadır.¹⁰³⁹

ÜMMÜ KÜLSÜM bnt EBÎ BEKRİ'S-SİDDİK (r.a)

Hz. Aişe'den hadis rivâyet etmiştir. O'ndan ise, Câbir b. Abdillâh, annesi Habîbe bnt Hârice, Cebr b. Habîb, Talha b. Yahya, el-Muğayyir b. Hakim¹⁰⁴⁰ Humeyd b.Nâfi¹⁰⁴¹ ve bir çok kişi hadis rivâyet etmiştir.

ÜMMÜ KÜLSÜM bnt UKBE b. EBÎ MUAYD el-EMEVİYYE (r.a)

Hz.Osman'ın (r.a) anne bir kardeşidir. Sahabiyyeden olup birden fazla hadis rivâyet etmiştir. Hz.Ali'nin (r.a) hilafeti döneminde vefat etmiştir.¹⁰⁴² O'ndan oğlu Humeyd b. bdirrahman¹⁰⁴³ ve İbrahim¹⁰⁴⁴ hadis rivâyet etmiştir. Müsnedü Ahmed'de dokuz¹⁰⁴⁵, el-Mu'cemü'l-Kebîr'de yirmi üç¹⁰⁴⁶, Müsnedü Abd b. Humeyd'de ise bir¹⁰⁴⁷ hadisi geçmektedir.

ÜMMÜ KÜLSÜM el-LEYSİYYE (r.a)

O'nun Muhammed b.Ebî Bekri's-Sıddık'ın kızı olduğu söylenir. O Hz. Aişe'den hadis rivâyet etmiştir.O'ndan ise Abdullah b.Ubeydullah b.Umeyr, Haccac b.Ertat, Amr b. Âmir hadis rivâyet etmiştir.¹⁰⁴⁸

ÜMMÜ KÜRZE el-KA'BİYYE el-MEKKİYYE (r.a)

Sahabiyyedir. Rasulullah'tan (s.a.s) bir çok hadis rivâyet etmiştir.¹⁰⁴⁹ O'ndan

¹⁰³⁹ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXV, 81.

¹⁰⁴⁰ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 296; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 383.

¹⁰⁴¹ İbnü'l-Esir, a.g.e., XII, 383.

¹⁰⁴² İbn Hacer, Takribü't-Tehzîb, II, 535.

¹⁰⁴³ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII,3 87.

¹⁰⁴⁴ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 293; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 387.

¹⁰⁴⁵ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 403.

¹⁰⁴⁶ et-Taberânî, a.g.e., XXV,74.

¹⁰⁴⁷ Abd b. Humeyd, el-Müsned, II, 567.

¹⁰⁴⁸ İbn Hacer, Takribü't-Takrib, II, 535.

¹⁰⁴⁹ İbn Hacer, Takribü't-Takrib, II, 535.

Abdulah b.Abbas¹⁰⁵⁰, Atâ, Tavus, Mücahid, Siba'b, Sâbit, Urve, Ümmü Osman b. Haysem¹⁰⁵¹, Habibe bnt Meysere¹⁰⁵² hadis rivâyet etmiştir. Müsnedü Ahmed'de dokuz¹⁰⁵³, el-Mu'cemü'l-Kebîr'de ise on bir¹⁰⁵⁴ rivâyeti geçmektedir.

ÜMMÜ LEYLÂ el-ENSÂRİYYE (r.a)

Muhammed b.Abdirrahman b.Ebî Leylâ'nın ninesi ve Abdurrahman b.Ebi Leylâ'nın annesi olarak da zikredilmektedir. O'ndan torunu, Âmine bnt Abdirrahman hadis rivâyet etmişlerdir. el-Mu'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı üçtür.¹⁰⁵⁵

ÜMMÜ MA'BED (r.a)

Nisbesi yoktur. O'nun hadisini, Abdurrahman b.Ziyad b.En'am, Ümmü Ma'bed'in kölesinden rivâyet etmiştir.

ÜMMÜ MA'BED (r.a)

Karaza b.Ka'b el-Ensâri'nin hizmetçisidir.¹⁰⁵⁶ O'ndan Yahya b. el-Hâris¹⁰⁵⁷ ve erkek kardeşinin oğlu (yeğeni)¹⁰⁵⁸, hadis rivâyet etmiştir. el-Mu'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı altıdır.¹⁰⁵⁹

¹⁰⁵⁰ İbn Hacer, el-İsabe, VIII, 286; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 386 (Nisbesi el-Huzâiyye olarak geçmektedir)

¹⁰⁵¹ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 286.

¹⁰⁵² İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 295.

¹⁰⁵³ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI,422 (6); VI, 440(1); VI, 464(2).

¹⁰⁵⁴ et-Taberâni, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXV, 164.

¹⁰⁵⁵ et-Taberâni, a.g.e., XXV, 138.

¹⁰⁵⁶ et-Tâberâni, a.g.e., XXV, 170.

¹⁰⁵⁷ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 306; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 396.

¹⁰⁵⁸ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 306.

¹⁰⁵⁹ et-Taberâni, a.g.e., XXV, 170.

ÜMMÜ MA'BED el-ENSARİYYE (r.a)

Sahabiyyedir ve hadis rivâyet etmiştir.¹⁰⁶⁰ Ka'b, Mâlik'in (r.a) hanımıdır. O'ndan oğlu Ma'bed b. Ka'b hadis rivâyet etmiştir.¹⁰⁶¹ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de iki hadisi geçmektedir.¹⁰⁶²

ÜMMÜ MA'BED el-HUZÂİYYE (r.a)

İsmi Âtike bnt Hâlid'dir.¹⁰⁶³ O'ndan kocası Ebû Ma'bed el-Huzâî,¹⁰⁶⁴ Hizam b. Hışam'ın babası,¹⁰⁶⁵ hadis rivâyet etmiştir.el-Mu'cemü'l-Kebîr'de iki rivâyeti geçmektedir.¹⁰⁶⁶

ÜMMÜ MA'KIL el-ESEDİYE (r.a)

Ebû Ma'kıl'in hanımıdır. Ensardandır. Onun Ramazanda umre yapmakla ilgili hadisi vardır.¹⁰⁶⁷ Ebû Seleme b. Abdirrahman O'ndan hadis rivâyet etmiştir.¹⁰⁶⁸ Müsnedü Ahmed'de on¹⁰⁶⁹, el-Mucemü'l-Kebîr'de ise on bir¹⁰⁷⁰ rivâyeti geçmektedir.

ÜMMÜ MALİK el-BEHZİYYE (r.a)

Rasulullah' tan hadis rivâyet etmiştir. O'ndan Tavus¹⁰⁷¹ ve Mekhul¹⁰⁷² hadis rivâyet

¹⁰⁶⁰ İbn Hacer, Takribü't-Tehzîb, II, 536.

¹⁰⁶¹ İbn Hacer, el-İsabe, VIII, 309; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 397.

¹⁰⁶² et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXV, 147.

¹⁰⁶³ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 182.

¹⁰⁶⁴ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 182.

¹⁰⁶⁵ İbn Sa'd, et-Tabakât, VII, 289.

¹⁰⁶⁶ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 349.

¹⁰⁶⁷ İbn Hacer, Takribü't-Tehzîb, II, 536

¹⁰⁶⁸ İbn Sa'd, , a.g.e., VIII, 395

¹⁰⁶⁹ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 375 (2); VI, 405 (8)

¹⁰⁷⁰ et-Tâberânî, a.g.e., XXV, 151

¹⁰⁷¹ İbn Hacer, İsâbe, VIII, 299; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 390

¹⁰⁷² İbn Hacer, a.g.e., VIII, 299

etmiştir. Müsnedü Ahned'de bir¹⁰⁷³, el-Mu'cemü'l-Kebîr'de üç¹⁰⁷⁴ rivâyeti geçmektedir.

ÜMMÜ MÂLİK el-ENSÂRİYYE (r.a)

Sahabiyye olup, hadis rivâyeti bulunmaktadır.¹⁰⁷⁵ O'ndan, Cabir, Abdurrahman b. Sabit, İyad b. Abdillâh b. Ebi Serec hadis rivâyet etmiştir.¹⁰⁷⁶ el-Mucemü'l-Kebîr'de, bir rivâyeti geçmektedir.¹⁰⁷⁷

ÜMMÜ MERSED el-ESLEMİYYE (r.a)

O'ndan Ümmü Hâtice bnt Sa'd b. er-Rubeyyi' hadis rivâyet etmiştir.¹⁰⁷⁸

ÜMMÜ MUAZ el-ENSÂRİYYE (r.a)

Rasulullah' tan (S.A.S) hadis rivâyet etmiş olup, el- Mu'cemü'l-Kebîr'deki hadis sayısı bir tanedir.¹⁰⁷⁹

ÜMMÜ MUAZ (r.a)

Nisbesi yoktur. O'nun hadislerini Ebû Bişr ed-Dolâbî ve Enes rivâyet etmiştir.¹⁰⁸⁰

ÜMMÜ MÜBEŞŞİR bnt el-BERRA (r.a)

O'ndan Câbir b. Abdillâh, Mücahid, Ka'b b. Mâlik ve bunların dışında birçok kişi hadis rivâyet etmiştir.¹⁰⁸¹

¹⁰⁷³ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 419

¹⁰⁷⁴ et-Tâberâni, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXV, 150

¹⁰⁷⁵ İbn Hacer, Takribü't-Tehzîb, II, 535

¹⁰⁷⁶ İbn Hacer, İsâbe, VIII, 299; İbnü'l Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 390

¹⁰⁷⁷ et-Tâberâni, a.g.e XXV, 145

¹⁰⁷⁸ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 302; İbnü'l Esir, a.g.e., VII, 393

¹⁰⁷⁹ et-Tâberâni, a.g.e., XXV, 146

¹⁰⁸⁰ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 304

¹⁰⁸¹ İbn Hacer, İsâbe, VIII, 300; İbnü'l Esir, a.g.e., VII, 390; İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 458

ÜMMÜ MÜBEŞŞİR el-ENSÂRIYE (r.a)

Zeyd b. Harise' nin (r.a) hanımıdır. İsmnin Cüheyne bnt Sayfi b. Sahr olduğu söylenilmektedir. Meşhur bir sahabiyyedir.¹⁰⁸² Müsnedü Ahmed de altı,¹⁰⁸³ el-Mu'cemü'l-Kebir'de, oniki,¹⁰⁸⁴ Müsnedü Abd b. Humejd'de bir¹⁰⁸⁵ hadisi bulunmaktadır.

ÜMMÜ MUĞİS (r.a)

Rasûlüllah'tan (s.a.s) hadis rivâyet etmiş olup, Muhamed b. Yusuf'un babası' da O'ndan hadis rivâyet etmiştir. ¹⁰⁸⁶ el-Mü'cemü'l-Kebir'de geçen hadis sayısı iki tanedir. ¹⁰⁸⁷

ÜMMÜ'L MUHÂCİR (r.a)

Ali b. Ğurab'ın ninesi Nüveybe O'ndan hadis rivâyet etmiştir. ¹⁰⁸⁸

ÜMMÜ MUHAMMED (r.a)

Zeyd b. Muhacir' in hanımıdır. Bir diğer künyesi de Ümmü Haram' dır. O'ndan Ubeydullah b. Ebi'l-Habhab hadis rivâyet etmiştir. ¹⁰⁸⁹ el-Mu'cemü'ül-Kebîr'de geçen hadis sayısı on tanedir. ¹⁰⁹⁰

¹⁰⁸² İbn Hacer, Takribü't-Tehzib, II, 535

¹⁰⁸³ Ahmed b. Hanbel, el Müsned, VI, 362 (4) ; VI, 420 (2)

¹⁰⁸⁴ et-Tâberâni, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXV, 100.

¹⁰⁸⁵ Abd. b. Humejd, el- Müsned, II, 558

¹⁰⁸⁶ İbn Hacer, İsâbe, VIII, 310; İbnü'l Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 398

¹⁰⁸⁷ et-Taberâni, a.g.e. XXV, 176

¹⁰⁸⁸ İbn Hacer, , a.g.e a.g.e., VIII, 313

¹⁰⁸⁹ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 302

¹⁰⁹⁰ et-Taberâni, a.g.e. XXV, 130

ÜMMÜ MÜSLİM el-EŞCAİYYE(r.a)

Hadisini Kufe ehli rivâyet etmiştir.¹⁰⁹¹ Müsnedü Ahmed'de bir el-Mu'cemül-Kebir' de iki rivâyeti geçmektedir.

ÜMMÜ'L- MÜSEYYEB el-ENSARİYYE (r.a)

O'nun hadisini Câbir rivâyet etmiştir.¹⁰⁹²

ÜMMÜ MUTA el-ESLEMİYYE (r.a)

Hadisini, Atâ b. Ebi Mervân, babasından rivâyet etmiştir.¹⁰⁹³

ÜMMÜ NÂİLE (r.a)

O'ndan Ümmü'l-Esved el- Huzaiyye hadis rivâyet etmiştir.¹⁰⁹⁴

ÜMMÜ NASR el-MAHARİBİYYE (r.a)

Âsım b. Ömer KAtâde, O'ndan hadis rivâyet etmiştir.¹⁰⁹⁵ el-Mu'cemül-Kebir' de bir rivâyeti geçmektedir.¹⁰⁹⁶

ÜMMÜ NÜBEYD (r.a)

O'ndan oğlu Nübeyd hadis rivâyet etmiştir.¹⁰⁹⁷

¹⁰⁹¹ İbn Hacer, İsbâbe, VIII,303; İbnü'l Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII,394

¹⁰⁹² İbn Hacer, a.g.e., VIII,303; İbnü'l Esir, a.g.e., VII,394

¹⁰⁹³ İbn Hacer, a.g.e., VIII,304; İbnü'l Esir, a.g.e., VII,395

¹⁰⁹⁴ İbnü'l Esir, a.g.e., VII,401

¹⁰⁹⁵ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 316; İbnü'l Esir, a.g.e., VII, 03

¹⁰⁹⁶ et-Tâberâni, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXV,161

¹⁰⁹⁷ İbnü'l Esir, a.g.e., VII,401

ÜMMÜ OSMAN b. EBİ'L- AS es- SEKÂFİYYE (r.a)

O'ndan oğlu Osman b. Ebi'l-As hadis rivâyet edilmiştir. ¹⁰⁹⁸ el-Mu'cemu'l-Kebir'de geçen hadis sayısı bir tanedir. ¹⁰⁹⁹

ÜMMÜ OSMAN bnt HALDE (r.a)

O'ndan oğlu Osman hadis rivâyet etmiştir. Müsnedü Ebi Ya'la'da ve Tecrid'de rivâyetleri geçmektedir. ¹¹⁰⁰

ÜMMÜ OSMAN bnt HAYSEN (r.a)

Atâ, O'ndan hadis rivâyet etmiştir. ¹¹⁰¹

ÜMMÜ ÖMER b. HALDE (r.a)

Müsnedü Abd b. Humeyd'de bir tane rivâyeti bulunmaktadır. ¹¹⁰²

ÜMMÜ RÂFİ' (r.a)

İsmi Selmâ'dır. Ebû Rafi'nin (r.a) hanımıdır. Sahabiyyedir ve hadisleri bulunmaktadır. ¹¹⁰³ Ubeydullah b. Vehb, Zeyd b. Eslem O'ndan hadis rivâyet etmişlerdir. ¹¹⁰⁴ Müsnedü Ahmed'de ¹¹⁰⁵ iki, el-Mü'cemü'l Kebîr'de ¹¹⁰⁶ on üç, Müsnedü Abd b. Humeyd'de ¹¹⁰⁷ ise bir rivâyeti bulunmaktadır.

¹⁰⁹⁸ İbn Hacer, İsâbe, VIII, 259; İbnü'l Esir, Üsdü'l-Ğabe, VIII, 366

¹⁰⁹⁹ et- Tâberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXV, 147

¹¹⁰⁰ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 258

¹¹⁰¹ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 258; İbnü'l Esir, a.g.e., VII, 365

¹¹⁰² Abd b. Humeyd, el- Müsned, II, 554

¹¹⁰³ İbnü'l- Esir, a.g.e., VII, 148-151.

¹¹⁰⁴ İbnü'l Esir, a.g.e., VII, 329.

¹¹⁰⁵ İbn Hacer, Takribü't-Tehzîb, II, 525.

¹¹⁰⁶ Ahmed b. Hanbel, el-Müsne'd, VI, 462.

¹¹⁰⁷ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXIV, 297.

ÜMMÜ' R-RÜBEYYİ (BİNTÜ'L-BERRA) (r.a)

Enes (r.a) O'ndan hadis rivâyet etmiştir. ¹¹⁰⁸

ÜMMÜ RUMMÂN el-FİRÂSİYYE (r.a)

Ebû Bekri's-Sıddık' ın (r.a) hanımı, H.z. Aişe Abdurahman'ın annesidir.

Sahabiyyedir. İsmi Zeynep ve Ra'd olduğu söylenilmektedir. ¹¹⁰⁹ Mesruk, O'ndan sema yoluyla hadis rivâyet etmiştir. ve bu hadisler Sahihi Buhari'de geçmektedir. ¹¹¹⁰ Müsnedü Ahmed'de iki, ¹¹¹¹ el-Mu'cemü'l-Kebir'de bir ¹¹¹² rivâyette geçmektedir .

ÜMMÜ SABİR bnt MUAYN b. MESUD el-EŞCAİ (r.a)

Babasından hadis rivâyet etmiştir. oğlu Sabir de O'ndan hadis rivâyet etmiştir. ¹¹¹³

ÜMMÜ SA'D bnt AMR el-CUMHİYYE (r.a)

Sadece Ümmü Sa'd'da denilmektedir. el-Mu'cemü'l-Kebir'de iki rivâyeti geçmemektedir. ¹¹¹⁴ Üsdü'l-Ğabe'de ve el-İsâbe de Ümmü Sa'd bnt Hürra İbn Amr el Cumhiyye olarak geçmektedir. O'ndan Safvan b. Süleym hadis rivâyet etmiştir. ¹¹¹⁵

ÜMMÜ SA'D bnt ZEYD (r.a)

O'nun hadislerini Muhammed b. Zezen rivâyet etmiştir. ¹¹¹⁶

¹¹⁰⁸ İbn Hacer, İsâbe, VIII, 230; İbnü'l Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 330.

¹¹⁰⁹ İbn Hacer, Takribü't-Tehzîb, II, 533.

¹¹¹⁰ İbn Hacer, İsâbe, VIII, 208; İbn Hacer, a.g.e., II,533.

¹¹¹¹ Ahmed b. Hanbel, el Müsned, VI, 367.

¹¹¹² et-Tâberâni, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXV, 83.

¹¹¹³ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 243; İbnü'l Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 353.

¹¹¹⁴ et-Tâberâni, a.g.e., XXV, 98.

¹¹¹⁵ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 219; İbnü'l Esir, a.g.e., VII, 340.

¹¹¹⁶ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 217; İbnü'l Esir, a.g.e., VII, 338.

ÜMMÜ SADE (r.a)

Enes (r.a). O'ndan hadis rivâyet etmiştir. ¹¹¹⁷

ÜMMÜ'S-SÂİB el-ENSÂRIYYE (r.a)

Ebû Ömer, O'ndan Ebû Kılâbe' nin hadis rivâyet ettiğini söylemiştir. ¹¹¹⁸

ÜMMÜ SÂLİM el- EŞCAİYYE (r.a)

Habib b. Ebî Sâbîr bir adamdan O da Ümmü Salim'den hadis rivâyet etmiştir. ¹¹¹⁹

ÜMMÜ SEBRA (r.a)

Sebrâ annesinden hadis rivâyet etmiştir. ¹¹²⁰

ÜMMÜ SELMA (r.a)

O'ndan Âli b.Ebi Rafi hadis rivâyet etmiştir. ¹¹²¹ Müsnedü Ahmed' de iki rivâyeti geçmektedir. ¹¹²²

¹¹¹⁷ İbnü'l Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 336.

¹¹¹⁸ İbn Hacer, İsbâbe, VIII, 216.

¹¹¹⁹ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 214; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 336.

¹¹²⁰ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 216; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 337.

¹¹²¹ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 44.

¹¹²² Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 461.

ÜMMÜ SELMA bnt EBİ ÜMEYYE (r.a)

O'ndan İbnü Osman b. sehl b. Ebi hasme, O'ndan hadis rivâyet etmiştir. ¹¹²³

ÜMMÜ SELEME bnt YEZİD b. es-SEKEN (r.a)

O'ndan Şehr b. Havşeb hadis rivâyet etmiştir. ¹¹²⁴

ÜMMÜ SEVÂDE b. er-RUBEYYİ (r.a)

Müslim b. Abdırrahman O'ndan hadis rivâyet etmiştir. ¹¹²⁵

ÜMMÜ SİNÂN el-ESLEMİYYE (r.a)

O'ndan kızı Sübeyte bnt Hanzale ¹¹²⁶ ve İbn Abbas hadis rivâyet etmişlerdir. el-Mu'cemü'l-Kebir'de geçen hadis sayısı bir tanedir. ¹¹²⁷

ÜMMÜ SUFYÂN bnt ed-DAHĦÂK (r.a)

Musa b. Abdırrahman O'ndan hadis rivâyet etmiştir. ¹¹²⁸ Ümmü Süfyan künyesiyle el-Mu'cemü'l-Kebir'de bir rivâyeti bulunmaktadır. ¹¹²⁹

¹¹²³ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 344.

¹¹²⁴ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 226; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 343.

¹¹²⁵ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 349.

¹¹²⁶ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 231-232 ; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 347.

¹¹²⁷ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 231-232.

¹¹²⁸ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 221.

¹¹²⁹ et-Taberâni, el-Mu'cemu'l-Kebir, XXV, 161.

ÜMMÜ SÜLEYM bnt EBÎ HAKÎM el-ENSÂRİYYE (r.a)

el-Mu'cemü'l-Kebir' de bir rivâyeti bulunmaktadır.¹¹³⁰

ÜMMÜ SÜLEYM bnt HÂLİD el-ENSÂRİYYE (r.a)

Enes b. Mâlik'in (r.a) annesidir. İsmi nin Sehle, Rumeyle, Rumeysa Müleyke, Üneyse olduğu da söylenir. İsmi, Ğumeysa veya Rûmeysa olarak geçmektedir. Künyesiyle meşhur olmuştur. Sahâbe hanımların önde gelenlerindedir. Hz. Osman' ın (r.a) halifeliği esnasında vefat etmiştir.¹¹³¹ Rasulullah' tan (s.a.s) birçok hadis rivâyet etmiştir. O'ndan hadis rivâyet edenler arasında, Oğlu Enes b. Mâlik, İbnü Abbas, Zeyd b. Sâbit, Ebû Seleme b. Abdırrahman,¹¹³² Hz. Aişe, Ümmü Seleme ve bunlar dışında pek çok kişi¹¹³³ hadis rivâyet etmiştir. Müsnedü Ahmed'de on dört hadisi geçmektedir.¹¹³⁴ el-Mu'cemü'l-Kebir'de geçen hadis sayısı yirmi ikidir.¹¹³⁵

ÜMMÜ SÜLEYMÂN bnt EBÎ HAKÎM (r.a)

O'ndan Abdullah b. et-Tayyib¹¹³⁶ ve İbn Şihab¹¹³⁷ hadis rivâyet etmiştir.

¹¹³⁰ et-Taberâni, el-Mu'cemu'l-Kebir, XXV, 130

¹¹³¹ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 534

¹¹³² et-Taberâni, a.g.e., XXIV, 261.

¹¹³³ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 229

¹¹³⁴ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 376- 377; VI, 430-431

¹¹³⁵ et-Taberâni, a.g.e., XXV, 105.

¹¹³⁶ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 230 ; İbnü'l Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 346.

¹¹³⁷ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 230.

ÜMMÜ SÜNBULE el-ESLEMİYE (r.a)

el-Husayn b. Seyyah b. Sivar' ın oğulları, Süleyman, Zur'a ve Muhammed, O'ndan hadis rivâyet etmişlerdir. ¹¹³⁸ İbnü's-Seken' de O'ndan hadisinin Medine Ehlinde olduğunu söylemiştir. ¹¹³⁹ El- Mu'cemü'l-Kebir' de bir hadisi geçmektedir. ¹¹⁴⁰

ÜMMÜ ŞİHÂB el-ĞANEVİYYE (r.a)

el-Mu'cemü'l-Kebir' de bir hadisi geçmektedir. ¹¹⁴¹

ÜMMÜ ŞERİK el-AMİRİYYE (r.a)

Nisbesinin Devsiyye ve el-Ensariyye olduğu da söylenir. İsmi Ğaziyye' dir. Guzeyle de denir. Sahabiyyedir. ¹¹⁴² Ğaziyye bnt Câbir olarak da bilinmektedir. Künyesi Ümmü Şerik'tir. ¹¹⁴³ Ebû Ömer, O'ndan Câbir b. Abdullah, İbnü'l-Müseyyeb, 'Câbir ve Hişâm b. Urve'¹¹⁴⁴, ve bunlar dışında başkaları da hadis rivâyet etmiştir, demiştir. İbnü Lehna, Cabir'in (r.a) O'ndan semiat eda sığasıyla hadis rivâyetini vermiştir. ¹¹⁴⁵ O'ndan Amre bnt Abdirrahman da hadis rivâyet etmiştir. ¹¹⁴⁶ Hadisleri, Darımî'nin müsnedinde Yezîd b. Harun'dan Ali senedle gelmektedir. Muvatta da Yahya b. Said'den, Amra'dan, Hz. Aişe'den gelmektedir. İbnü Sa'd O'ndan gelen hadisleri Hammad b. Zeyd'den, Yahya'dan gelen tarikle tahrir etmiştir. ¹¹⁴⁷ Muhammed b. Sirin "haddesetni" eda sığasıyla O'ndan hadis rivâyet etmiştir. ¹¹⁴⁸ Müsnedü

¹¹³⁸ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 233; İbnü'l Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 348.

¹¹³⁹ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 233.

¹¹⁴⁰ et-Taberâni, el-Mu'cemu'l-Kebir, XXV, 164.

¹¹⁴¹ et-Taberâni a.g.e. XXV, 69

¹¹⁴² İbn Hacer, Takribü't-Tehzîb, VIII, 534

¹¹⁴³ İbn Hacer, a.g.e., II, 527; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 211.

¹¹⁴⁴ İbn Hacer, VIII, 240 ; İbnü'l Sa'd , et-Tabakât, VII, 157.

¹¹⁴⁵ İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 211.

¹¹⁴⁶ İbn Hacer, a.g.e., VII, 576; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII, 61; İbn Sa'd, a.g.e., VIII, 446.

¹¹⁴⁷ İbn Hacer, a.g.e., VII, 576; İbnü'l-Esir, a.g.e., VII,61.

¹¹⁴⁸ İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 446.

Ahmed'de geçen rivâyet sayısı beştir. ¹¹⁴⁹ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de geçen hadis sayısı ise sekizdir. ¹¹⁵⁰ Müsnedü Abd b. Humeyd de ise bir rivâyeti bulunmaktadır. ¹¹⁵¹

ÜMMÜ ŞÜREK el-ENSÂRIYYE bnt ENES el- MAZİYYE (r.a)

O'ndan Şehr b. Havşeb "haddesetni" eda sığâsıyla hadis rivâyet etmiştir. ¹¹⁵²

ÜMMÜ ŞEYBE el-EZEDİYYE (r.a)

O'ndan Abdülmelik b. Umeysi ¹¹⁵³ "mücalese edebi" hakkında hadis rivâyet etmiştir. Bu hadis hasen hadistir. ¹¹⁵⁴

ÜMMÜ TALÎK (r.a)

O'ndan kocası Ebû Tâlik hadis rivâyet etmiştir. el-Mu'cemü'l-Kebir'de bir rivâyeti bulunmaktadır ¹¹⁵⁵

ÜMMÜ TÂRIK (r.a)

Sa'd b. Ubâde' nin (r.a) hizmetçisidir. ¹¹⁵⁶ Ca'fer b. Abdirrahman O'ndan hadis rivâyet etmiştir. ¹¹⁵⁷ Müsnedü Ahmed'de bir, ¹¹⁵⁸ el-Mu'cemü'l-Kebir'de üç ¹¹⁵⁹ hadisi geçmektedir.

¹¹⁴⁹ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 421, 462, 433.

¹¹⁵⁰ et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, XXIV, 222, 351; XXV, 96.

¹¹⁵¹ Abd. b. Humeyd, el-Müsned, II, 553.

¹¹⁵² İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 237.

¹¹⁵³ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 242; İbnü'l Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 52.

¹¹⁵⁴ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 242.

¹¹⁵⁵ et-Taberânî, a.g.e. XXV, 173.

¹¹⁵⁶ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 378; İbnü'l Esir, a.g.e., VII, 356.

¹¹⁵⁷ İbnü'l Esir, a.g.e., VII, 355.

¹¹⁵⁸ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 378.

¹¹⁵⁹ et-Tâberânî, a.g.e., XXV, 144.

ÜMMÜ'T- TUFEYL (r.a)

Ubeyy b. Ka'b'ın (r.a) hanımıdır.¹¹⁶⁰ Ebû Ömer, O'ndan Muhammed b. Ubeyy b. Ka'b ve Umâre b. Amr b. Hazm'ın hadis rivâyet ettiklerini söylemiştir.¹¹⁶¹ Müsnedü Ahmed'de iki¹¹⁶² el-Mu'cemü'l-Kebir'de iki rivâyeti bulunmaktadır.

ÜMMÜ VARAKA bnt ABDİLLÂH b. el-HÂRİS b. UVEYMİR el-ENSARİYYE (r.a)

Sahabiyyedir, ev halkına imamlık yapardı. Hz. Ömer' in (r.a) hilafeti zamanında vefat etmiştir. Hz. Peygamber, O'nu Şehide olarak isimlendirmiştir.¹¹⁶³ O'ndan torunu, el-Velid b. Abdillah¹¹⁶⁴ ve Abdurrahman b. Hallad el-Ensâri,¹¹⁶⁵ hadis rivâyet etmiştir.. Müsnedü Ahmed'de¹¹⁶⁶ ve el-Mu'cemü'l-Kebir'de¹¹⁶⁷ ikişer hadisi geçmektedir.

ÜMMÜ VELED ŞEYBE b. OSMAN (r.a)

Sahabiyyeden olup, hadis rivâyet etmiştir.¹¹⁶⁸ O'ndan Safiyye bnt Şeybe¹¹⁶⁹ ve oğlu Abdullah b. Müsafi' hadis rivâyet etmiştir.¹¹⁷⁰ Müsnedü Ahmed'de,¹¹⁷¹ el-Mu'cemü'l-Kebîr'de¹¹⁷² ikişer hadisi bulunmaktadır.

¹¹⁶⁰ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII,246 ; İbnü'l Esir, Üsdü'l-Gabe, VII,356.

¹¹⁶¹ İbn Hacer, a.g.e., VIII,246.

¹¹⁶² Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI,375.

¹¹⁶³ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II,536.

¹¹⁶⁴ İbn Hacer, a.g.e., II,529; İbn Hacer, el-İsâbe, VIII,322; İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII,457.

¹¹⁶⁵ İbnü'l Esir, a.g.e., VII,166.

¹¹⁶⁶ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI,405.

¹¹⁶⁷ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXV,134.

¹¹⁶⁸ İbn Hacer, a.g.e., VIII,534.

¹¹⁶⁹ İbn Sa'd, a.g.e., VII,313.

¹¹⁷⁰ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 258; İbnü'l Esir, a.g.e., VII,365.

¹¹⁷¹ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI,404.

¹¹⁷² et-Tâberânî a.g.e., XXV,97.

ÜMMÜ VELİD bnt ÖMER b. el-HATTÂB (r.a)

O'ndan Salim b. Abdillâh b. Ömer, hadis rivâyet etmiştir. ¹¹⁷³ el- Mu'cemü'l-Kebir' de bir rivâyeti bulunmaktadır. ¹¹⁷⁴

ÜMMÜ YAHYA b. HUSAYN (r.a)

Hz. Aişe' den hadis rivâyet etmiştir. ¹¹⁷⁵ Yahya b. Husayn' da annesinden hadisrivâyet etmiştir. ¹¹⁷⁶

ÜMMÜ YA'KUB (r.a)

Benû Esed kabilesindedir. Sahabiyyedir. İbnü Mes'ud'la beraber bir kıssası zikredilmektedir. ¹¹⁷⁷

ÜMMÜ YEZİD b. el HÂRİS (r.a)

Oğlu, Yezid b. el-Hâris. O'ndan hadis rivâyet etmiştir. ¹¹⁷⁸

ÜMMÜ ZERRÂ (r.a)

O'nun hadislerini Muhammed b. el- Münkedir rivâyet etmiştir. ¹¹⁷⁹

¹¹⁷³ İbnü'l Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 409.

¹¹⁷⁴ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebir, XXV, 172.

¹¹⁷⁵ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 325.

¹¹⁷⁶ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 325; İbnü'l Esir, a.g.e., VII, 410.

¹¹⁷⁷ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 536

¹¹⁷⁸ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 325 ; İbnü'l Esir, a.g.e., VII, 411.

¹¹⁷⁹ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 202 ; İbnü'l Esir, a.g.e., VII, 328.

ÜMMÜ ZİYAD el-EŞCAİYYE (r.a)

Sahabiyyedir ve hadis rivâyet etmiştir.¹¹⁸⁰ O'ndan torunu Haşrec b. Ziyaâd el-Eşcâî, hadis rivâyet etmiştir¹¹⁸¹. el-Mu'cemü'l-Kebir' de bir hadisi geçmektedir.¹¹⁸²

ÜNEYSE bnt ADİYY el-ENSÂRİYYE (r.a)

O'ndan, torunu Said b. Osman el-Belvâ hadis rivâyet etmiştir. İbn Hacer, O'nun hadisini Ebû Bekr b. Ebî Âsım ve Ebû Zur'a er-Râzî ve Ebû Âli b. es-Seken ve daha başkaları İsa b. Yunus'un rivâyetinden isnad etmişlerdir.¹¹⁸³ el-Mu'cemü'l-Kebir'de bir rivâyeti bulunmaktadır.¹¹⁸⁴

ÜNEYSE bnt HABİB b. YESÂF el-ENSÂRİYYE (r.a)

Sahabiyyedir ve hadis rivâyet etmiştir.¹¹⁸⁵ O'ndan Hubeyb b. Abdırrahman b. Hâbib b. Yesaf (kardeşinin oğlu) hadis rivâyet etmiştir. İbn Hacer, O'nun hadislerinin Müsnedü Ahmed ve Nesâî' de ve İbnü Hüzeyme'nin es-Sahih'inde ve Tayalisi'nin Müsned'inde (âli senedle) vâki olduğunu söylemiştir. İbn Sa'd sahih senedle Hubeyb b. Abdırrahman'ın halası Üneyse'den gelen rivâyetlerini tahrir etmiştir.¹¹⁸⁶ Müsnedü Ahmed'de¹¹⁸⁷ ve el-Mu'cemü'l-Kebir'de¹¹⁸⁸ üçer rivâyeti bulunmaktadır.

¹¹⁸⁰ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 533.

¹¹⁸¹ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 212; İbnü'l Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 334.

¹¹⁸² et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXV, 237.

¹¹⁸³ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 521.

¹¹⁸⁴ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 192.

¹¹⁸⁵ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 520.

¹¹⁸⁶ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 519.

¹¹⁸⁷ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 433.

¹¹⁸⁸ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 191.

ÜNEYSE bnt SA'LEBE b. ZEYD b. KAYS el- ENSÂRİYYE el-HAZRECİYYE (r.a)

İsminin Nüfeyse olduğu da söylenmektedir. İbnü'l-Esir, O'nun hadislerini istidrak etmiştir.¹¹⁸⁹

YÜSEYRA (r.a)

Üseyra, Ümmü Yâsir de denilmektedir. Ensardandır.¹¹⁹⁰ O'ndan torunu, Humeydâ bnt Yâsir hadis rivâyet etmiştir.¹¹⁹¹ Müsnedü Ahmed'de bir,¹¹⁹² el-Mu'cemü'l-Kebîr'de iki,¹¹⁹³ Müsnedü Abd b. Humeyd'de bir¹¹⁹⁴ rivâyeti bulunmaktadır.

ZEFRA bnt ĞALİB er-RASİBİYYE (r.a)

Üçüncü tabakadan olduğu söylenmektedir. Fakat ed.Dârekûtnî, O'nun sahibi olduğunu söyleyenlerin olduğunu söylemiştir.¹¹⁹⁵

ZEYNEB bnt EBÎ SELEME B. ABDİ'L-ESED el-MAHZÛMİYYE (r.a)

Nebi' nin (s.as) bakıcısıdır. Hicri yetmiş üç senesinde vefât etmiştir.¹¹⁹⁶ Rasulullah' tan ve O'nun hanımlarından hadis rivâyet etmiştir. O'ndan ise, oğlu Ebû Ubeyde b. Abdullah b. Zem' a, Muhammed b. Atâ, Irak b.Mâlik, Humeyd b. Nafi, Ebû Seleme b. Abdırrahman, Zeynü'l-Abidin Alî b. el Huseyn ve (süt kardeşi) Urue b. ez-Zübeyr,¹¹⁹⁷ hadis rivâyet etmişlerdir. Özellikle Rasulullah'ın hanımlarından olan

¹¹⁸⁹ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 519.

¹¹⁹⁰ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 531.

¹¹⁹¹ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 163 ; İbnü'l Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 20, 296.

¹¹⁹² Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 370.

¹¹⁹³ et-Taberânî, a.g.e., XXV, 73.

¹¹⁹⁴ Abd b. Humeyd, el-Müsned, II, 557.

¹¹⁹⁵ İbn Hacer, a.g.e., VIII, 523 (8) ; İbnü'l Esir, a.g.e., VII, 130.

¹¹⁹⁶ İbn Hacer, Takrîbü't-Tehzîb, II, 537.

¹¹⁹⁷ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 675.

annesi Ümme Seleme' den hadis rivâyet etmiştir.¹¹⁹⁸ el-Mu'cemü'l-Kebir' de sekiz rivâyeti bulunmaktadır ¹¹⁹⁹

ZEYNEB bnt EBÎ SÜFYÂN SAHR B. HARB B. ÜMEYYE el-EMEVİYYE (r.a)

İbnü Mende, O'ndan Alkâme b. Abdillâh' ın hadis rivâyet ettiğini bildirmektedir. Ebû Muaym Varka' nın Süleyman' dan rivâyet ettiği târikle O'nun hadislerini tahrir etmiştir. ¹²⁰⁰

ZEYNEB bnt CÂBİR el- AHMESİYYE (r.a)

Ebû Bekri's- Sıddık' tan (r.a) hadis rivâyet etmiştir. O'ndan da Abdullah b. Câbir el-Ahmesi hadis rivâyet etmiştir. ¹²⁰¹ İbnü Mende, O'nun hadislerini tahrir etmiştir.

ZEYNEB bnt HABBAB b. el- ERET (r.a)

Nebi' den (s.a.s) hadis rivâyet etmiştir. O'ndan Abdurrahman b. el-Kasimî hadis rivâyet etmiştir. ¹²⁰² Cafer de Buhâri'nin O'nu, Nebi' den hadis rivâyet edenler arasında sayıldığını ve Abdurrahman b. Zeyd el- Ferşî' nin O'ndan hadis rivâyet ettiğini söylemiştir. ¹²⁰³ Abdurrahman b. Mudrak' ta O'ndan hadis rivâyet etmiştir. Müsnedü Ahmed iki hadis rivâyeti bulunmaktadır. ¹²⁰⁴

¹¹⁹⁸ İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII,461.

¹¹⁹⁹ et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebir, XXIV,280.

¹²⁰⁰ İbn Hacer, el-İsâbe, VIII, 675.

¹²⁰¹ İbn Hacer, a.g.e., VIII,675; İbnü'l Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII,124.

¹²⁰² İbn Hacer, a.g.e., VII,672.

¹²⁰³ İbnü'l Esir, a.g.e., VII,168.

¹²⁰⁴ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI,372.

ZEYNEB bnt HUMEYD (r.a)

el- Mu'cemü'l-Kebir'de bir hadis rivâyet etmiştir. ¹²⁰⁵

ZEYNEB bnt KA' B b. UCRA el- ENSÂRIYYE (r.a)

İbnü'l Esir ve İbnü Fethun O'nun Sahâbe bölümünde zikretmişlerdir. ¹²⁰⁶ Hz. Peygamber' de (s.a.s), kocası Ebû Said el- Hudri' den (r.a) ve kızkardeşi Fürey'a'dan (r.a) hadis rivâyet etmiş olup, hadisleri Sünnen-i Erbea da ve Müsnedü Ahmed'de geçmektedir ¹²⁰⁷. O'ndan erkek kardeşleri Sa'd b. İshâk ve Süleyman b. Muhammed hadis rivâyet etmişlerdir.

ZEYNEB bnt KAYS b. MAHRAME ez- ZUHRIYYE (r.a)

el-Mu'cemü'l-Kebir'de rivâyet ettiği bir hadisi geçmektedir. ¹²⁰⁸

ZEYNEB bnt MÂLİK (r.a)

Ebû Said el- Hudri' nin kız kardeşidir. Ebû Said el- Hudri (r.a) O'ndan hadis rivâyet etmiştir. Ebû Musa, O'nun hadislerini tahrir etmiştir. ¹²⁰⁹

¹²⁰⁵ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXIV, 289.

¹²⁰⁶ İbn Hacer, Tehzibü't-Tehzîb, XII, 422.

¹²⁰⁷ İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 679.

¹²⁰⁸ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XXIV, 288.

¹²⁰⁹ İbnü'l Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 134.

ZEYNEB bnt MUAVİYE (r.a)

Nebi' den (s.a.s) kocası Abdullah b. Mes' ut'dan (r.a) ve Ömer' den (r.a) hadis rivâyet etmiştir. O'ndan, oğlu Ebû Ubeyde b. Abdillâh b. Mes'ut ve kardeşinin oğlu¹²¹⁰ ve Büsr b. Said¹²¹¹ hadis rivâyet etmiştir. Müsnedü Ahmed'de beş,¹²¹² el-Mu'cemü'l-Kebir'de ise onaltı¹²¹³ rivâyeti bulunmaktadır.

ZEYNEB bnt NEBİT b. CÂBİR el- ENSÂRİYYE (r.a)

Enes b. Mâlik'in (r.a) hanımıdır. O'ndan Humejd et-Tuveyl, Kesir b. Zeyd el-Eslemi, Abdullâh b. Temmam¹²¹⁴ Muhammed b. Ücra¹²¹⁵, hadis rivâyet etmiştir. Ayrıca Ümmü Zeyneb bnt el-Fürey'a olarak da geçmektedir.¹²¹⁶ el-Mu'cemü'l-Kebir'de bir hadis rivâyeti bulunmaktadır.¹²¹⁷

ZEYNEB el-ESEDİYYE (r.a)

Mücahid, O'ndan hadis rivâyet etmiştir.¹²¹⁸ el- Mu'cemü'l-Kebir' de rivâyet ettiği hadis sayısı bir tanedir.¹²¹⁹

ZÜRRÂ (r.a)

Rasûlüllah' ın (s.a.s) ashabından bir hanımıdır. Nisbesi zikredilmemiştir. O'ndan Muhammed b. el- Münkedir hadis rivâyet etmiştir.¹²²⁰

¹²¹⁰ İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 671.

¹²¹¹ İbn Sa'd, et-Tabakât, VIII, 280.

¹²¹² Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, VI, 62-363.

¹²¹³ et-Taberânî, a.g.e. XXIV, 283.

¹²¹⁴ İbn Hacer, el-İsâbe, VII, 689.

¹²¹⁵ İbnü'l Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 135.

¹²¹⁶ İbnü'l Esir, a.g.e., VII, 335.

¹²¹⁷ et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebir, XXIV, 288.

¹²¹⁸ İbnü'l Esir, a.g.e., VII, 123.

¹²¹⁹ et-Taberânî, a.g.e., XXIV, 288.

¹²²⁰ İbnü'l Esir, a.g.e., VII, 104.

SONUÇ

Sahabî hanımlar ve hadis ilmi başlığı altında ortaya koyduğumuz çalışmamızda ulaştığımız sonuçlar genel olarak şunlardır; Kur'an-ı Kerim ve Hadis-i Şeriflerde Sahabenin yeri kesin bir şekilde tesbit edilmiş ve ashabın fazileti ve güvenilirliği hususunda, diğer insanların fikir beyan etmesine ihtiyaç bırakılmamıştır.

Ehl-i sünnet, ashabı bir bütün olarak kabul eder, sayar. Ferdi olarak aralarında derece farkı olsa da sahabelik faziletinde hepsini bir görür. Hz. Peygamber, Allah'ın övdüğü insanlara hoş olmayan bir davranış sergilemiş olsalar bile affedici davranmış, ashab da Resulullah'dan gördükleri tavrı devam ettirmişlerdir. Kur'an'ın ve Resulullah'ın övgüsüne mazhar oldukları için arkadaşlarına kötü söz ve davranış sergilememişlerdir. Bundan kaçınmışlardır. Çünkü onlar, Hz. Peygamber'in "kim ashabımı severse beni sever, kim onlara kin duyarsa bana kin duyar" mealindeki sözünü çok iyi idrak etmişlerdir.

İslâm öncesi toplumlarda ve cahiliye döneminde kadına neredeyse hiçbir hak tanınmamış, hiçbir değer verilmemiş olup, şahsiyet sahibi bir kişi olarak kabul edilmediğinden, eğitim ve öğretimine de önem verilmemiştir. İslâm dini, kadına hak ettiği değeri vermiş olup bir çok konuda erkek ve kadını bir bütün olarak görmüştür. Kadının aleyhine denilebilecek pek çok hususu ortadan kaldırmış, kadına şahsiyet kazandırmış ve kadını, yaptığı iyilik ve kötülüklerin sorumluluğunun kendine ait olacağı bilincine kavuşturmuştur.

İslâm dininde birçok ayet ve hadiste, kadınların eğitim ve öğretimi emredilmiş, bunun çok mükafatlı bir iş olduğu müjdelenmiştir. Hz. Peygamberin hayatına baktığımızda O'nun hanımların eğitilmesi hususundaki yaptığı birçok faaliyeti ve söylediği sözleri, bu konuya ne kadar önem verdiğini gözler önüne sermektedir.

Sahabî hanımlar, sormak istediklerini rahatlıkla Hz. Peygamber'e ya da hanımlarına sorabiliyorlardı. Cuma, bayram namazı gibi cemaatle kılınan namazlara katılabiliyorlar, Hz. Peygamberi dinleme fırsatı bulabiliyorlardı. Ayrıca Hz.

Peygamber onların isteği üzerine, bir gün bir mekan tahsis etmişlerdir. Öyle ki bir çok sahabî hanım Resulüallah'tan hadis rivayet etmekle kalmamış Ümmü'd-Derda gibi bazı hanımlar da hadislerin uzak diyarlara da ulaşmasını sağlamışlardır. Bilmediklerini öğrenme, bildiklerini öğretme gayreti içerisinde olmuşlardır.

Biz bu çalışmamızda hadis rivâyet eden dört yüz beş sahâbî hanımın ismini tespit ettik. Sahabi hanımları araştırırken ismi, nisbesi, hali, tam olarak bilinemeyen kimselerin de olduğunu gördük. Falancanın halası, ninesi, ya da falanca kabileden bir kadın gibi ifadeler de geçmektedir. Bu da gösteriyor ki, ismi ve rivayeti ya da rivayetleri bize ulaşmamış bir çok sahabi hanımın olması ihtimali yüksektir. Hadis rivayet eden bin üç yüz sahâbî olduğu rivâyetini kabul edecek olursak dört yüzden fazlasını hanımların oluşturması büyük bir oran olarak kabul edilebilir.

Sahabi hanımlar başta olmak üzere, hanım muhaddislerin hiçbiri yalancılık ve hadis uydurmacılığı ile tenkit edilmemişlerdir.

Ümmühatü'l Mü'minîn'in zaman zaman perde arkasından hadis rivayet etmişlerdir. Sahâbî hanımların büyük bir çoğunluğu ise arada perde olmaksızın hadis rivayeti ile meşgul olmuşlardır. Buradan da dini ahkâmın öğrenilmesi konusunda sorular sormanın ya da soru cevaplamanın ölçüler çerçevesinde caiz olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, sahâbî hanımlar, en çok bilim dalları içerisinde bir çok dini hükmün mesnedi olan hadis ilmiyle meşgul olmuşlar ve bir çok sahabe ve tabiûn sahâbî hanımlardan hadis rivayet etmiştir. Onlar bu konuda ellerinden geleni yapmışlar ve sünnetin sonraki devirlere intikalini sağlamanın ve Allah'ın ve Resulü'nün övgüsüne mazhar olmanın hazzını bu hizmetle daha çok tatmışlardır.

BİBLİYOGRAFYA

ABD b. HUMEYD, (h.249) el-Müsned, tahk: Kemalettin Özdemir, Basılmamış Doktora Tezi, t.s., b.y.y.

AHMED b. HANBEL, Ahmed b. Muhammed, (241/855) el-Müsned, Mevsuatü's-Sünne, el-Kutübü's-Sitte ve Şurûhuha, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

AHMED NAİM, KAMİL MİRAS, Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi, I-XII, (Haz.Müctebâ Uğur, M. Cemâl Sofuoğlu), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1994.

AKDEMİR, Salih, "*Tarih Boyunca ve Kur'an-ı Kerim'de Kadın*", İslâmî Araştırmalar, C.X, S.IV, y.1997, s.249-258.

AŞIK, NEVZAT, Sahâbe ve Hadis Rivâyeti, İzmir, 1981.

ATEŞ, Ali Osman, Ehli Sünnet ve Şia'nın Delil Olarak Aldığı Bazı Hadisler, Beyan yayınları, İstanbul, 1996.

AYDINLI, Abdullah, Hadis İstilahları Sözlüğü, Timaş Yayınları, İstanbul, 1987.

AYNÎ, Bedreddin Ebu Muhammed Mahmud b. Ahmed (855/1451), Umdetü'l-Karî Şerhi Sahîhi'l-Buhârî, I-XXV, Beyrut, t.s.

el-BELAZURÎ, Ahmed b. Yahya el-Bağdadî (279/892), Futuh'ul-Büldân, I-II, Kahire, 1319/1901.

el-BUHÂRÎ, Ebû Abdillâh, Muhammed b. İsmail (256/869), Sahihu'l-Buhârî, Mevsuatü's-sünne, el-Kutübü's-Sitte ve Şurûhuha, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

BOLELLİ, Nusreddin, Kadınların Hadis İlmindeki Yeri, M.Ü., İFAV, İstanbul, 1998.

CANAN, İbrahim, Hz. Peygamber'in Sünnetinde Terbiye, Burçin Ciltevi, İstanbul, 2000.

CANAN, İbrahim, Peygamber Yıldızları Sahabe Dünyası, Yeni Asya Yayınları, İstanbul, 1996.

ed-DARİMÎ, Ebû Muhammed, Abdullah b. Abdirrahman et-Temîmî (255/868), es-Sünen, Mevsüatü's-Sünne, Kütübü's-Sitte ve Şurûhuha, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

DAVUDOĞLU, Ahmed, Sahîhü Müslim Tercemesi ve Şerhi, Sönmez Neşriyat Yayınları, İstanbul, 1975.

EBÛ DÂVUD, Süleyman b.Eş'as es-Sicistâni (275/888), es-Sünen, Mevsüatü's-Sünne, Kütübü's- Sitte ve Şurûhuha, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981.

ELMALILI, Muhammed Hamdi Yazır (1361/1942), Hak Dini Kur'an Dili, I-X, Yeni Mealli Türkçe Tefsir, İstanbul, 1979.

GAZÂLÎ, Ebû Hamid Muhammed b. Muhammed, İhyaü Ulumu'd-din, I-IV, (Terc. Ahmed Serdaroğlu) Bedir Yayınevi, İstanbul, 1974.

GOLDZİHER, İgnaz, "İslamda Hadisin yeri", (Terc.Cihad Tunç), AÜİF Dergisi, c.XIX, y.1973, s.223-235.

HAKİM, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh en-Neysâbûrî, el-Müstedrek Ale's-Sahîhayn, I-IV, (Yusuf Abdurrahman el-Mer'aşlî), Beyrut, 1335/1908.

HAMİDULLAH, Muhammed, İslam Peygamberi, (Terc.Salih Tuğ), I-II, İrfan

Yayıncılık, İstanbul, 1991.

HATİB el-BAĞDÂDÎ, Ebû Bekr Ahmed b. Ali (463/1071), el-Kifāye fi ilmi'r-rivāye, Dairetü'l- Mearifi'l-Osmaniye, Haydarabad, h.1357

GÜMÜŞHANEVÎ, Ahmed Ziyâüddin, Râmûzu'l-Ehadis Tercemesi, (Terc.Nâim Erdoğan), Tahk. Halil Günaydın, Halid Zevalsız, Arif Pamuk, Pamuk Yayınları, İstanbul, ts.

İBN ABDİLBER, Ebu Ömer Yusuf b. Abdillâh b. Muhammed (463/1070), el-İstîâb, fî ma'rifeti'l-Ashab, I-IV, (Tahk. Ali Muhammed el-Becāvî), Nehdatü Mısır, Kahire, ts.

İBNÜ'L- ESİR el-CEZERÎ, İzzüddin Ebü'l-Hasan Ali b. Muhammed (630/1232), Üsdü'l-Ğabe fi Ma'rifeti's-Sahâbe, I-VIII, (Tahk. Muhammed Abdülvehhab Fayid, Muhammed Ahmed Aşur, Muhammed İbrahim el-Benna), Kahire, ts.

İBN HACER el-ASKALÂÂNÎ, Şihâbüddin Ahmed b. Ali (852/1448), el-İsâbe fi Temyizi's-Sahâbe, I-VIII, Mısır, Kahire, ts.

İBN HACER el-ASKALÂNÎ, Fethü'l-Bâri bi şerhi Sahihi'l-Buhârî, Beyrut, 1982.

İBN HACER el-ASKALÂNÎ, Takribü't-tehzib, tahk: Halil Me'mun Daru'l-Mearif, Beyrut ts.

İBN HACER el-ASKALÂNÎ, Tehzibüt-tehzib, Daru Sadır, Beyrut, h.1327

İBNU KAYYIM el-CEVZİYYE, Şemsüddin Ebu Abdillâh Muhammed b. Ebî Bekr (751/1350), Zadü'l-Meâd fi Hedyi Hayri'l- İbâd, (Terc.Mehmed Erdoğan, Şükrü Özen, Salim Öğüt), İklim Yayınları, Zafer Matbaası, İstanbul, ts.

İBN KESİR, Ebû'l-Fida, İsmâil b. Ömer (774/1372), Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim, I-IV, Beyrut, 1939.

İBN MÂCE, Hafız Ebû Abdillah Muhammed b. Yezid el-Kazvinî (275/888), es-Sünen, Mevsuatü's-Sünne el-Kütübü's-sitte ve Şuruhuha, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

İBN SA'D, Muhammed (230/844), et-Tabakatü'l-Kübra, Daru Sadır, Beyrut, ts.

İBNU'S-SALAH, Ebu Amr Osman eş-Şehrzûrî (577/643), Ulumu'l- hadis, Haleb, 1386/1966.

el-KARDÂVÎ, Yusuf, Sünneti Anlamada Yöntem, (Terc.Bünyamin Erul), Rey Yayıncılık, Kayseri ,1993.

KOÇAŞLI, İbrahim, Sünen-i Ebî Davud Tercemesi, I-IV, Milli Gazete Yayınları, İstanbul, 1985.

KOÇKUZU, Ali Osman, Hadis İlimleri ve Hadis Tarihi, 1. Baskı, İstanbul, 1983

KOÇYİĞİT, TALAT, Hadis Tarihi, T.D.V. Yayınları, Ankara 1997

MÂLİK b. ENES, (179/795), el-Muvatta Mevsuatü's-Sünne, el-Kütübü's-sitte ve şuruhuha, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

MES'UD, Cübran, er-Râid, I-II, Daru'l-ilmî li'l-Melâyin, Beyrut,1978.

MUHAMMED EBÛ ŞEHBE, Sünnet Müdafaası, (Terc. Mehmed Görmez, M. Emin Özafşar), Rehber Yayıncılık, I.Baskı, Ankara 1990.

MÜNÂVÎ, Abdurrauf, Feyzul-Kadir şerhu'l-Camii's-sağîr, Beyrut ,1938.

el-MÜNCİD, fi'l-lügati ve'l-a'lem, Daru'l-Meşrik, el-Mektebetü's-şarkiiyetü,
Beyrut, 1986.

MÜSLİM, Ebu'l-Huseyn Müslim b. el-Haccac el-Kuşeyri (261/875), el-Camiu's-Sahih, Mevsuaatu's-Sünne, el-Kütübü's-sitte ve şurûhuha, Çağrı Yayınları,
İstanbul, 1992.

en-NESÂÎ, Ahmed b. Şuayb (303/915), es-Sünen, Mevsûatü's-Sünne, el-Kütübü's-Sitte ve şurûhuha, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

en-NEVEVÎ, Ebû zekeriya Yahya b. Şeref, Şerhu Sahîh-i Müslim, I-XIX, Kahire,
1972.

OKIÇ, Tayyib, İslamiyet'te Kadın Öğretimi, D.İ.B. Yayınları, Ankara, 1979.

er-RÂZÎ, et-Tâhir Ahmed, Tertibü'l-Kâmûsi'l-Muhît ale Tarikâti'l-Misbahi'l-Münir ve Esâsi'l-Belâğati, I-IV, (Haz. İsa el-Bâbi), Rakamü'l-İda' Bidâru'l-Kütüb, 1972.

SAVAŞ, Rıza, Hz. Peygamber Devrinde Kadın, Ravza Yayınları, 3. Baskı, İstanbul,
1991.

es-SEHÂVÎ, Muhammed Abdurrahman, (h.902), el-Mekâdisü'l-hasene fi beyâni kesirin mine'l-ehâdisi'l-müştehire ale'l-elsine, Beyrut, 1985.

SIDDÎKÎ, M. Zübeyr, "İslam Hukukunda Hadisin Yeri", (Terc.M. Esad Kılıçer),
AÜİF Dergisi, c.XII, y.1964, s.113-117.

SIDDÎKÎ, M. Zübeyr, Hadis Edebiyatı Tarihi, (Terc.Yusuf Ziya Kavakçı), b.y.y.
İstanbul, 1966.

SOFUOĞLU, Mehmet, Sahîh-i Buhârî ve Tercemesi, I-XVI, İstanbul, 1987.

SUBHÎ es-SALÎH, Hadis İlimleri ve Hadis İstılahları, (Terc. Yaşar Kandemir), İFAV, İstanbul, 1997.

es-SUYÛTÎ, Celaluddin (911/1505), Tedribü'r-ravî fi şerhi Takribi'n-Nevevî, Mısır, h. 1379

ŞAKİR, Ahmed Muhammed, el-Bâisü'l-Hasis şerhü ihtisâri Ulumi'l-hadis, Mısır, ts.

et-TABERÎ, Muhammed b. Cerir (310/922) Camiu'l-Beyân an Te'vili Ayi'l-Kur'ân, I-XXX, Mısır, 1954.

et-TABERÂNÎ, Ebu'l-Kasım Süleyman b. Ahmed (360/970), el-Mu'cemü'l-Kebir, Kahire, ts.

et-TİRMİZÎ, Ebu İsa Muhammed b. İsâ (279/892), el-Camiu's-Sahih, Mevsûatü's-Sünne, el-Kütübü's-Sitte ve şurûhuha, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

TOKSARI, Ali, Delil Olma Yönünden Sünnet, Rey Yayıncılık, Kayseri, 1994.

TOPALOĞLU, Bekir, İslamda Kadın, İstanbul, 1987.

TOPALOĞLU, Bekir, Hayrettin Karaman, Yeni Kâmus, Nesil Yayınları İstanbul, 1989.

UĞUR, Müctebâ, Hadis İlimleri Edebiyatı, T.D.V. Yayınları. Ankara, 1996.

UĞUR, Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü, T.D.V. Yayınları. Ankara 1992

URALER, Aynur, Sahabe uygulaması olarak sünnete Bağlılık, Işık Yayınevi, İstanbul, 2000.

URALER, Peygamberimizin Hanımı Ümmü Habibe ve Rivâyetleri, Beyan
Yaynevi, İstanbul, 1995.

YARDIM, Ali, Hadis I, 1. Baskı, İzmir, 1984.

YILDIRIM, Suat, Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, İstanbul, 1998.

ez-ZEHĒBĪ, Ahmed b. Osman (748/1347), Siyerü A'lami'n-Nübelâ, I-XXIII,
Müessesetü'r- Risâle, 9.Baskı, Beyrut, 1993.

ez-ZEHĒBĪ, Ahmed b. Osman (748/1347), Mîzânü'l-i'tidâl fi Nakdi'r-Ricâl, I-VIII,
Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1995.

ÖZGEÇMİŞ

Hatice KURT, 13.05.1975 tarihinde Kdz. Ereğli’de doğdu. 1986 yılında İlkokulu, 1992 yılında da Lise eğitimini tamamladı. 1993 yılında başladığı Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’ndeki Lisans öğreniminden 1998 yılında mezun oldu. Aynı yıl Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Hadis Bilim Dalında Yüksek Lisans öğrenimine başladı.

